

UNIVERZITA KARLOVA
FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií, katedra Politologie

Diplomová práce

2017

Bc. Ganna Rieznyk

UNIVERZITA KARLOVA
FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií, katedra Politologie

Bc. Ganna Rieznyk

**Politický systém Ruské federace: co říká ústava a jaká je
realita?**

Diplomová práce

Praha 2017

Autor práce: **Ganna Rieznyk**

Vedoucí práce: **PhDr. Michael Romancov, Ph.D.**

Rok obhajoby: 2017

Bibliografický záznam

RIEZNYK, Ganna. *Politický systém Ruské federace: co říká ústava a jaká je realita?*. Praha, 2017. 110 s. Diplomová práce (Mgr.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut politologických studií, Katedra politologie. Vedoucí práce PhDr. Michael Romancov, Ph.D

Abstrakt

Diplomová práce se bude zabývat analýzou politického režimu v Ruské federaci. Jejím hlavním záměrem se stane pokus ukázat, jestli existují rozdíly mezi tím, co je dáno ústavou, a reálném fungováním v zemi. Pro začátek se popíše institucionální vývoj Ruska po roce 1989. Čtenář uvidí, jestli se změnila dělba moci a objevil-li se stranický pluralismus. Dále pozornost bude věnována problematice samotné ústavy a tomu, jaké novely s sebou přinesla: zavedení dvoukomorového parlamentu, funkce hlavy státu atd.

Po provedeném zkoumání ústavních pravidel z hlediska pravomocí prezidenta, uvidíme, jestli je Ruská federace ve skutečnosti poloprezidentský systém či nikoliv. Další prostor se bude týkat existence parlamentarismu v zemi a povahy soudního systému. Krátce se rozeberou procedury voleb: a to jak parlamentních, tak prezidentských. Podle dostupných informací o volebním systému a výsledcích voleb, pochopíme, proč ruský stranický systém vypadá tak jak vypadá.

Bude také rozebrána role hlavního stranického subjektu „Jednotné Rusko“. Následně prostor diplomové práce bude věnován fenoménu opozice. Jestli existuje doopravdy, a pokud ano, jak silnou roli v celém systému hraje. Nakonec poslední část práce se bude týkat federální struktury Ruské federace.

Abstract

This thesis will deal with analysis of the political regime in Russia. Its main aim becomes the attempt to show if there are differences between what is given

by the Constitution, and the real functioning in the country. For starters, describe the institutional development of Russia after 1989. The reader can see how changing the distribution of power and appearing the party pluralism. Further attention will be paid to the issue of the Constitution itself, and do what the amendment brought about: the introduction of a bicameral parliament, Head of State etc.

Following an examination of the constitutional rules in terms of the powers of the President, we will conclude whether the Russian Federation is actually a semi-presidential system or not. Additional space will involve the existence of parliamentarism in the country. Briefly dismantled election procedures: both parliamentary and presidential. According to available information on the electoral system and the results of the elections, we will understand why the Russian party system looks the way it looks.

The political role of the main party „United Russia“ will be also considered. Subsequently space thesis will be devoted to the phenomenon of the opposition. If there is real, and if so, how strong role in the whole system plays deduce from relevant sources. Finally, the last part of the work will involve the federal structure of the Russian Federation.

Klíčová slova

Ústavní pravidla, Ruská federace, výkonná vláda, politický režim, pravomoci, federální struktura.

Key words

Constitutional rules, Russian federation, executive Government, political regime, powers, federal structure.

Rozsah práce: 241 726 počet znaků včetně mezer bez příloh a abstraktu

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem tuto magisterskou práci vypracovala samostatně a použila jsem jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne:

Ganna Rieznyk

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala panu Michaeli Romancovovi za velice užitečné rady a cenné připomínky. Ráda bych také vyjádřila své poděkování paní D. Dobiášové za pomoc s gramatikou a zároveň panu J. Martínkovi za potřebnou stylistickou opravu.

Institut politologických studií
Teze magisterské diplomové práce

Název práce v češtině: Politický systém Ruské federace: co říká ústava a jaká je realita?

Název v anglickém jazyce: Political system of Russian Federation: what is declared in the Constitution and what is real?

Řešitel: Bc. Ganna Rieznyk

Vedoucí/školitel: PhDr. Michael Romancov, Ph.D.

Akademický rok psaní: 2014/2015

Typ práce: diplomová práce

Jazyk práce: čeština

Ústav: Katedra politologie (23-KP)

Klíčová slova: Ústavní pravidla, Ruská federace, výkonná vláda, politický režim, pravomoci, federální struktura

Klíčová slova v anglickém jazyce: Constitutional rules, Russian Federation, executive Government, political regime, powers, federal structure

Předběžná náplň práce:

Diplomová práce se bude zabývat analýzou politického režimu v Ruské federaci. Jejím hlavním záměrem se stane pokus ukázat, jestli existují rozdíly mezi tím, co je dáno ústavou, a reálném fungováním v zemi. Pro začátek se popíše institucionální vývoj Ruska po roce 1989. Čtenář uvidí, jestli se změnila dělba moci a objevil-li se stranický pluralismus. Dále pozornost bude věnována problematice samotné ústavy a tomu, jaké novely s sebou přinesla: zavedení dvoukomorového parlamentu, funkce hlavy státu atd.

Po provedeném zkoumání ústavních pravidel z hlediska pravomocí prezidenta, uvidíme, jestli je Ruská federace ve skutečnosti poloprezidentský systém či nikoliv. Další prostor se bude týkat existence parlamentarismu v zemi a povahy soudního systému. Krátce se rozeberou

procedury voleb: a to jak parlamentních, tak prezidentských. Podle dostupných informací o volebním systému a výsledcích voleb, pochopíme, proč ruský stranický systém vypadá tak jak vypadá.

Bude také rozebrána role hlavního stranického subjektu „Jednotné Rusko“. Následně prostor diplomové práce bude věnován fenoménu opozice. Jestli existuje doopravdy, a pokud ano, jak silnou roli v celém systému hraje. Nakonec poslední část práce se bude týkat federální struktury Ruské federace.

Předběžná náplň v anglickém jazyce:

This thesis will deal with analysis of the political regime in Russia. Its main aim becomes the attempt to show if there are differences between what is given by the Constitution, and the real functioning in the country. For starters, describe the institutional development of Russia after 1989. The reader can see how changing the distribution of power and appearing the party pluralism. Further attention will be paid to the issue of the Constitution itself, and do what the amendment brought about: the introduction of a bicameral parliament, Head of State etc.

Following an examination of the constitutional rules in terms of the powers of the President, we will conclude whether the Russian Federation is actually a semi-presidential system or not. Additional space will involve the existence of parliamentarism in the country. Briefly dismantled election procedures: both parliamentary and presidential. According to available information on the electoral system and the results of the elections, we will understand why the Russian party system looks the way it looks.

The political role of the main party „United Russia“ will be also considered. Subsequently space thesis will be devoted to the phenomenon of the opposition. If there is real, and if so, how strong role in the whole system plays deduce from relevant sources. Finally, the last part of the work will involve the federal structure of the Russian Federation.

Zásady pro vypracování:

Cílem diplomové práce bude pokus o analýzu politického režimu Ruské federace, pokud jde o ústavu. Následně na základě těchto údajů co neobjektivněji budou popsány určité podobnosti a výrazné rozdíly mezi ústavními pravidly a realitou. Po provedeném zkoumání by mělo dojít k pochopení důvodů pro existenci některých odlišností.

Seznam literatury a zdrojů:

HOLZER, Jan. Politický systém Ruska: hledání státu. Brno: Centrum pro demokracii a svobodné podnikání, 2001. Politologická řada. ISBN 80-85959-97-6.

KUBÁT, Michal. Politické a ústavní systémy zemí středovýchodní Evropy [online]. Praha: Eurolex Bohemia, 2004 [cit. 2017-05-04]. Politologie. ISBN 80-86432-92-0. Dostupné z: <http://alephuk.cuni.cz/CKIS-28.html>

MLEJNEK, Josef. Postavení hlavy státu v postkomunistických zemích: od pádu komunismu v roce 1989 do roku 2010. Praha: Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, 2011. ISBN 978-80-87404-11-9.

MYERS, Steven Lee. Nový car: vzestup a vláda Vladimíra Putina. Praha: Argo, 2016. ISBN 978-80-257-1752-3.

SAKWA, Richard. The crisis of Russian democracy: the dual state, factionalism, and the Medvedev succession. Cambridge: Cambridge University Press, 2010. ISBN 978-0-521-14522-0.

SHEVTSOVA, Liliia. Putin's Russia. Rev. and expanded ed. Washington: Carnegie Endowment for International Peace, c2005. ISBN 0-87003-213-5.

Ústava Ruské federace od roku 1993

БАРАНОВ, Николай, ИСАЕВ, Борис. Политические отношения и политический процесс в современной России. Учебное пособие. Букинистическое издание „Питер“, 2009. ISBN: 978-5-469-01676-2

ЖЕГУЛЕВ, Илья. Операция „Единая Россия“. Неизвестная история партии власти / Жегулев И., Романова Л. — М.: Эксмо, 2012. In: Журналистское расследование

РУМЯНЦЕВ, Олег. Конституционный кризис в Российской Федерации и возможный выход из него. In: Конституционный Вестник. №15. Март 1993.

Obsah

Úvod	1
1 Kořeny institucionálních reforem 90. let	3
1.1 Hlavní charakteristické znaky sovětské vlády	3
1.2 Snaha o modernizaci SSSR prostřednictvím „perestrojky“	6
1.3 Události Srpnového puče: skutečný převrat anebo dobře vyjednané předání moci	8
1.4 Rozpad SSSR a počátek vytváření nové ruské státnosti.....	11
1.5 Ústavní krize v letech 1991-1993 neboli na prahu vytvoření nové Ústavy	13
2 Formování nové Ústavy a cesta k poloprezidentskému systému	16
3 Nečekaný vzestup V. Putina aneb dobře vymyšlená strategie předání prezidentské moci	21
3.1 Proč právě Putin?.....	24
3.2 Skutečná změna vládního režimu nebo „Jelcinismus bez Jelcina“?	25
4 Stručná charakteristika ústavních pravomocí nejdůležitějších složek vlády	27
4.1 Prezident Ruské federace.....	27
4.2 Vláda Ruské federace	29
4.3 Federální shromáždění Ruské federace.....	30
4.4 Rada federace Federálního shromáždění Ruské federace	30
4.5 Státní дума Federálního shromáždění Ruské federace	32
5 Významné etapy reformování ruské vlády	33
5.1 Období let 2000-2004.....	33
5.2 Rok 2004 jako pokus o „zefektivnění vlády“	34
5.3 Přímá volba regionálních patronů v roce 2012	35
6 Fenomén tzv. „Vertikály moci“ anebo zcela nová podoba politického systému v zemi 36	
6.1 Paradox administrativní reformy: jak se stala základním elementem centralizačního procesu státní vlády.....	37
6.1.1 Podoba ruské administrativní reformy.....	37
6.2 Prezidentovy náznaky potřeby administrativní reformy ve výročních zprávách do Federálního shromáždění.....	39
6.3 Centralizace vlády prostřednictvím administrativní reformy.....	41
6.4 Vnější a vnitřní omezení procesu centralizace vlády.....	42
7 Ústavně zakotvený federalismus vs. skutečná vertikála. Rok 2004 a spojený s ním konec přímé volby guvernérů	44
8 „Veřejná komora“ a její reálná ne/efektivita	50
8.1 Funkce Veřejné komory.....	52

8. 2 Předběžné výsledky a úspěchy VK.....	54
8. 3 Kritika Veřejné komory v politologickém prostředí	55
9 „Jednotné Rusko“ jako hlavní opora prezidenta Ruské federace	57
9. 1 Rok 2001 a transformace „Jednoty“ v politickou dominantu „Jednotné Rusko“	57
9. 2 Nástup „Jednotného Ruska“. Jeho pozice a první politická prohlášení.....	60
9. 3 Parlamentní volby 2003 a pozice „Jednotného Ruska“	61
9. 4 Hlavní předsevzetí strany během sjezdů let 2005-2006.....	65
10 Koncepce „Suverénní demokracie“	66
10. 1 Klíčová zjištění o koncepci	69
11 Vladislav Surkov jako šedý kardinál v ruské politice	70
12 Vztah strana-vláda.....	74
13 Parlamentní volby let 2007, 2011, 2016. Anebo nekončící se „bílý pruh“	76
13. 1 Rok 2007.....	78
13. 2 Rok 2011	80
13. 3 Rok 2016.....	83
14 Odstoupení vs. propuštění. Skutečná příčina rezignace V. Surkova	86
15 Vladislav Surkov jako kurátor rusko-ukrajinského konfliktu	88
16 „Tandem Putin-Medveděv“. Kdy a proč vlastně vznikl?	91
Závěr.....	100
Summary:	105
Seznam použité literatury:	108
Seznam příloh:.....	119
Přílohy:.....	119

Úvod

Ruská federace je dnes velice sledovanou zemí z hlediska mezinárodního politického dění. Souvisí to s mnoha příčinami. O některých z nich se dozvídáme z novin anebo z televizních obrazovek. Jako příklad můžeme uvést anexi Krymu a hybridní válku na Donbasu, letecké bombardování syrských povstalců, zavedení hospodářských a osobnostních sankcí či vraždy opozičních lídrů a novinářů. Seznam aktuálně probíhajících událostí je opravdu široký.

Obeznámenému čtenáři se může zdát, že se ruská vláda v určitém smyslu vymyká kontrole a dopouští se poměrně velkých chyb. Jedná se o chyby ve vztahu jak s obchodními partnery v globálním měřítku, tak i se svými sousedy.

Dá se říct, že v ruském státě dochází k porušování mezinárodních úmluv a potlačování demokratických hodnot. Jak v otázkách neoprávněné zahraniční expanze a omezení vlivu opozice, tak v problematice ukotvení „Jednotného Ruska“ jako dominanty na stranické aréně. Patří sem i existence vládního tandemu V. Putina a D. Medveděva.

Pochopit ruský „politický kurz“ občas není snadné. Avšak za pokus to určitě stojí.

Abychom porozuměli chování ruské vlády, v průběhu zkoumání se obrátíme na rozmanité odborné články a publikace buď ruských, anebo zahraničních autorů. Naštěstí máme přístup k dostatečnému množství politologických interview či konferencí.

Tato diplomová práce má za cíl definovat odlišnosti mezi ústavními normami Ruské federace a běžnou realitou. V průběhu jejího zpracování bude učiněn pokus o nahlédnutí do procesu, pomocí kterého se vytváří politika jako taková.

Některé ústavní normy zavedené v roce 1993 nesouvisí s tím, jak vše funguje ve skutečnosti. Navíc máme co do činění s několika dodatky, které de facto mění politický systém a míří k uplatnění nedemokratických metod.

Jedním z prvních rozporů je samotná definice ruského politického režimu. Řada autorů stále nemá jednoznačný názor na to, jestli je Rusko de facto poloprezidentskou, parlamentní či dokonce super-prezidentskou republikou. Současně je totiž možné pozorovat, jak se prezident těší své moci a snaží se ji využívat všemi možnými způsoby: jak v oblasti domácí, tak zahraniční politiky. Proto vyvstává otázka, o jaký systém se skutečně jedná.

Další negativní tendencí v rámci ruského politického systému je zcela neexistující pluralismus politických stran. Ten by po rozpadu Sovětského svazu měl dávno vzniknout. Ústava z roku 1993 by tomu teoreticky měla napomoc. Vidíme však opačný trend ve skutečném nastolení vlády jedné politické strany. Mluvíme samozřejmě o „Jednotném Rusku“ a jeho ústavní většině v obou komorách parlamentu.

Co se týče nejaktuálnějších událostí, je nutné upozornit na tzv. „vládní tandem“ D. Medveděva a V. Putina, který fakticky začal již v roce 2008. Jedná se o osobní vztah obou politiků, kteří si „politicky sedlí“ a mají stejné myšlenky, anebo je to pouze uměle vytvořená konstrukce, která je nezbytná pro zachování stability systému? Odpověď se pokusím nalézt.

Čím je známá Ruská federace jako stát? Velkými ropnými zásobami či nedostatečnými liberálními reformami? Rozsáhlou mocí v rukou oligarchů nebo bídou prostého obyvatelstva? Státem, jenž se směřuje k liberální demokracii, anebo zemí, kde se výrazně praktikuje autoritarismus? Existencí kooperace mezi různými politickými subjekty či převládající ideologií pouze jednoho z nich? Prostorem pro svobodu slova anebo odstraňováním „nevhodných“ obličejů prostřednictvím omezování mediálního pokrytí a vražd?

Na veškeré tyto a další dotazy se zaměří níže uvedená diplomová práce, v níž se pokusím o co nejobjektivnější vysvětlení politických procesů v zemi.

1 Kořeny institucionálních reforem 90. let

1. 1 Hlavní charakteristické znaky sovětské vlády

Než popíšeme proces rozpadu Sovětského svazu a s tím související politické a ekonomické reformy, je vhodné krátce uvést čtenáře do problematiky sovětského politického režimu. Je to důležité z hlediska pochopení fungování politického systému jak v době Sovětského svazu, tak během jeho transformace související s příchodem ke vládě B. Jelcina a poté V. Putina.

Z doby říjnové revoluce v roce 1917 se v Rusku vytvořil politický systém sovětského typu, který se vyznačoval řadou charakteristických rysů:

- uzavřením se před okolním světem;
- fungováním založeným na třídním principu: deklarovalo se, že politický systém odráží zájmy zaměstnanců a především proletariátu. Cokoliv, co neplnilo zájmy dělnické třídy, bylo uznáno za nepřátelské;
- prevalencí metod revolučního násilí ve státní správě, což bylo vysvětleno nepříznivými vnějšími a vnitřními podmínkami utváření politického systému, nízkou úrovní všeobecné a politické kultury pracujících atd;
- koncentrací veškeré moci v rukou vládnoucí Komunistické strany Sovětského svazu (KSSS), odmítáním politického pluralismu a zákazem opozičních aktivit;
- nomenklaturním principem formování a fungování vlády, což umožňovalo zachovat uzavřený politický systém, do kterého se nedálo jen tak dostat a který byl znakem velké prestiže. Nomenklatura¹ disponovala absolutní ekonomickou, politickou a ideologickou mocí².

Neměli bychom zapomínat i na další nezbytnou složku demokratické společnosti, která sovětskému Rusku naprosto chyběla. Jedná se o nezávislá média. Přesněji řečeno v době vlády Sovětů došlo k výraznému propojení mediálních prostředků se stranickou mocí. Pomocí novin a televizních pořadů se formovalo utopické, mytické a konformní sociální vědomí. Výkonná

---

¹ „Nomenklaturou“ se nazýval systém aplikovaný v totalitním a autoritativním režimu, v němž jmenování funkcionářů a pracovníků podléhalo schválení stranickými orgány

² Дмитриев, Ю., „Проблемы теории государства и права: Учебник“, in: Особенности политической системы в России. Dostupné z: <http://lib.sale/uchebnik-teoriya-istoriya-gosudarstva/106-osobennosti-politicheskoy-sistemyi.html>

propaganda a konformismus velké části sovětského lidu vytvářely iluzi přímého vlastnictví „velkých státních úspěchů“. Lidé se cítili být součástí systému a obyčejný ruský člověk se zcela identifikoval s komunistickým státem.

Sovětské Rusko bylo vyhlášeno za republiku, pro niž se spojení všech složek moci stalo naprosto běžné: poslanci sami vydávali a přijímali zákony a také dohlíželi na jejich dodržování. Na tomto ideologickém základě se vytvořila silná výkonná moc³.

Celkově je nutné konstatovat, že ve 30. letech XX. století v ruské společnosti dominovala ideologie vůdcovství, nadvlády stranického aparátu, nucené industrializace a duchovního zotročení. V této době se sovětský stát považoval za zcela totalitní a pevně centralizovaný. Kult J. Stalina⁴ byl oprávněně srovnáván s despotickým režimem absolutní monarchie. Dá se říct, že v některých vývojových fázích sovětské vládní praktiky směřovaly k čiré monarchii – diktatuře jediného vůdce - generálního tajemníka VKS(b)⁵ a později Komunistické strany Sovětského svazu (od roku 1952)⁶.

Existence diktatury měla za následek problematický přenos moci od jednoho vůdce k druhému. S tímto problémem se Rusko potkává dodnes. Procedura předávání prezidentského úřadu se v Ruské federaci jeví jako příprava „následníka trůnu“ k vykonání své funkce. Svědčí o tom třeba volba Vladimira Putina jako „pokračovatele kurzu“ Borise Jelcina, anebo nástup Dmitrije Medveděva do prezidentského úřadu.

Ústava RSFSR z roku 1937 učinila významné změny ve struktuře a tvorbě legislativních orgánů Ruské sovětské republiky. Za její výhody je možné označit: nahrazení dvoustupňového systému vlády jedním nejvyšším zákonodárným orgánem – Nejvyšším Sovětem SSSR (neboli Nejvyšší radou)⁷; konsolidaci poslanecké imunity na ústavní úrovni; zakotvení principu rovných a přímých voleb do Nejvyššího (a dalších) sovětu pomocí tajného hlasování. Od roku 1937 role Ústředního výboru náležela nově vytvořenému Prezidiu Nejvyššího sovětu⁸. K jeho pravomocem patřilo vydávání dekretů, které obsahovaly nejdůležitější zákonné předpisy, a zároveň právní výklad zákonů RSFSR. V důsledku širokých legislativních kompetencí Prezidia

---

³ Дмитриев, Ю., „Проблемы теории государства и права. Учебник“, in: Особенности советской формы правления. Dostupné z: <https://law.wikireading.ru/7084>

⁴ J. V. Stalin - generální tajemník Komunistické strany Sovětského svazu v letech 1922 – 1952

⁵ Všesvazová komunistická strana (bolševiků) v letech 1925-1952

⁶ Дмитриев, Ю., „Проблемы теории государства и права. Учебник“, in: Особенности советской формы правления. Dostupné z: <https://law.wikireading.ru/7084>

⁷ Ústava RSFSR z roku 1937, hlava 3, Čl. 22

⁸ Nejvyšší státní rada vykonávající pravomoci hlavy státu (zakotvena v Ústavě z roku 1937)

RSFSR je možné konstatovat, že zákonodárná moc tehdy de facto náležela pouze danému orgánu. Prezidium se volilo z řad Nejvyššího sovětu⁹ a jeho předseda byl oprávněn podepisovat dekrety a zákony. V souvislosti s tím se jevil jako prezident RSFSR.

Co se týče Ústavy SSSR z roku 1977, jejím nejdůležitějším bodem se stala legitimizace vedoucího postavení KSSS a tudíž i role stávající elity. Poprvé v dějinách sovětského Ruska byla ústavně zakotvena role Komunistické strany Sovětského svazu: „Přední a řídicí sílou sovětské společnosti a jádrem jejího politického systému, státních a veřejných organizací je Komunistická strana Sovětského svazu. KSSS existuje pro lid a slouží lidu“¹⁰.

V 70. – 80. letech došlo k tomu, že do nejvyšších vládních instancí proniklo poručnictví a protekcionismus. L. Brežněv¹¹ jmenoval na vysoké posty své přátele, věrné stranické přísluhovače a příbuzné.

Je nezbytné také uvést, že Brežněvovi v té době již nestačilo zastávat pouze funkci generálního tajemníka. Proto učinil rozhodnutí spojit dva posty – generálního tajemníka KSSS a předsedy Prezidia Nejvyššího sovětu SSSR. Veškerá moc se tím pádem soustředila do jeho rukou¹².

Možná právě tato událost se pak stala jedním z motivačních kroků Borise Jelcina, když se stal prvním celonárodně zvoleným prezidentem. Vydával široké spektrum prezidentských dekretů a kontroloval veškeré politické dění. Je celkem logické, že sovětská praxe skutečného uchopení vlády v jedné ruce (respektive jednou politickou stranou) poznamenala styl vlády ruských politických špiček. Potřeba mocenského monopolu, kontroly obyvatelstva a mediálních prostředků, potlačení opozičních nálad – veškeré tyto znaky se v dějinách Sovětského svazu i ruského státu uplatňují pořád.

Moc politického byra sovětské Komunistické strany byla obrovská. Vše, o čem se hlasovalo na stranických sjezdech, záleželo na konkrétních rozhodnutích politbyra. Ve skutečnosti se diskutovalo a projednávalo jen to, co stranické vedení KSSS považovalo za důležité¹³.

Z výše uvedeného vyplývá, že se v Rusku v letech 1917 - 1989 vytvořil unikátní systém státní správy. Sjezdy sovětů (později Nejvyššího sovětu) RSFSR byly zákonodárným orgánem

---

⁹ Баранов, Н., „Политические отношения и политический процесс в современной России“, с. 79

¹⁰ Ústava SSSR z roku 1977, hlava 1, Čl. 6

¹¹ sovětský politik a nejvyšší představitel Sovětského svazu v letech 1964 – 1982

¹² Лаптев, И., „Власть без славы“, с. 9

¹³ Tamtéž, s. 13

jenom formálně, poněvadž vykonávaly jenom malý počet legislativních funkcí. V praxi hlavní role legislativy náležela stranické byrokracii uvnitř ÚV KSSS a Rady ministrů (do března roku 1946 – Rady komisařů)¹⁴.

1. 2 Snaha o modernizaci SSSR prostřednictvím „perestrojky“

Říká se, že spolu se zvolením M. Gorbačova generálním tajemníkem KSSS, všichni „staří vůdcové“ tiše zmizeli ze života země. Ani on, ani jeho kolegové na nejvyšších stranických postech nevyužívali bývalých sovětských manýr.

Začátek tzv. „perestrojky“¹⁵ vyhlášené Gorbačovem inspiroval celou zemi. Poslední sovětský generální tajemník byl představitelem nové vlny politické elity – inteligentním, výkonným a zároveň velice důsledným v otázkách socialistického vývoje. Již v roce 1989 M. Gorbačov zásadně odmítl nomenklaturní zásady vytváření státních institucí¹⁶.

To, že se tento politik snažil transformovat sovětský politický režim, vyvolávalo spoustu rozmanitých reakcí, poměrně často negativních. Gorbačov se prezentoval jako člověk schopný provést ekonomickou a politickou modernizaci, jež si klade za cíl nejprve vytvořit otevřený politický systém, který pak dokáže efektivně reagovat na nové hospodářské a sociální potřeby společnosti. Jednalo se fakticky o přechod od totality k demokracii. Daný proces pochopitelně vyžaduje obrovského úsilí a politické vůle.

Logika přechodu od totality k demokracii zahrnuje řadu hlubokých sociálních změn. Proto je nezbytné dosáhnout alespoň těchto cílů: 1) odstranit monopol na informaci a zavést svobodu tisku; 2) zlomit státní systém hromadných represí a teroru; 3) transformovat politický systém charakteristický pro bývalý totalitní komunismus („strana - stát“) v demokratický režim brzd a protivah a systém stranického pluralismu; 4) ústavně a právně zakotvit demokratické principy

---

¹⁴ Баранов, Н., „Политические отношения и политический процесс в современной России“, с. 80

¹⁵ skupina ekonomických reformních kroků zahájených v 80. letech 20. století v SSSR Michaiilem Gorbačovem. Úkolem perestrojky byla v první řadě restrukturalizace sovětské ekonomiky

¹⁶ Головистикова, А., Дмитриев, Ю., „Проблемы теории государства и права: Учебник“. М.: ЭКСМО, 2005, in: Особенности политической системы в России. Dostupné z: <http://lib.sale/uchebnik-teoriya-istoriya-gosudarstva/106-osobennosti-politicheskoy-sistemyi.html>

a problematiku občanských práv; 5) vytvořit pomocí demokratických voleb vertikální a horizontální vládní orgány. Do seznamu popsanych politických kroků patří i jeden ideologický: v demokracii je potřeba změnit vědomí totalitní společnosti, nastolit odmítání ideologie komunistického totalitarismu a utvrdit ideologický pluralismus¹⁷.

Je možné předpokládat, že se M. Gorbačov ve svých záměrech jevil jako velký idealista, avšak již na samotném začátku „perestrojky“ byl odhodlán provádět veškeré nezbytné reformy. Potřeboval však k tomu podporu ze strany velké části stranického vedení.

Tzv. „perestrojka“ byla nejprve koncipována jako obecné zjednodušení, zrychlení a inovace na základě minimálního posunu politického kurzu doprava a mírného přechodu od autoritativně-totalitního k autoritativně-liberálnímu režimu. Nicméně, tento mírný program, který však vypadal velmi ambiciózně a proto se nazýval revoluční, se ve skutečnosti nesplnil. Stalo se tak s největší pravděpodobností kvůli tomu, že sovětská nomenklatura delegovala veškerou moc a právo na osobní přeskupení stranického kádru přímo na samotného vůdce SSSR. Nutila ho provést celkovou modernizaci politického systému, aniž by se změnila jeho základní struktura a hlavní mocenské zdroje¹⁸.

V důsledku vyhlášených Gorbačovových reforem se politická elita rozdělila do několika táborů. Konzervativní křídlo vystupovalo ve prospěch omezení rozsahu restrukturalizace a konzervace politických základů socialistického státu. Oproti tomu demokratický tábor na základě oživujícího liberálního anti-sovětského demokratického hnutí vyžadoval úplný kolaps socialismu a rozpad sovětského impéria. Navzdory přáním ostatních se Gorbačov vydal na cestu provádění centristické politiky a nakonec se dostal do bažiny. Neúspěšně ekonomické reformy vedly ke katastrofě a generální tajemník s příslušnou politickou elitou byl de facto zbaven moci. Na mocenský vrchol se tak dostalo anti-sovětské křídlo, které mělo reálnou šanci dosáhnout svých cílů. Mediální prostředky se zaměřily na anti-sovětskou rétoriku a nakonec žádné úsilí konzervativního tábora KSSS nedokázala zastavit proces rozpadu Sovětského svazu¹⁹.

---

¹⁷ Оврах, Г. П., Политология. 2000, in: Проблемы политической трансформации и модернизации в современной России. Dostupné z: <http://lib.sale/kurs-politologii-obschiy/problemsi-politicheskoy-transformatsii-63532.html>

¹⁸ Баранов, Н., „Политические отношения и политический процесс в современной России“, с. 83

¹⁹ Тамтѣж, с. 44

Na začátku roku 1991 již bylo zřejmé, že reformovat SSSR v rámci plánovaných kroků je zcela nemožné. Vedení země se nebylo schopné vyrovnat s novými výzvami a ukázalo zjevnou neschopnost reagovat na požadavky veřejnosti. Nedokázalo také naplnit společná sociální očekávání.

1. 3 Události Srpnového puče: skutečný převrat anebo dobře vyjednané předání moci

Dá se říct, že tzv. Srpnový puč se stal jedním z výrazných faktorů rozpadu Sovětského svazu a také jedním z klíčových kroků k vyhlášení nezávislosti bývalých sovětských republik. Pod pojmem „puč“ by bylo správné předpokládat, že se jedná o protiústavní činnost, pomoci níž se dá získat vláda. Hlavním cílem puče z roku 1991 bylo nedopustit rozpad Sovětského svazu. Dne 20. srpna se předpokládal podpis smlouvy o pokračujícím zachování Svazu sovětských republik. K tomu ale nakonec nedošlo, poněvadž už den předtím se odehrál pokus o odstranění M. Gorbačova z vlády.

Členové Zvláštního výboru pro výjimečný stav (dále jen ZVVS) si pro začátek vlastního převratu vybrali ten nejlepší okamžik – dovolenou sovětského prezidenta na Krymu. 18. srpna budoucí pučisté přišli do prezidentské dači ve městě Foros, aby prodiskutovali s Gorbačovem otázku zavedení výjimečného stavu v zemi. Ten to však odmítl. Reakcí na to bylo useknutí veškerých komunikačních kanálů v rezidenci. Gorbačov byl ve Forosu de facto uzamčený: jeho dača byla obklopená sevastopolskou pohraniční stráží a prezidentské letadlo spolu s vrtulníkem byly zablokovány na letišti. V televizi následovalo oznámení o tom, že Gorbačov náhle onemocněl. A že v důsledku toho veškerá moc v zemi se dočasně převede na místopředsedu SSSR Janajeva.

Je nezbytné poukázat na jednu zajímavost, která se týká dané události. Jedná se totiž o populární teorii, podle níž jedním z motivů členů ZVVS mohla být obava ze ztráty svých pozic. To znamená, že by v případě podpisu nové smlouvy o aliančním vedení bývalého SSSR, by bylo velmi nepravděpodobné, že by členové štábu i nadále zůstali u moci. Zejména sám Michail Gorbačov řekl, že v červenci 1991 se dohodl s prezidentem RSFSR Borisem Jelcinem na

radikální modernizaci kabinetu ministrů po podepsání nové smlouvy. Podle slov Gorbačova to bylo zaznamenáno KGB a obsah nahrávky se stal známý členům Výboru²⁰.

Ohledně role B. Jelcina v odehrávajících událostech je třeba říct, že tehdy zastával funkci prezidenta RSFSR - největší republiky v Sovětském svazu. A nakonec právě prezidentská administrace se stala hlavní opoziční silou ZVVS. Jelcin chápal, že po neúspěšných Gorbačovových reformách „perestrojky“ se může stát novým hrdinou a tvůrcem politických dějin v paměti ruského národa.

Pučisté spoléhali především na Ministerstvo vnitra a obrany (včetně armády), KGB SSSR a Ústřední Výbor Komunistické strany. Nejjednodušším způsobem, jak popsat srpnovou konfrontaci, je představit to jako konflikt mezi konzervativním křídlem sovětského vedení (komunisté) a politickým vedením RSFSR (liberálové) ve hlavě s Jelcinem²¹.

V průběhu puče došlo k tomu, že před Bílý dům v Moskvě vjely tanky a obrněná vozidla. Došlo k zavedení výjimečného stavu. V reakci na to B. Jelcin podepsal úkaz o „O nezákonné činnosti Zvláštního výboru pro výjimečný stav“ a veřejností to oznámil²². Požádal totiž společnost stojící před Bílým domem, aby neposlouchala a nevykonávala štábní rozkazy.

Říkalo se, že tehdejší generálové Ministerstva vnitra, Výboru státní bezpečnosti a Ministerstva obrany se připravovali na přepadení budovy, avšak brzy se zamysleli nad účelností takového postupu. Roli v tom zřejmě sehrála i pozice generála Lebedě, který nakonec začal obhajovat pozici Bílého domu. Nejvyšší rada RSFSR odsoudila akci Výboru a požadovala zrušení výjimečného stavu. V reakci na to jeho členové odletěli na Krym, aby jednali s Gorbačovem. Ten je ale odmítl přijmout. Zklamání z reakce nejvyššího představitele Sovětského svazu přinutilo Janajeva, jednoho z hlavních organizátorů převratu, vydat rozkaz o stažení vojsk z Moskvy a následně podepsat úkaz o rozpuštění štábu.

---

²⁰ Августовский путч: кто за что боролся, и кто хотел развалить СССР. Dostupné z: <http://www.segodnya.ua/politics/society/avgustovskiy-putch-kto-za-cto-borolsya-i-kto-hotel-razvalit-sssr-744291.html>

²¹ Тамтэж

²² Delfi.ee, Эстония, 19. 08. 2016. Dostupné z: <http://inosmi.ru/politic/20160819/237585872.html>

V průběhu masových střetu zemřeli celkem tři lidé. 22. srpna se do Moskvy vrátil M. Gorbačov. Během dalších sedmi dnů došlo k zatčení některých členů Výboru. V dubnu 1993 začala soudní stíhání a již v únoru roku 1994 byli všichni obžalovaní amnestováni²³.

23. srpna 1991 byl Borisem Jelcinem (v přítomnosti M. Gorbačova) podepsán dekret o pozastavení činnosti Komunistické strany RSFSR. Den poté Gorbačov oznámil své odstoupení z funkce generálního tajemníka KSSS.

Než uzavřeme danou kapitolu, uvedeme ještě další zajímavý faktor týkající se událostí srpnu 1991. Řada politologů se totiž domnívá, že o celé této akci tehdejší generální tajemník již věděl předem. A že s výjimečným stavem dokonce vyjádřil svůj souhlas.

Pokusme se podívat z jiného úhlu pohledu na danou situaci a začneme tím, že dne 20. srpna roku 1991 (představiteli RSFSR, Běloruské SSR, Kazašské SSR a Uzbecké SSR) měla být podepsána dohoda o vytvoření SNS (Svaz nezávislých států). O této dohodě se, podle slov Gorbačova, jednalo už v prosinci roku 1990, v předvečer IV. sjezdu lidových poslanců SSSR. Sám generální tajemník se na ni „připravoval“ poměrně dlouho, poněvadž věděl, že udržet zemi ve stejné podobě jako dřív nedokáže. Gorbačov na to neměl ani vládní sílu, ani politickou vůli. Je možné předpokládat, že tehdejší vůdce SSSR během svého krymského odpočinku ve Forosu analyzoval veškeré „výhody“ a „nevýhody“. A poté dospěl k závěru, že nejlepší v dané situaci je nedělat žádné aktivní kroky a jenom přečkat. Sám Boris Jelcin tvrdil, že zatímco Gorbačov pobýval ve Forosu, „věděl všechno a čekal, kdo vyhraje“²⁴.

Prekvapující byla i „technická stránka“ puče. Je totiž obdivuhodné, jak během převratu soupeřící strany všechno projednávali velmi tiše po telefonu. Bezpečnostní služby neudělaly nic a vojáci po vstupu do města neměli tušení, proč tam vůbec jsou.²⁵ Vypadalo to, že mnoho důstojníků, kteří hráli důležité role v celém procesu (jako třeba generál Lebed'), nechápali, proč jsou ve hlavním městě a jaký je jejich hlavní cíl. Neméně podivným bylo také chování bojovníků speciálních jednotek KGB „Alfa“ a „Vypel“, kteří také zaujali pozici

---

²³ Августовский путч: кто за что боролся, и кто хотел развалить СССР. Dostupné z: <http://www.segodnya.ua/politics/society/avgustovskiy-putch-kto-za-chto-borolsya-i-kto-hotel-razvalit-sssr-744291.html>

²⁴ 25 лет со дня Августовского путча в СССР: как это было. Dostupné z: <http://news.bigmir.net/world/741557-25-let-so-dnja-Avgustovskogo-putcha-v-SSSR--kak-eto-bylo>

²⁵ Тайны августа 1991-го, Горбачев сознательно пожертвовал страной и властью ради почетной безбедной старости. Dostupné z: <http://www.km.ru/front-projects/gkchp/gorbachev-soznatelno-pozhertvoval-stranoi-i-vlastyu-radi-pochetnoi-bezbednoi-st>

nevměšování se. Tím pádem se můžeme jen dohadovat, co by se stalo, kdyby rozhodující akce několika aktérů speciálních jednotek radikálně změnily nejenom ruské, ale i světové dějiny.

V případě, že výše uvedené hypotézy jsou ve skutečnosti pravdou, dá se říci, že celá tato akce – „Srpnový puč“ – byla jen masivní a docela drahou uměle vytvořenou scénou v dramatu s názvem „Rozpad SSSR“²⁶.

Jinými slovy, jednalo se prakticky o nekrvavé předání moci ze strany už více méně politicky neschopného Gorbačova do rukou statečného „zachránce stability a řádu“ B. Jelcina.

1.4 Rozpad SSSR a počátek vytváření nové ruské státnosti

V souladu s předchozí kapitolou je zřejmé, že Srpnový puč se stal jednou z významných příčin zhroucení Sovětského svazu. 17. března roku 1991 se v devíti z patnácti republik uskutečnilo referendum, na němž dvě třetiny voličů hlasovali ve prospěch zachování SSSR²⁷. Navzdory tomu 08. 12. 1991 hlavy tří zemí - Běloruska, Ruska a Ukrajiny - rozhodly, že Sovětský svaz ukončí svou existenci, a podepsaly Bělověžskou dohodu²⁸. Samotný fakt jejího podpisu vyvolal poměrně negativní reakci ze strany Gorbačova. Ten však po uskutečněném puči neměl žádnou politickou sílu, kterou dřív disponoval. Proto 25. prosince roku 1991 Michail Gorbačov rezignoval. Tímto okamžikem začala cesta nezávislé existence Ruské federace.

Pokud se podíváme na roli Gorbačova v samotném procesu rozpadu Sovětského svazu, významný britský politolog a historik Archie Brown říká, že: „Již na počátku své vlády byl Gorbačov skutečným reformátorem. Ano, věřil v sílu sovětského systému, ale zároveň se snažil ho pozměnit, a to zásadním způsobem. A kromě toho, chtěl ukončit „studenu válku“²⁹.

---

²⁶ Тайны августа 1991-го, Горбачев сознательно пожертвовал страной и властью ради почетной безбедной старости. Dostupné z: <http://www.km.ru/front-projects/gkchp/gorbachev-soznatelno-pozhertvoval-stranoi-i-vlastyu-radi-pochetnoi-bezbednoi-st>

²⁷ Горбачев считает обсуждение своей роли в развале СССР глупостью, 10. 04. 2014. Dostupné z: <https://lenta.ru/news/2014/04/10/gorbachev/>

²⁸ Бěловěžская догода - сmlouva o vytvoření Společenství nezávislých států, která zároveň ukončila existenci SSSR. Byla podepsána 8. prosince 1991 v Bělověžském pralese

²⁹ Пименов, А., „Горбачев, Ельцин и распад Советского Союза“, 06. 11. 2009. Dostupné z: <http://www.golos-ameriki.ru/a/archie-brown-2009-11-05-69348467/662807.html>

Obecně se dá říci, že ruské obyvatelstvo se velmi liší ve svých názorech ohledně Gorbačovových reformačních kroků. Na základě různých sociologických výzkumů provedených po rozpadu SSSR je jasné, že většina Rusů této události lituje. Za hlavního viníka považuje právě Michaila Gorbačova. Podle něj to byl politik, který se všemi silami snažil skoncovat s existencí SSSR. Kritické hodnocení jeho kroků souviselo také se zhoršením národnostní otázky a vzniklými hospodářskými problémy. Ironií dějin však je, že to byl právě Gorbačov, který se zoufale snažil Sovětský svaz zachránit. Podle mínění A. Browna, „jeho cílem bylo změnit komunistický režim, ale každopádně zachovat jednotný stát“³⁰.

Ve snaze objektivněji popsat hlavní motivy Gorbačova, jež ho přivedly ke změně politického kurzu, můžeme uvést pár jeho vlastních tezí. V době návštěvy Americké univerzity v Turecku generální tajemník prohlásil: „Smyslem mého života bylo zničit komunismus, nesnesitelnou diktaturu nad národem... Svět bez komunismu bude vypadat lépe. Po roce 2000 vznikne období míru a prosperity“³¹.

Je nutné poznamenat, že veškerá úsilí tehdejšího generálního tajemníka reformovat SSSR byla spojena s jeho setkáním se západní kulturou, západními politickými špičkami a vzory. Dokonce sám manželský pár Michaila a Raisy Gorbačovových svým chováním, vystupováním a jednáním připomínali Ronalda a Nancy Reagan. Své sympatie k západní kultuře se Gorbačov nikdy nestyděl dávat najevo: „Když jsem se osobně setkal se Západem, uvědomil jsem si, že nemůžu odstoupit od cíle. A pro jeho dosažení jsem musel vyměnit všechny politické špičky v KSSS a sovětském vedení. Mým ideálem byla cesta sociálně-demokratických zemí. Plánovaná ekonomika však nepovolovala využít potenciál národů socialistického tábora. Pouze přechod k tržnímu hospodářství by umožnil naší zemi se dynamicky rozvíjet“³².

Rozpad Sovětského svazu znamenal pro ruský stát novou etapu politických dějin. Země se měla stát zcela nezávislou a samostatnou, s ústavně rozdělenými složkami moci. Čerstvě vzniklá Ruská federace se potýkala s řadou problémů: jak vládních a socio-ekonomických, tak i duchovního obrození. Orgány státní moci a existující demokratické síly nedisponovaly žádným konkrétním programem politických reforem.

---

³⁰ Пименов, А., „Горбачев, Ельцин и распад Советского Союза“, 06. 11. 2009. Dostupné z: <http://www.golos-ameriki.ru/a/archie-brown-2009-11-05-69348467/662807.html>

³¹ Речь М. Горбачева на семинаре в Американском университете в Турции, 22. 01. 2007. Dostupné z: <http://apocalypse-2012.com/president/mikhail11.html>

³² Tamtéž

1. 5 Ústavní krize v letech 1991-1993 neboli na prahu vytvoření nové Ústavy

Vznikající náznaky ústavní krize byly spojeny s činností nejenom samotného prezidenta, ale také s činností různých vedoucích představitelů Ruské Sovětské Federativní Socialistické Republiky (RSFSR). Například už v říjnu roku 1990 byly přijaty zákony „o aktivitě orgánů SSSR na území RSFSR“³³ a „o zajištění hospodářských základů suverenity RSFSR“³⁴, které byly zaměřeny na sovětské přerozdělování majetku ve prospěch RSFSR. Nejvyšší rada RSFSR³⁵ až do roku 1989 byla identifikována jako nejvyšší orgán státní moci, kterému přísluší rozhodovat o jakémkoli problému, jenž má být vyřešen přímo RSFSR.

V prosinci roku 1991 Nejvyšší rada vydala nařízení „o ratifikaci dohody o založení Společenství nezávislých států“³⁶ a „o vypovězení Smlouvy o vzniku SSSR“³⁷. Tím pádem politické vedení RSFSR dokončilo likvidaci Sovětského svazu. Následovalo přejmenování RSFSR na Ruskou federaci³⁸. Všechna tato fakta formálně Ústavu nijak neovlivnily, avšak výrazně pozměnily základy samotného ústavního systému.

Podle slov jedné z významných osobností podílejících se na vypracování nové podoby Ústavy, O. Rumjanceva, bylo již v roce 1993 jasné, že se poměrně rychle blíží hluboká ústavní krize. Ve své publikaci, jež se jí věnuje, rozepsal Rumjancev celkem sedm příčin jejího vzniku:

- neukončený přechod k nové formě vlády, který znamenal přechod od sovětské k prezidentské republice;
- odlišnost světového názoru: konflikt mezi tradicionalistickými patrioty a liberálními reformátory prozápadní orientace;
- zostření sporů mezi federálním centrem a regiony;

---

³³ „Ведомости Съезда народных депутатов РСФСР и Верховного Совета РСФСР“, 1990, N 19, с. 197.

³⁴ „Ведомости Съезда народных депутатов РСФСР и Верховного Совета РСФСР“, 1990, N 22, с. 260.

³⁵ Nejvyšší orgán státní moci RSFSR v letech 1937-1990 a legislativní orgán RSFSR v letech 1937-1993

³⁶ „Ведомости Съезда народных депутатов РСФСР и Верховного Совета РСФСР“, 1991, N 51, с. 1798.

³⁷ „Ведомости Съезда народных депутатов РСФСР и Верховного Совета РСФСР“, 1991, N 51, с. 1799.

³⁸ Закон РСФСР от 25 декабря 1991 г. „Об изменении наименования государства Российская Советская Федеративная Социалистическая Республика“ // „Ведомости Съезда народных депутатов Российской Федерации и Верховного Совета Российской Федерации“, 1992, N 1, с.62.

- vládní vedení vůbec nepřihlíželo k výsledkům všelidového referenda, v němž se lidé vyslovili pro zachování SSSR;
- náhlá změna společenského chápání událostí. Velký úder byl spojen s faktem zničení Varšavské smlouvy a ztrátou bývalé geopolitické pozice „superstátu“;
- paralelní uskutečnění radikální ekonomické reformy, „šoková terapie“ a rychle probíhající kapitalizace hospodářských odvětví;
- příliš velká role subjektivního, osobnostního vlivu na politiku ze strany osob, které neměly žádnou velkou zkušenost při řízení tak obrovské země³⁹.

Je vidět, že takový rozsáhlý seznam příčin (jak politických, tak ekonomických) ve skutečnosti dřív nebo později mohl vést ke krizi celého politického systému. Ve vzduchu byl cítit jak pocit naděje z toho, co může nakonec vzejít, tak pocit smutku kvůli tomu, co se už odehrálo. Prosté obyvatelstvo netušilo, komu má věřit. A politické vedení se spíše zajímalo o naplnění svých ambicí.

Ústavní konflikt vzniklý v roce 1991 znamenal v první řadě politický spor mezi bývalou podobou vlády v duchu „vlády sovětů“ a nastávající „hrozbou“ upevnit dělbu moci a vytvořit systém brzd a protiváh. Tento systém měla do sebe zahrnout právě nová podoba Ústavy z roku 1993. Představovalo to v 90. letech velmi radikální krok, poněvadž tyto ústavní zásahy znamenaly úplné odstranění prvků sovětské vlády, na něž bylo zvyklé tehdejší obyvatelstvo⁴⁰.

Jak poznamenal O. Rumjancev, ruská ústavní krize byla celkově soustředěna „kolem osoby a osobních kvalit prezidenta Jelcina“⁴¹. Svými aktivními kroky vyvolával určitou revizi existujících ústavních předpisů. Bývalý viceprezident Ruské federace A. Ruckoj říkal, že „ve skutečnosti instituce prezidentsví byla vytvořena na útěku. Až do samotných prezidentských voleb představa o prezidentské moci vůbec neexistovala, a žádný soubor pravomocí prezidenta nebyl jasně formulován. Rychle všechno vymysleli a tím pádem náhle vznikla rivalita mezi prezidentem a parlamentem“⁴².

---

³⁹ Румянцев О. Г., „Конституционный кризис в России и возможный выход из него,“ История новой России. Dostupné z: <http://ru-90.ru/content/румянцев-ог-конституционный-кризис-в-российской-федерации-и-возможный-выход-из-него>

⁴⁰ Пихоя, Р. Г., „Президент и Советы: политико-конституционный кризис 1993“, 2002, с. 341

⁴¹ „Независимая газета“ от 23 апреля 1998г.

⁴² „Независимая газета“ от 20 ноября 1998г.

Je nezbytné uvést jeden důležitý pozměňovací zákon nově se utvářející Ústavy. Ten totiž eliminoval bývalé vedoucí postavení Komunistické strany Sovětského svazu. Následnou reakcí ze strany KSSS bylo vyvolání masového protestu. Kvůli sílící hrozbě rozpadu SSSR v noci z 18. na 19. srpna 1991 byl seskupením několika vysokých představitelů SSSR vytvořen Zvláštní výbor pro výjimečný stav, jenž se snažil mocensky zasáhnout prostřednictvím neústavních struktur a mechanismů. V reakci na čerstvě vytvořený Výbor, B. Jelcin vydal řadu dekretů. Jednalo se například o prohlášení daného orgánu za protiústavní, a o označení všech jeho vydaných rozhodnutí za neplatné. Prezident následně převzal velení ozbrojených sil SSSR⁴³.

V důsledku nedostatečně aktivní podpory společnosti byla činnost štábu pozastavena. Jeho skutečná eliminace přispěla k vydání několika dalších Jelcinových dekretů. Patřily sem třeba dekrety o: „pozastavení činnosti Komunistické strany“, „o majetku KSSS“⁴⁴ nebo „o činnosti KSSS“⁴⁵. Poměrně rychle došlo i k tomu, že všechny aktivity tehdejší Komunistické strany byly nejprve pozastaveny, a pak ukončeny. Následně proběhlo zabavení veškerého stranického majetku a jeho prohlášení za „veřejný“.

Řada ruských politologů se shoduje na tom, že rozpuštění Komunistické strany na základě dekretů prezidenta Jelcina bylo zřejmě protiústavní. Ukazovalo také na překročení, a pak i celkové zneužívání prezidentských pravomocí. Vzniklá kauza se kvůli tomu řešila prostřednictvím soudních zasedání, avšak k žádnému obvinění či výsledku, který by přiměl Jelcina k odpovědnosti, nedošlo.

Během V. sjezdu národních poslanců RSFSR⁴⁶, pod dojmem akční povahy B. Jelcina, mu řada politických představitelů „dovolila“ zkoncentrovat obrovskou moc do vlastních rukou. V souladu s usnesením sjezdu (1830-1) od 1. listopadu roku 1991, „o organizaci výkonné moci v období radikálních ekonomických reforem“, prezident mohl nezávisle rozhodnout o reorganizaci struktury vrcholných orgánů výkonné moci a o jmenování vedoucích představitelů federálních subjektů Ruské federace. Dekret přijatý sjezdem ve stejný den „o právním

---

⁴³ Указ от 20 августа 1991 г. N 64 „Об управлении Вооруженными Силами Союза ССР в условиях чрезвычайной ситуации“ // „Ведомости Съезда народных депутатов РСФСР и Верховного Совета РСФСР“ от 22 августа 1991 г., N 34, с. 1138.

⁴⁴ „Ведомости Съезда народных депутатов РСФСР и Верховного Совета РСФСР“ от 29 августа 1991 г., N 35, ст. 1164.

⁴⁵ „Ведомости Съезда народных депутатов РСФСР и Верховного Совета РСФСР“ от 7 ноября 1991 г., N 45, с. 1537.

⁴⁶ Sjezd národních poslanců RSFSR – nejvyšší orgán státní moci RSFSR v letech 1990-1993

zabezpečení jistoty ekonomické reformy⁴⁷, stanovoval, že prezident má při zajišťování hospodářských reforem právo vydávat nařízení, která jsou v rozporu s právními předpisy, ale podléhají prioritnímu zavádění. Dalším důležitým bodem se staly zákony v rámci bezpečnostní reformy. V souladu s nimi byly opět stanoveny priority výkonné moci před zákonem. Tak byl učiněn první krok na cestě k „legislativnímu“ vzestupu role prezidentských dekretů.

Dá se říct, že de facto od listopadu roku 1991 došlo k vydávání prvních prezidentských dekretů, jež byly v rozporu s Ústavou a zákony RSFSR. Díky tomu, že prezident v souladu s odstavcem II. vyhlášky 1831-1 měl možnost vydávat dekrety v široké sféře otázek, vydával je skutečně ve všech oblastech týkajících se vedení subjektů Ruské federace. Jeho dekrety se vydávaly nejenom v souvislosti s provozní regulací ekonomické reformy, ale také s politickým a sociálním rozvojem země.

Abychom zhodnotili dopady tohoto procesu, můžeme říct, že v důsledku faktického přisvojení legislativních funkcí Jelcinem, které tehdy patřily do Nejvyšší rady, měla země dva konkurenční systémy právních předpisů: Ústavu a zákony na jedné straně a dekrety prezidenta na straně druhé⁴⁸.

2 Formování nové Ústavy a cesta k poloprezidentskému systému

Do jaké kategorie spadá ruský politický systém? Mluvíme-li o čirém parlamentarismu nebo se jedná o poloprezidentství? Dá se Rusko definovat jako systém superprezidentský? Otázky takového typu se vyskytují již velmi dlouho. Avšak v průběhu posledního desetiletí konečně dospíváme k víceméně jistému názoru na věc. Pokusme se o vysvětlení.

Především je nutné si ujasnit, o jaký politický režim se nakonec jedná. Odpověď je možné nalézt ve známé a historicky důležité charakteristice politických systémů od J. Sartoriho. Ten

---

⁴⁷ „Ведомости Съезда народных депутатов РСФСР и Верховного Совета РСФСР“ от 31 октября 1991 г., N 44, с. 1456.

⁴⁸ Лучин, Конституционный кризис в Российской федерации (1991-1993 гг.), Право России. Dostupné z: <http://portalus.ru>, №1392909600, 20 февраля 2014

je přívržencem systému poloprezidentského. Právě k němu řadí i Ruskou federaci⁴⁹. Podle názoru autora daná země plně odpovídá poloprezidentskému typu, jelikož:

- prezident disponuje výraznými pravomocemi při sestavování vlády
- prezidentovi náleží široké pravomoci v legislativním procesu
- hlava státu může za určitých okolností rozpustit Státní dumu
- v Rusku je formálně rozdělena exekutiva mezi prezidenta a premiéra
- vláda je odpovědná před parlamentem a prezidentem

Ze seznamu výše uvedených znaků vyplývá, že Rusko nenaplnuje rysy prezidentského, ani superprezidentského systému. Ústava na to jasnou odpověď nedává a v praxi existují časté odchylky. Jedná se například o vládu pomocí dekretů, díky nimž prezident skutečně „obchází“ parlament. Vláda je také mnohem více závislá na postavě prezidenta než na Státní dumě⁵⁰.

Co se týče fenoménu „superprezidencialismu“, teoreticky by se sem dala zařadit i Ruská federace. Při definici daného režimu je možné se obrátit na M. Stevena Fishe, který právě ruský politický systém za superprezidentský označuje. Podle jeho slov v takovém režimu exekutivní aparát převyšuje svou velikostí a svými zdroji ostatní mocenská centra. V něm také prezident má schopnosti vládnout pomocí vydávání dekretů a zcela kontroluje finanční zdroje. Logickým závěrem je, že v takovém systému je parlament slabý a nedokáže zrušit žádný prezidentův dekret. Ohledně procedury impeachmentu je také jasné, že se stává prakticky nemožnou⁵¹.

Veškeré tyto znaky se občas vyskytují po přijetí Ústavy z roku 1993. Avšak nikoliv všechny najednou. Když si vzpomeneme na druhou polovinu 90. let, postavení B. Jelcina bylo poměrně slabé, a málem došlo k posílení moci parlamentu. Jednalo se tehdy o kandidaturu S. Kirijenka na post premiéra, ale i celkově o protiprezidentsky naladěnou Státní dumu. V návaznosti na to je nezbytné říct, že každý prezident v období po přijetí Ústavy jednal trochu jinak než jeho předchůdce. V souvislosti s tím je logické stále přihlížet k pojmání Ruské federace jako k systému poloprezidentskému.

---

⁴⁹ Sartori, J., „Ústavní inženýrství“, s. 110

⁵⁰ Mlejnek, J., „Postavení hlavy státu v postkomunistických zemích“, s. 269

⁵¹ Fish, M. S., „When more is less: Superexecutive Power and Political Underdevelopment in Russia“, *Russia in a New Century: Stability or Disorder*, s. 15-34

Dá se říct, že působení Jelcina ve vládě neznamenal jenom zavedení nových ekonomických reforem, jež měly výrazné sociální dopady. Celkově jeho režim představoval konkrétní snahu vytvořit zcela nový politický systém v Ruské federaci. Základem takového systému byla kombinace západních vzorů, a proto v zahraničí celý proces byl vnímán jako důležitý krok k demokratizaci⁵². Výrazná změna nastala v průběhu zavedení stranického pluralismu, který od 20. let minulého století vůbec neexistoval. Patřilo sem i otevření ideologického pólu.

Veškeré snahy pozměnit ústavní a politický vývoj Ruska samozřejmě vyžadují vysoký stupeň odvahy. Aktivity ze strany tehdejšího prezidenta vyvolávaly obrovské množství sporů a konfliktů na politické aréně. Jeden z nich však měl nejdůležitější výsledek. Jednalo se o roky 1992 až 1993, kdy se řada sporů mezi prezidentem a parlamentem odehrávala kvůli nově zavedeným ekonomickým reformám, především tzv. „šokové terapii“. O jejich rozmanitých dopadech diskutovali velmi často poslanci v parlamentu. Zejména lidé, kteří stále byli vázáni na komunistickou stranu, kterou Jelcin zakázal.

Popis dané události nám pomáhá otevřít cestu k pochopení dnešní podoby ruské Ústavy. V určité míře také naznačuje, proč dnešní ruský prezident má ve svých rukou tolik pravomocí a hojně jich využívá.

Poté co prezident vyřešil několik významných konfliktů, brzy dospěl k závěru, že hraje velmi důležitou roli v nastávajícím režimu. Tím pádem je možné říct, že ve snaze o demokratickou reformu Ruské federace se nečekaně otevřela cesta k zavedení tzv. superprezidentského režimu. A ten dodnes velmi napomáhá uplatňovat moc V. Putinovi.

V březnu roku 1993 se poslanci ruského parlamentu snažili převzít hlavní iniciativu do svých rukou. Avšak, jako reakci na to, prezident v televizním proslovu vyhlásil tzv. „zvláštní opatření k vládnutí zemi“⁵³, což mu vlastně umožnilo vládnout pomocí prezidentských dekretů. V důsledku zavedení a uplatnění pravomoci vydávat dekrety, se Jelcin dostal do sporů s Ústavním soudem, jenž ho následně chtěl odvolat. Nakonec pomocí všelidového hlasování, během něhož občanům byly kladeny otázky typu: věří-li prezidentu Jelcinovi, podporují-li ekonomicko-sociální politiku jeho vlády a jsou-li připraveni k novým parlamentním nebo prezidentským volbám, lidé jednoznačně podpořili prezidenta. Tato okolnost byla poslední překážkou na cestě.

---

⁵² Salminen, V., „Nezkreslená zpráva o mocném muži a jeho zemi“, s. 47

⁵³ Tamtéž, s. 48

Cílem dané kapitoly je poukázat na motivaci prezidenta zavést politický systém, ve kterém bude schopen prosadit veškeré zákony, jež potřebuje, a to co nejjednodušším způsobem, který je možný.

Současná Ústava Ruské federace poskytuje hlavě státu roli ústředního aktéra celého politického procesu. Dává mu především výkonné postavení a zavádí ve státě poloprezidentský režim, ve kterém vedle sebe stojí silný prezident a vláda s premiérem. Tím pádem exekutivní složka moci se dělí mezi přímo voleného prezidenta a premiéra, jehož pochopitelně i navrhuje samotný prezident před schválením parlamentu⁵⁴.

Někteří politologové se snaží poukázat na to, jak nynější prezident V. Putin mění Ústavu. Anebo jak se chystá ji doplnit ještě větším rozsahem svých pravomocí. Avšak je nezbytné říct, že skutečně k takovému procesu nedošlo. A že v podstatě žádná potřeba měnit základní právní dokument ani neexistuje. Poněvadž ruská Ústava je sama o sobě velmi silná ve prospěch prezidentské funkce.

Momentálně v Rusku jednoznačně dominuje prezident, a jedna z významných ruských politoložek, L. Ševcova, říká, že dané uspořádání se stává zdrojem monopolu moci. Myslí si, že Jelcinovská Ústava je celkově překážkou k tomu, aby v Rusku mohly existovat svobody a práva jednotlivců a čestné volby⁵⁵.

Paradox ruské politické reality spočívá v tom, že samotná Ústava se nemění, ale skutečný politický režim se za poměrně krátké období razantně vyvíjí. Ten vývoj je bohužel dost znepokojivý. Spočívá totiž nejenom v praktickém posílení pravomocí prezidenta, ale i ve skutečném zániku jakékoliv konfrontace mezi výkonnou a zákonodárnou složkou vlády. A také v upevnění pravomoci státní policie. Zahrnuje to i federální otázky, poněvadž bývalý liberální federalismus se náhle přeměňuje na federalismus unitární se svou centralizací vlády. Dnešní podoba vlády je určitým způsobem orientována na výkonnou složku v podobě hlavy státu, a většina Státní dumy je více méně kontrolována administrací V. Putina⁵⁶.

V porovnání s ostatními zeměmi střední Evropy, ruská Ústava je mnohem širší, co do popisu prezidentských pravomocí. V podstatě je možné konstatovat, že tato země, opět podle ústavní charakteristiky prezidentské funkce, odpovídá nejvíce francouzskému smíšenému, semiprezidentskému systému. Ačkoli Rusko má silného prezidenta, jenž má právo předsedat

---

⁵⁴ Ústava RF, hlava 4, Čl. 83, 84

⁵⁵ Ševtsova, L. „Putin's Russia“, s. 183

⁵⁶ Газета „Новые известия“, 2005, 14 января

vládě, má však k tomu i premiéra, který pak s vytvořenou vládou žádá Státní dumu o vyjádření důvěry⁵⁷.

Zákonodárná moc náleží dvoukomorovému parlamentu. Rada federace je jeho horní komorou, do níž jsou nominováni dva zástupci z jednotlivých federálních subjektů. Ty jmenuje, ale i odvolává prezident⁵⁸. Rada například může potvrdit úkaz prezidenta o vyhlášení výjimečného stavu a rozhodnout o změnách hranic mezi federálními subjekty. A co se aktuálně odehrává, rozhoduje také o vyslání vojsk mimo svá území. Posledními z jejich významných pravomocí jsou: vyhlášení prezidentských voleb a jmenování soudců Nejvyššího a Ústavního soudu.

V oblasti domácích záležitostí patří hlavní role Státní dumě. Ta rozhoduje o otázkách finanční politiky, státního rozpočtu, daňové politiky nebo mezinárodních dohod. Pro jejich schválení však potřebuje souhlas Rady federace. Státní дума má ve svých řadách 450 poslanců, kteří disponují 5letým mandátem. Důležité je, že právě Дума vyslovuje důvěru vládě a souhlasí s návrhem osoby premiéra navrhovaného prezidentem.

Exekutivní složka náleží vládě Ruské federace. Její ministry navrhuje premiér. Dále pak celý vládní kabinet podléhá vyjádření důvěry ze strany Státní dumy⁵⁹.

Důležitým postřehem po obeznámení se s Ústavou Ruské federace je to, že celkový prostor věnovaný vládě a jejím kompetencím je mnohem menší, než řada článků, které se přímo týkají postavení prezidenta.

Podle samotného textu Ústavy, Ruská federace má důležitý základní zákon, jenž zcela odpovídá evropským tradicím. Patří sem také zvyklosti z domácího prostředí, jako je silné prezidentství, které dominuje celému politickému prostoru, a tím pádem spíše připomíná výše uvedený francouzský anebo dokonce americký model.

Při analýze Ústavy z roku 1993, je nutné především poznamenat, že v průběhu jejího sepsání bylo celkově vneseno kolem 300 rozmanitých úprav. Umožňuje to pochopit velmi složitou situaci, která tehdy panovala na politické aréně státu. Docházelo ke sporům mezi parlamentem a nově zvoleným prezidentem Jelcinem. Jednalo se o podobu Ústavy a otázku dělby moci. Avšak samotná krize vlády neměla co do činění pouze s osobní stránkou lídra anebo

---

⁵⁷ Ústava RF, hlava 4, Čl. 83

⁵⁸ Ústava RF, hlava 5, Čl. 95

⁵⁹ Ústava RF, hlava 6, Čl. 110, čl. 111

představitelů parlamentu. Vyjadřoval se o tom už významný britský politolog A. Brown: „Existující politické faktory umožnily vznik tzv. dvojvládní a nakonec vyvolaly ústavní krizi, která vedla ke krveprolití na ulicích Moskvy“⁶⁰.

Samozřejmě, výrazné osobnosti režimu sehrály své nezapomenutelné role, avšak samotný konflikt vznikl kvůli existujícím institucionálním faktorům a nesouvislostem. Veškeré vzniklé spory nakonec vyústily v to, že z ústavního hlediska Ruská federace byla de jure parlamentní republikou, ale de facto se stala prezidentskou⁶¹.

3 Nečekaný vzestup V. Putina aneb dobře vymyšlená strategie předání prezidentské moci

Bylo velmi zajímavé sledovat průběh faktického předání prezidentské moci, k němuž došlo během novoročního projevu B. Jelcina na konci roku 1999⁶². Říká se ale, že tehdejší prezident o tomto kroku rozhodl už na konci dubna. Představa V. Putina jako nové hlavy státu vyvolávala spoustu překvapivých a nečekaných reakcí ze strany nejenom ruské společnosti obecně, ale i celé politické elity. Většina poslanců, kteří se s ním osobně setkali, ho znali jako člověka ne příliš charismatického, ale pragmatického a loajálního vládě. Představoval funkcionáře, jenž vždy a hlavně spolehlivě vykonával každé vládní nařízení a bez problémů zastával všechny posty, na něž byl dosazován.

„Putinův vzestup byl obdivuhodný a spolu s tím zcela nečekaný. Zdálo se, že zastupuje jakousi novou, nezávislou politickou sílu. A nebylo tomu výlučně kvůli Čečensku. V bahništi ruské politiky zůstal v podstatě jenom on nepotřísněn pletichami politiků a oligarchů, které špinily Rusko předchozích osm let“⁶³.

Velkým přínosem pro budoucího prezidenta byl i nedostatek ideologického profilu a neexistence bohaté politické biografie, které v souhrnu udělaly z V. Putina tzv. „tabula rasa“.

---

⁶⁰ Brown, A., „The October Crisis of 1993. Context and Implications“. Post-Soviet Affaris. Vol. 9, No 3, 1993, p. 183-95

⁶¹ Sakwa, R., „Russian politics and society“. In: Political institutions and Processes, 2002, p. 47

⁶² Речь Бориса Ельцина, 31.12.1999, Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=yvSpiFvPUP4>

⁶³ Myers, S. L., „Nový car. Vzestup a vláda Vladimira Putina“, s. 152

Jak elektorát, tak mnozí političtí rivalové hodnotili tuto osobnost pozitivně, poněvadž se domnívali, že ji můžou přitáhnout na svou stranu.

Otevřené pocity ohledně V. Putina ve své knize popsal také bývalý významný ruský liberál B. Němcov, který říkal následující: „Konečná volba nástupce Borise Jelcina pro mě byla naprosto nečekanou. Dozvěděl jsem se o příjmení a byl jsem zaskočen... Pouze plastelínoví lidé, kteří se dlouho hřáli na slunci, můžou hlasovat pro muže, jenž začíná svou politickou kariéru v prezidentských volbách. Nemohl jsem uvěřit, že tak málo známý a nevýznamný plukovník KGB-FSB V. Putin může být zvolen v průběhu šesti měsíců až na nejvyšší post ve státě. Znal jsem Vladimira osobně a tento člověk nikdy nevystupoval z pozadí šedé hmoty státních úředníků a nikdy neměl zvláštní zásluhy před vlastní“⁶⁴.

Již v září roku 1999, a to především v důsledku rychlého a účinného rozhodování během akcí na severním Kavkazu, Putin přitáhl pozornost celého světa a zabezpečil jak armádě, tak i vládě podporu ze strany celé ruské populace. Tato okolnost velice přispěla k jeho rychlejšímu začlenění jako politika do vládních struktur a následně pozměnila rovnováhu politických sil v zemi.

Jediným skutečným oponentem Putina a jeho „komandy“ bylo politické uskupení „Vlast – cele Rusko“ v čele s J. Lužkovem⁶⁵ a J. Primakovem⁶⁶. Jelcin se tenkrát domníval, že právě tento tandem ve volbách do Státní dumy v roce 1999 je teoreticky schopen dosáhnout zřejmé převahy, a tím pádem by se následující prezidentské volby staly totální prohrou.

V souvislosti s výše uvedeným je nezbytné popsat jednu událost, která napomáhá pochopit výsledek parlamentních voleb a politickou realitu po nich. V roce 1999 bylo totiž vytvořeno prokremelské uskupení „Jednota“. Šlo o zcela novou politickou stranu, která vznikla za tři měsíce do voleb a nedisponovala žádnou konkrétní ideologií anebo jasně vymezeným programem. Co bylo ale důležitější, tento subjekt byl štědře financován ze strany kremelských oligarchů⁶⁷.

Nakonec ale V. Putin do nově vzniklé strany vstoupit odmítl. Byla to jedna z příčin, díky níž se „Jednota“ ocitla na okraji politického spektra, nehledě na dobré financování a renomé ve státní televizi. Všichni mysleli, že se na daný subjekt za chvíli zapomene. V listopadu roku

---

⁶⁴ Немцов, Б., „Исповедь бунтаря“, in: История престолонаследия в современной России, с. 17

⁶⁵ Starosta Moskvy v letech 1992-2010

⁶⁶ Předseda vlády v roce 1999

⁶⁷ Myers, S. L., „Nový car. Vzestup a vláda Vladimira Putina“, s. 152

1999 však budoucí hlava státu ho více méně „zachránila“, když jí projevila svou rezervovanou podporu se slovy: „Jako předseda vlády nehodlám probírat své politické sympatie, ale jako obyčejný volič budu hlasovat pro Jednotu“⁶⁸.

V důsledku toho nebylo překvapivé, když ve volbách do Státní dumy dosáhla úspěchu právě tato centristická unie s nejasnými politickými obrysy. V podstatě jediným jejím vážným politickým kapitálem byla podpora V. Putina vyjádřena v ten správný okamžik. Na stranickém seznamu téměř nebyla žádná známá jména politiků a veřejných činitelů. Dokonce sám Jelcin byl úspěchem strany velmi překvapen, a později to ve svých memoárech přiznával. Zajímavým faktorem tehdejších parlamentních voleb bylo také postavení Komunistické strany Ruské federace, jež svými volebními výsledky de facto dokázala svůj stálý vliv na politické aréně.

V okamžiku, kdy „Jednota“ se svými 23 % porazila svého dosud nejsilnějšího soupeře „Vlast – celé Rusko“, bylo zřejmé, že bývalá existující podpora J. Primakova na post prezidenta už v podstatě nehraje žádnou roli. Průběh parlamentních voleb z roku 1999 je možné de facto označit za úspěšné primárky prezidenta Putina⁶⁹.

Popularita tehdejšího premiéra rostla. Když v říjnu roku 1999 všichni mluvili o „bezprecedentním růstu“, pohybovala se na úrovni 25 %. Na konci listopadu, kdy tento kandidát měl už 40 %, všichni pozorovatelé a političtí analytici se shodli na tom, že rating tehdejšího premiéra dosáhl „neskutečné výšky“ a další vzestup už prostě být nemůže. Avšak v prosinci, po volbách do Státní dumy, procentní podpora dosahovala již 50 %.

Navzdory rychlému vzestupu kandidátské podpory ze strany elektorátu, stále existovaly obavy z budoucí prohry Putina v prezidentských volbách. V první řadě šlo tehdy o čas, a do června roku 2000 ho zbývalo poměrně dost. Proto autoři „projektu Putin“ (kam třeba patřili dcera B. Jelcina Taťána, jeho poradce V. Jumašev, hlava prezidentské administrace A. Vološin a, samozřejmě, oligarchové) přemýšleli nad tím, jak udržet tak silnou podporu až do června, anebo jak urychlit proces „předání moci“. Napadl je v tomto okamžiku zajímavý plán, který se nakonec vydařil.

Boris Jelcin šokoval celý ruský národ svým novoročním projevem. Tehdejší prezident náhle oznámil, že odchází. „Jelcinova rezignace znamenala, že od tohoto okamžiku osud Kremlu a celé Ruské federace je zcela v rukou V. Putina... A Kreml neměl žádný důvod ke stresu: nikdo

---

⁶⁸ Газета „Сегодня“, 25. 11. 1999

⁶⁹ McFaul, M., „The Power of Putin“, Current History, October 2000

se totiž nepokoušel změnit situaci a žádní cizinci neaspirovali na trůn⁷⁰. Danou situaci lze stručně shrnout takto: „Aby se uskutečnila výhra Putina ve volbách, Jelcin musel odejít dříve“⁷¹. Pověsti o jeho odchodu kolovaly již poměrně dlouhou dobu. Mnozí ale do posledního okamžiku vykazovali určitý skepticismus, i když jasně viděli, jak nemocný a slabý už prezident byl.

3. 1 Proč právě Putin?

Co bylo určujícím pro B. Jelcina, když uvažoval o „následníkovi trůnu“? K jakým povahovým rysům přihlížel tehdejší prezident? Existovaly vůbec nějaké alternativy?

Na začátku kolovaly různé teorie ohledně toho, kdo se stane dědicem prezidentské funkce. Na otázku, jestli existovala nějaká alternativa vůči Putinovi na post prezidenta, se dá odpovědět, že ano. Samotných kandidátů dokonce bylo až 10. Někteří z nich prezentovali starou gardu Jelcinovských oponentů. Patřili sem například G. Zjuganov⁷², G. Javlinský⁷³ anebo V. Žirinovský⁷⁴. Jak se ale později ukázalo, tito aktéři měli především zájem o objevení se v televizi a o další připomenutí své existence voličům.

Ostatní kandidáti jako třeba Pamfilovová E., Govoruchin S., Titov K. a Podberezkin A. brali účast ve volbách spíše za účelem vytváření politické image. „Každý v podstatě věděl, že jenom Putin měl šanci na vítězství“⁷⁵.

Důležitým bodem, jenž napomohl Putinovi vyhrát, byl určitý kontrast jeho a Jelcinovské povahy. Pozice Putina jako silného lídra, který je vždycky schopen logického uvažování, chladnokrevného jednání a je velmi pragmatickým politikem, pozitivně kontrastovala s postavou B. Jelcina, jako v té době už neschopného, nemocného a „politicky impotentního“ prezidenta.

Ke zvýšení popularity Putinovi pomáhalo i to, že se zdál být člověkem naprosto stejným jako všichni ostatní. Budoucí lídr neměl tehdy žádný přímý vztah ke státní moci, nepatřil

---

⁷⁰ Shevtsova, L., „Putin's Russia“, p. 54

⁷¹ Tamtéž, s. 58

⁷² Lídr Komunistické strany

⁷³ Předseda demokratického seskupení „Jabloko“

⁷⁴ Lídr Liberální Demokratické strany

⁷⁵ Shevtsova, L., „Putin's Russia“, p. 70

k žádné politické straně, nedisponoval velkými finančními prostředky, měl stabilní rodinný vztah a spolu s tím stíhal být velmi dobrým úředníkem, který byl schopen vykonat jakékoliv doporučení co nejlepším způsobem. „Štábní důstojník KGB, poradce starosty Petrohradu a velmi nedůležitý člen prezidentské administrace – člověk, jenž byl zvyklý být pořád ve stínu...“⁷⁶, takového popisuje V. Putina L. Ševcova.

Samozřejmě jedním z nejsilnějších faktorů jeho vítězství bylo to, že pouze on byl podporován ze strany prezidentské administrace. A ta byla schopna odstranit veškeré zbylé oponenty a organizovat vše takovým způsobem, aby daný kandidát získal co nejširší podporu obyvatelstva.

Proč právě V. Putin byl vybrán B. Jelcinem jako kandidát na předání nejdůležitější funkce ve státě? V rozmanitých odborných publikacích se nejčastěji setkáváme s tvrzením, že charakteristika Putina jako bývalého pracovníka KGB se stala klíčovou pro jeho zvolení na post hlavy státu. Konkrétně se jedná o periodu jeho šéfování v dané struktuře. Byl totiž velice přísným a disciplinovaným. Uměl vyčkávat, nikdy nespěchal a prezentoval se jako bytost zcela racionální a pragmatická. Mnohem důležitější byl ale fakt, že několikrát dokázal, že je možné mu věřit v období politických změn. Právě toto Jelcin velmi oceňoval⁷⁷.

Poslední výhodou se stalo to, že Vladimir Putin byl poměrně mladý (47 let), a B. Jelcin je znám svou oblibou mladých politiků. Věřil tomu, že právě takoví lidé pozmění politickou situaci v zemi a přispějí k jejímu lepšímu rozvoji.

3. 2 Skutečná změna vládního režimu nebo „Jelcinismus bez Jelcina“?

Zkusme na závěr popsat několik nejvýznamnějších politických změn po odchodu B. Jelcina z funkce, a prvních vládních krocích Vladimira Putina. Poslouží k tomu publikace Dr. Camerona Rosse, který jasně definuje odlišné znaky politického vedení v průběhu vlády obou lídrů⁷⁸.

---

⁷⁶ Tamtéž, p. 77

⁷⁷ Shevtsova, L., „Putin’s Russia“, p. 58

⁷⁸ Ross, C., „Russian politics under Putin“, Regime change from Yeltsin to Putin, p. 25

První a jedna z nejdůležitějších událostí, jež se odehrála poměrně rychle po příchodu do vlády V. Putina, bylo zavedení nové podoby vztahů mezi ekonomikou a politikou. Při vládě Jelcina docházelo k celkovému propojení ekonomické a politické sféry takovým způsobem, že politický vzestup byl vlastně závislý na ekonomické podpoře. Po příchodu Putina nastala určitá změna. V tom smyslu, že čerstvě zvolený prezident zastával názor, že ekonomické zájmy by neměly patřit do politiky. A že by neměly žádným způsobem ovlivňovat politické dění. Samozřejmě ten fakt, že dnes v ruské politice ekonomické zájmy a stále existující lobbystické skupiny hrají poměrně velkou roli (a to jak na domácí, tak zahraniční scéně), neměli bychom zapomínat na prvopočáteční prezidentovy snahy⁷⁹.

Dalším zlomovým bodem bylo zavedení právních reforem v oblasti trestního práva v roce 2002. Patřila sem procedura rozšiřování soudního procesu před porotou, větší míra nezávislosti pro soudce, a také stanovení několika limitů v prokurátorské práci.

Velmi důležitou změnou ruských politických reálií se také stala reorganizace prezidentských zasedání. Jinými slovy, během prezidentsví Jelcina společná zasedání významných politických činitelů, úředníků prezidentské administrace a oligarchů byla zcela v pořádku a konala se pořád. Vladimir Putin to striktně omezil ve snaze pozvednout politickou složku vlády nad všemi ostatními, a omezit stínové domluvy i lobbování uvnitř parlamentu.

Co se týče povahových rysů obou lídrů, výrazně se lišily. B. Jelcin během prvních let ve vládě vystupoval jako rebel, jako revolucionář, který je schopen zavést potřebné ekonomické reformy a nakonec ukončit proces rozpadu SSSR. Putin byl známý zcela protikladnými povahovými znaky: měl železnou vůli, byl mladý a zdravý, ctižádostivý, široce podporovaný ruskou společností. A hlavně chladnokrevný, což mu pomáhalo obstát v mnoha kritických politických událostech. A také mu výrazně pomáhala schopnost logicky uvažovat, nikdy nejednat impulsivně a nedávat najevo své emoce.

Mnozí autoři poukazují na další ze znaků Putinovy vlády, jenž spočívá v tom, že právě on určitým způsobem stabilizoval politický režim v zemi. Přesněji řečeno, zavedl mechanismy brzd a protiváh pro všechny složky vlády. V současné době se však setkáváme s tím, že Ústavou popsané „brzdy“ skutečně vůbec nefungují. A že veškeré prezidentovy návrhy jsou vždy úspěšně a rychle schválené Státní dumou. Tak jako každý jeho návrh nebo úkaz bývá hned

---

⁷⁹ Ross, C., „Russian politics under Putin“, Regime change from Yeltsin to Putin, p. 25

přijat a schválen Radou bezpečnosti. Toto zatím necháme stranou, poněvadž mnohé takové případy budou podrobněji popsány v dalších kapitolách práce.

Na závěr se dá říci, že za největší „zásluhu“ prezidenta Putina je možné považovat právě proběhlou reorganizaci vlády. Především oddělení politické sféry od všech ostatních. Nedá se jednoznačně tvrdit, jestli to nakonec dopadlo dobře či špatně, poněvadž vždycky záleží na konkrétních okolnostech a státních tradicích. V případě Ruské federace tak striktní oddělení mocí bohužel nejde jasně definovat. Hlavně v souvislosti s těmi událostmi, k nimž současně dochází.

4 Stručná charakteristika ústavních pravomocí nejdůležitějších složek vlády

Současná Ústava Ruské federace je charakterizována především tím, že přesně stanovuje mantinely vybudování systému vyšších orgánů státní vlády. Zákonodárná složka náleží Federálnímu shromáždění, výkonná – vládě, a soudní moc pochopitelně Ústavnímu, Vrchním, Vyším arbitrážním a jiným soudům Ruské federace.

Co se týče krátkého popisu jednotlivých složek vlády, je logické začít samotnou hlavou státu.

4. 1 Prezident Ruské federace

Nelze nesouhlasit s tvrzením významného českého politologa J. Mlejnka, který říká, že: „postavení ruského prezidenta do značné míry navazuje jak na carskou, tak na sovětskou tradici“.⁸⁰ Dá se říct, že v době carského vládnutí nebo v období existence Sovětského svazu, hlava říše/republiky vždy hrála nejvýznamnější roli. Tím pádem není překvapením, když lidé dodnes mají tendenci naslouchat tomu, kdo stojí v jejich čele. A je dost pravděpodobné, že

---

⁸⁰ Mlejnek, J., „Postavení hlavy státu v postkomunistických zemích“, s. 259

hlava státu dokáže využívat různých ne/možných metod, aby dosáhla svého cíle: udržet co největší moc pod kontrolou.

Samotný fenomén prezidentské vlády má v Rusku poměrně krátkou historii, jelikož post poprvé celonárodně zvolené hlavy státu byl zaveden nedávno, pomocí referenda v roce 1991. Následně bylo vneseno několik ústavních změn, jež se týkaly statutu prezidenta, procedury konání prezidentských voleb, prezidentských kompetencí a postupu při jeho odvolání z úřadu. Ústava poskytuje prezidentovi nejvyšší postavení ve smyslu státních orgánů vlády. Ten totiž stojí „nad dělbou moci“ a má ve svých rukou významné koordinující funkce.

Prezident Ruské federace je zodpovědný jak za domácí, tak zahraniční politiku a je garantem Ústavy, občanských a lidských práv⁸¹. Z toho pochopitelně vyplývá, že prezident má právo zasahovat do veškerých situací, které patří jak do sféry vnitřní politiky, tak do sféry mezinárodních událostí. Co se týče mezinárodní arény, je možné uvést hned několik případů s ní souvisejících: válka v Čečensku, v Gruzii, bombardování syrského Aleppa, anexe Krymu, zamrzlý konflikt v Podněstří atd.

Ohledně samotných kompetencí prezidenta, je zajímavé uvést jejich rozsah při možnosti jmenování představitelů orgánů státní vlády. Navrhuje například různé kandidáty na jmenování Radě federace nebo také podává návrhy na odvolání soudců Nejvyššího, Správního či Ústavního soudu. Náleží mu zároveň možnost navrhopvat předsedu Centrální banky, ale taky formovat bezpečnostní radu a prezidentskou administrativu⁸². Každopádně za hlavní navrhující pravomoc prezidenta se dá považovat post premiéra, o jehož zvolení nakonec rozhoduje Státní дума.

Rusko se neliší od ostatních zemí postupem při odvolání prezidenta. Hlava státu může být odvolána z důvodu vlastizrady, a to pomocí žaloby ze strany Státní dumy, která musí být odhlasována dvoutřetinovou většinou⁸³.

Ze souhrnu legislativních pravomocí se za nejdůležitější dají považovat: vnášení návrhů zákonů do Státní Dumy, podepisování a zveřejnění federálních zákonů a vydání rozmanitých úkazů či dekretů.

---

⁸¹ Ústava RF, Čl. 80

⁸² Ústava RF, Čl. 83

⁸³ Ústava RF, Čl. 93

Uvedený citát V. Nikonova perfektním způsobem vyzdvihuje skutečné postavení ruského prezidenta. Ten, podle jeho názoru, „má ve svých rukou i výkonnou složku vlády, poněvadž formuje vládu a prakticky jí velí. A i zákonodárnou, protože má právo vydávat dekrety. A k tomu ještě soudní, jelikož plní funkci arbitra v konfliktech mezi regionální a centrální úrovní“⁸⁴.

4. 2 Vláda Ruské federace

Ruská vláda disponuje rozhodně slabšími pravomocemi než hlava státu. Prezident jmenuje vládního předsedu, a ten pak společně s místopředsedou a federálními ministry tvoří samotnou vládu. Zajímavým faktem je, že prezident má právo odvolat předsedu vlády a její členy bez potřebného schválení ze strany Federálního shromáždění.

Podle pravomocného rámce má ruská vláda na starosti realizaci domácí a zahraniční politiky Ruské federace, regulaci sociálně-ekonomické sféry, zajišťování jednoty výkonné moci v zemi a kontrolu činnosti jejích orgánů. Ruská vláda, v případě dohody s ostatními orgány výkonné moci subjektů Ruské federace, jim může delegovat některé ze svých pravomocí.

Když se podrobněji podíváme na celkový souhrn pravomocí, vláda Ruské federace má za úkol:

- vypracovat a předložit Státní dumě návrh federálního rozpočtu a zajistit jeho vykonání;
- zajistit provádění jednotné finanční, úvěrové a měnové politiky;
- zajistit realizaci jednotné státní politiky v oblasti kultury, vědy, školství, zdravotnictví, sociálního zabezpečení a ekologie;
- řídit federální vlastnictví;
- přijímat opatření k zajištění obranyschopnosti země, bezpečnosti státu a vedení zahraniční politiky Ruské federace;

---

⁸⁴ Никонов, В., „Конституционный дизайн. Современная российская политика: Курс лекций/Под ред. В. Никонова. М., 2003. С. 23

- provádět opatření k zajištění zákonnosti, práv a svobod občanů, ochrany majetku a veřejného pořádku, boji proti zločinu⁸⁵.

Co se týče procedury odvolání vlády, nedůvěru ji může vyslovit Státní дума. V případě jejího rozpuštění, podle doporučení ze strany prezidenta, vláda pokračuje ve své činnosti až do vytvoření nové⁸⁶.

4. 3 Federální shromáždění Ruské federace

Ruské federální shromáždění se skládá ze dvou komor: Rady federace a Státní duma. Pokud se jedná o jejich složení, Rada federace disponuje dvěma zástupci od každého subjektu federace a Státní дума se skládá ze 450 poslanců. Podle znění Ústavy se předpokládá, že Rada federace by měla zastupovat zájmy všech regionů země, a Státní дума - politických stran a dalších volebních asociací, stejně tak i rozmanitých zájmových skupin.

Jak poslanci Státní duma, tak členové Rady federace mají zákonodárnou iniciativu, a pokud se jedná o návrh zákona, vždy je potřeba souhlasu ze strany vlády. Aby zákon byl následně přijat, musí být nejprve schválen nadpoloviční většinou všech poslanců Státní duma, po čemž musí být také schválen nadpoloviční většinou všech členů Rady federace. Během procedury přijetí zákona může vstoupit do hry i hlava státu a zákon vetovat.

4. 4 Rada federace Federálního shromáždění Ruské federace

Rada federace se skládá z 2 zástupců od každého z 85 Ústavou definovaných regionů. Jejich celkový počet se momentálně odvíjí od proběhlé v nedávné době nezákonné anexe Krymu. Do roku 2014 se dalo mluvit o existenci pouze 83 regionů, avšak po událostech „Euromajdanu“

---

⁸⁵ Ústava RF, hlava 6, Čl. 114

⁸⁶ Ústava RF, hlava 6, Čl. 117

Rusku de facto náleží dva další federální subjekty: republika Krym a město federálního významu Sevastopol⁸⁷.

V souvislosti s touto ústavní změnou nebude zbytečným poznamenat, že většina členských států OSN neuznává krymské referendum (které posloužilo jako jeden z hlavních důvodů pro jeho „uznání ruským“) a „změnu statutu autonomní republiky Krymu a Sevastopolu na jeho základě⁸⁸“. Ukrajina a západní společenství považují ruské aktivity na Krymu za projevy agrese, okupace a anexe ukrajinského území, porušení územní celistvosti Ukrajiny. Jak je známo, negativní reakce Západu na proběhlé změny nakonec přivedly k odmítnutí západními lídry jakékoliv spolupráce s Ruskem ve formátu „Group of Eight“ (bez účasti RF zase „Group of Seven“⁸⁹). Staly se také jedním z důvodů zavedení západních sankcí vůči Rusku⁹⁰.

Celkový počet členů Rady federace je 170. Samotní členové jsou nejvyššími představiteli jak legislativního orgánu té či oné oblasti, tak exekutivního regionálního orgánu.

Co se týče samotných pravomocí Rady federace, článek 102 Ústavy RF⁹¹ je definuje takto:

- schválení změn hranic subjektů Ruské federace;
- schválení dekretu prezidenta o zavedení válečného stavu;
- schválení dekretu hlavy státu o výjimečném stavu;
- rozhodování o možnosti vyslání ozbrojených sil Ruské federace mimo území státu;
- vyhlášení voleb prezidenta Ruské federace;
- rezignace hlavy státu;
- jmenování soudců Ústavního a Nejvyššího soudu Ruské federace;
- jmenování a odvolávání generálního prokurátora Ruské federace a zástupce generálního prokurátora Ruské federace;

---

⁸⁷ Федеральний конституційний закон от 21.03.2014 N 6-ФКЗ (ред. от 28.12.2016) „О принятии в Российскую Федерацию Республики Крым и образовании в составе Российской Федерации новых субъектов - Республики Крым и города федерального значения Севастополя“

⁸⁸ Генеральная Ассамблея ООН призвала уважать территориальную целостность Украины, Dostupné z: <http://www.un.org/russian/news/story.asp?newsID=21375#.WHVWIfnhDs0>

⁸⁹ „Большой восьмерки“ больше не существует, 20. 03. 2014, Dostupné z: http://www.bbc.com/ukrainian/ukraine_in_russian/2014/03/140320_ru_s_eu_sanctions_upd

⁹⁰ США и ЕС вводят санкции против чиновников РФ и Украины, 17.03.2014, Dostupné z: http://www.bbc.com/russian/russia/2014/03/140317_eu_sanctions_russia.shtml

⁹¹ Ústava RF, hlava 5, čl. 102

Ohledně funkčního období členů Rady federace je nutné poznamenat, že ti jsou podle Ústavy jmenováni na čtyřleté funkční období. Avšak kvůli specifickým charakteristikám regionálních politik, poměrně často dochází k neustálým obměnám.

4. 5 Státní дума Federálního shromáždění Ruské federace

V porovnání s Radou federace, dolní komora parlamentu disponuje mnohem silnějšími pravomocemi. Na straně druhé ale postavení Státní dumy je výrazně slabší vůči exekutivě. V první řadě vůči samotnému prezidentovi. Ten totiž disponuje právem vydávat zákony mimo souhlas parlamentu, a může dokonce parlament rozpustit.

Podívejme se na pravomoci Státní dumy a hned uvidíme jejich významnější úlohu v rámci fungování vládního systému:

- vyjádření souhlasu ke jmenování prezidentem předsedy vlády Ruské federace;
- rozhodnutí o vyjádření důvěry vládě Ruské federace;
- slyšení výroční zprávy vlády Ruské federace o výsledcích své činnosti;
- jmenování a odvolávání předsedy centrální banky Ruské federace;
- jmenování a odvolávání předsedy účetní komory;
- jmenování a odvolání komisaře pro lidská práva;
- udělení amnestie;
- podání žaloby na prezidenta Ruské federace pro jeho následné obvinění⁹²;

Stejně jako v Radě federace, usnesení Státní dumy se přijímají pomocí většiny hlasů z celkového počtu poslanců orgánu.

Z pohledu na proceduru rozpuštění daného orgánu, je nutné podotknout, že Státní дума může být rozpuštěna prezidentem v souladu s Čl. 111. Je v něm definován průběh jejího rozpuštění v případě, že dojde k třikrát němu odmítnutí kandidáta na předsedu vlády ze strany Státní dumy. Pokud se rozpuštění nakonec uskuteční, prezident musí určit termín nových voleb. A to takovým způsobem, aby se nově zvolená Státní дума vytvořila nejpozději do čtyř měsíců ode dne zániku předešlé.

---

⁹² Ústava RF, hlava 5, Čl. 103

5 Významné etapy reformování ruské vlády

5. 1 Období let 2000-2004

Na jaře roku 2000 došlo k vytyčení základních směrů vnitřní politiky nového prezidenta. Patřily sem: reorganizace státu s cílem upevnění centrální moci a celé vertikály vlády, odstranění business-elity z centra politického rozhodování, liberálně-tržní reformy v ekonomické a sociální politice.

První bod týkající se reorganizace státu vyžadoval vytvoření 7 federálních okruhů, jež měly za cíl stát se kooperačním střediskem pro centrum a regiony. V plánu o vytvoření okruhů bylo především jasné, že úkolem prezidentských zastupitelů není správa regionů, ale koordinace aktivit federálních orgánů vlády na místech. Nehledě na to, jejich samotná existence a činnost vyvolávala řadu sporů⁹³.

Za druhou velmi důležitou reformu je možné považovat reorganizaci Rady federace. Výrazně se pozměnil statut regionálních lídrů. Došlo k tomu, že zastupitelé regionálních zákonodárných sborů spolu s guvernéry, kteří současně byli členy horní sněmovny, museli ponechat své posty v Radě federace. Následně je pak obsadili řadoví zástupci regionální výkonné a zákonodárné vlády.

Tím pádem se dá říci, že bývalý vliv regionálních lídrů na centrální vládu už neexistoval. Zanikla také dříve existující síla regionálních center.

Aby nějakým způsobem potlačil hlasitou kritiku svých oponentů, V. Putin zřídil tzv. Státní radu pro guvernéry⁹⁴. Byl to poradní orgán, který vznikl na základě prezidentského dekretu v roce 2000, a který nikdy neměl jakékoliv důležité postavení v rámci celého systému. Státní rada předsedala pouze jednou za tři měsíce. Předsedou orgánu je prezident Ruské federace.

Dalším krokem k upevnění prezidentské vlády ve státě se stala úprava činného zákonodárství, díky níž měl prezident možnost odvolat guvernéra na určitou dobu, pokud se

---

⁹³ Исаев, Б. А., Баранов, Н. А., „Политические отношения и политический процесс в современной России“, с. 64

⁹⁴ Указ Президента РФ от 1 сентября 2000 г. N 1602 „О Государственном совете Российской Федерации“. Dostupné z: <http://base.garant.ru/12120571/#ixzz4eyIMDSre>. Státní rada je poradní orgán, jenž napomáhá hlavě státu zajišťovat koordinované fungování a vzájemné působení orgánů státní moci.

dopustil nějakého zločinu. A také rozpustit zákonodárný orgán subjektu Ruské federace, který nevykonává nařízení soudu⁹⁵.

Celkově se reformy od roku 2000 dají shrnout následovně: došlo k výraznému zvýšení kontroly nad regiony ze strany státní vlády a objevil se velký vliv na politickou elitu jednotlivých subjektů federace.

5. 2 Rok 2004 jako pokus o „zefektivnění vlády“

Podnětem k přípravě další politické reformy se stala teroristická tragédie v Beslanu⁹⁶, ale i jiné teroristické útoky, k nimž došlo během posledního desetiletí. Prezident Putin 13. září roku 2004 ve svém projevu na rozšířeném zasedání vlády vyjádřil svá přání co nejvíce zefektivnit orgány vlády.

Jednalo se především o to, že:

- čelní představitelé subjektů Ruské federace mají být zvoleni zákonodárnými sbory teritoriálně podle návrhu hlavy státu. Tento princip jaksí odpovídá procesu formování vlády v zemi;
- je potřeba ve vytvoření tzv. všennárodních politických stran, které by sloužily jako prostředek k reálnému dialogu a vzájemné činnosti vlády a obyvatelstva v boji s terorem. Jako doplnění k tomu, s cílem upevnit politický systém země, byl zaveden proporční volební systém do Státní dumy;
- musí být vytvořena tzv. „Veřejná komora“, která bude představovat prostor pro široký dialog, rozmanité diskuse o občanských iniciativách, provedení občanské analýzy nejdůležitějších státních návrhů a zákonů, jež se týkají perspektivy rozvoje státu. Tento orgán formálně přistoupil k práci až v roce 2006⁹⁷.

---

⁹⁵ Исаев, Б. А., Баранов, Н. А., „Политические отношения и политический процесс в современной России“, s. 66

⁹⁶ Под трагедией подразумевается захват заложников в школе № 1 города Беслана (Северная Осетия), совершенный террористами утром 1 сентября 2004 года во время торжественной линейки, посвященной началу учебного года.

⁹⁷ Исаев, Б. А., Баранов, Н. А., „Политические отношения и политический процесс в современной России“, с. 67

Procedura voleb podle stranických kandidátek byla zavedena s cílem přinutit prostého obyvatele se rychleji socializovat pomocí důkladného zkoumání politických programů. Vznikl předpoklad, že při takovém systému bude docházet k výrazné eliminaci demagogů a populistů.

Spolu s výše uvedenými ústavními dodatky byly zavedeny i tyto změny: 7 % bariéra pro vstup politické strany do parlamentu (avšak po roce 2012 bariéra zase činí 5 %)⁹⁸, a možnost politické strany, jež vyhrála regionální volby, navrhopvat svého kandidáta na post hlavy výkonné moci konkrétního subjektu federace⁹⁹.

Je pochopitelné, že veškeré provedené ústavní změny se v teorii dají charakterizovat jako cesta ke zlepšení efektivity fungování státní vlády. Avšak je možné se na to dívat i z jiného úhlu pohledu. Některé znaky upevnění vertikály moci můžou následně vést k prostředku pro zabezpečení jednoty a síly státu, což velice napomáhá režimu v celku. Anebo se může jednat o určité sražení demokratických prvků v zemi a zhoršení demokratických institucí a hodnot¹⁰⁰.

5. 3 Přímá volba regionálních patronů v roce 2012

V roce 2012 došlo k zavedení přímé volby hlav regionů. Jinými slovy daná procedura byla obnovena. Souviselo to se snahou vlády v době, kdy sílila společenská kritika, poukázat na stále existující demokratické prvky v zemi¹⁰¹.

Pokus o provedení centralizace v Rusku znamenal výrazné zjednodušení systému státní správy, kdy by existoval co nejnižší počet administrativních celků, a tím pádem by se velmi zvýšila efektivita jejich správy. Proces související s možným sloučením některých federálních subjektů, aby vytvořily celkem 28 velkých gubernií, nakonec selhal. V praxi se jenom zavedla možnost referenda o slučování regionů.

---

⁹⁸ Право.ру, Подписан закон о снижении проходного барьера на выборах в Госдуму с 7 до 5%, Dostupné z: <https://bankruptcy.pravo.ru/news/view/62884/>. V Ruské federaci se od roku 2004 do roku 2011 existovala uzavírací volební klauzule – 7 %. Její návrat do 5 % úrovně se odehrál až v roce 2013.

⁹⁹ Данилин, „Партийная система современной России“, с. 80

¹⁰⁰ Кулинченко, А. В., „Государственная власть и процессы общественной организации: К вопросу о государственном строительстве в современной России“. Полис. 2004, №6, с. 108

¹⁰¹ Sakwa, R., „The Crisis of Russian Democracy: The Dual State, Factionalism and the Medvedev Succession“, s. 130

Veškeré proběhlé reformy mohou svědčit pouze o tom, že ze strany ruské vlády existovala snaha o silnou centralizaci. Ta se především týkala omezení autonomie jednotlivých regionů, a v důsledku toho silnějšího postavení prezidenta¹⁰². Je smutné, že koordinační otázky mezi centrem a regiony nejsou v Rusku vyřešené dodnes.

6 Fenomén tzv. „Vertikály moci“ anebo zcela nová podoba politického systému v zemi

Před tím, než popíšeme uskutečněnou „vertikálu moci“ v Ruské federaci, musíme nejprve pochopit, o co se vlastně jedná. Obvykle se pod pojmem „vertikála moci“ chápe takový systém státní správy, kde nižší úrovně vlády se naprosto podřizují úrovni vyšší¹⁰³.

Co se týče konkrétně ruského případu, je tvorba vertikály moci spojena se jménem Vladimira Putina. Čerstvě zvolený prezident hned několik dní po nástupu do úřadu v roce 2000 definoval některé ze svých politických cílů. Jeden z nich právě souvisel s potřebou posilování vertikály moci. Hlava státu tehdy obvinila guvernéry ze separatismu, který překonal všechny možné hranice. Jako skutečné řešení Putin navrhoval, aby se Rada federace skládala ne z přímo volených hlav regionů a představitelů krajů, ale z „profesionálních senátorů“ schválených regionální vládou. Spolu s tím se snažil rozšířit své pravomoci o jednu další: právo na odvolání guvernéřů. Následně pak prezident rozdělil Ruskou federaci na 7 federálních okruhů v čele se svými politickými představiteli (které dodnes jmenuje). Ti pak dostali za úkol dohlížet nad guvernéry.¹⁰⁴

Cílem hlavy státu tehdy bylo zachránit ruský stát jako nedělitelný celek, skoncovat s roztržitostí federálních „místních carů“. Za tímto účelem byla drasticky reformována struktura a forma regionální podřízenosti.

---

¹⁰² Salminen, V., „Nezkreslená zpráva o mocném muži a jeho zemi“, s. 148

¹⁰³ Алексеева, А., В., „Гражданское общество и публичная политика: идейные истоки и современность“: Общество: политика, экономика, право, 2010, № 2, с. 14.

¹⁰⁴ Перегудов, С., П., „Политическая система России после выборов 2007-2008 гг.“ : Факторы стабилизации и дестабилизации (Часть I). ПОЛИС, 2009, № 2, с. 28.

Proč ihned na začátku svého prvního funkčního období V. Putin přistoupil k tak výrazné politické reformě? Řada autorů ve svých publikacích popisuje jeden důvod, jenž ho mohl přimět k tomuto kroku, a který zcela vysvětluje chování prezidenta: „Co ve skutečnosti vystrašilo Putina, když se dostal do Kremlu, byla zřejmá fikce Ruské „federace“. Jedním z úkolů jeho prvního úřadů v době vlády B. Jelcina bylo právě řešení regionálních otázek. A Putin tehdy jako nikdo jiný viděl, jak slabá byla v roce 1999 kontrola Moskvy nad ostatními teritoriálními jednotkami“.¹⁰⁵

V souvislosti s tím se dá říci, že pro prezidenta otázka návratu kontroly nad regiony byla v té době zřejmě nejzásadnější. Věřil, že díky posílení vertikály v tomto směru dokáže udržet co nejsilnější vliv nejenom v Radě federace, ale pak i v celém státě.

6. 1 Paradox administrativní reformy: jak se stala základním elementem centralizačního procesu státní vlády

Obvykle se pod pojmem „administrativní reforma“ chápe jakási snaha vlády provést účinná opatření ke zlepšení organizace svého výkonného aparátu. Dá se říci, že model administrativně-státního vládnutí jako forma státního zřízení odhaluje podstatu vztahů mezi centrálními a regionálními orgány vlády v závislosti na aktuálním modelu přerozdělování vlády v centru a na místech.

6. 1. 1 Podoba ruské administrativní reformy

Pokud se podíváme na specifika ruského případu, můžeme konstatovat, že s příchodem V. Putina do vlády v roce 2000 započala zcela nová etapa vývoje vztahů mezi centrem a regiony. Od tohoto okamžiku kremelská politika považovala za svůj úkol integrovat ruský prostor a přerozdělit veškeré zdroje a pravomoci ve prospěch federálního centra. Přesněji řečeno, tehdejší vláda se snažila vytvořit určitý mechanismus, díky kterému nejdůležitější regionální otázky by mohly být zcela řešeny „z centra“. Ve snaze charakterizovat první kroky pana Putina v tomto

---

¹⁰⁵ Judah, B., „Fragile Empire: How Russia fell in and out of love with Vladimir Putin“, p. 97

směru, jedna z významných ruských politoložek, N. Lapina, říká, že hlava státu vytvořila tzv. „režim kontrolovaného pluralismu“¹⁰⁶. A ten znamená, že federální vláda výrazně upevnila své pozice, avšak zatím se nedokázala plně osvobodit od vlivu regionálních elit.

Současná administrativní reforma odkrývá podstatu samotné vertikály moci a s ní související centralizaci státu. Ústavně zakotvený federalismus má Rusko již od roku 1993¹⁰⁷. Nicméně, vzhledem k nedávné reformě V. Putina v oblasti federálních vztahů, můžeme tvrdit, že v administrativní reformě šlo nikoliv o „zlepšování státní správy a její efektivitu“, ale spíše o naprostou centralizaci orgánů veřejné správy.

Jedním z nejdůležitějších rozhodnutí hlavy státu v této sféře bylo zřízení federálních okruhů v roce 2000¹⁰⁸. Pomocí daného prezidentského výnosu jich bylo vytvořeno celkem sedm: Centrální, Severo-západní, Jižní, Povolžský, Uralský, Sibiřský, Dálněvýchodní. Je nutné ale doplnit, že pomocí nařízení D. Medveděva № 82¹⁰⁹ z roku 2010, jenž se týkal struktury federálních okruhů, z již existujícího Jižního byl zformován zcela nový - Severokavkazský federální okruh. Dále pak v souvislosti s výnosem V. Putina ze dne 21. 03. 2014 byl vytvořen ještě další - Krymský okruh¹¹⁰. V roce 2016 však došlo k jeho zrušení a začlenění do Jižního federálního okruhu.

Každý z nich disponuje svým administrativním centrem. Jak už bylo zmíněno výše, realizaci ústavních pravomocí prezidenta Ruské federace na území federálních okruhů provádí zplnomocněný prezidentský zástupce.

V reakci na danou reformu se rychle objevilo několik kritických názorů. Například Grudcyna L. to komentuje následovně: „Hranice federálních volebních okruhů byla určena velmi urgentně – přímo politickým vedením. Z mého pohledu se nevylučuje možnost, podle níž jako základ pro rozdělení subjektů Ruské federace posloužilo už existující dřívější „řezání“

---

¹⁰⁶ Лапина, Н., „Режим контролируемого плюрализма”, Независимая газета, 2004

¹⁰⁷ Ústavy RF, Čl. 1

¹⁰⁸ 13 мая 2000 г. Президент Российской Федерации В.В. Путин подписал Указ, создававший конституционно-правовой институт федеральных округов

¹⁰⁹ Наřízení o změně v seznamu federálních okruhů, schválené dekretem prezidenta republiky ze dne 12. května 2008

¹¹⁰ Interfax.ru, Крымский федеральный округ включен в состав Южного федерального округа, Dostupné z: <http://www.interfax.ru/russia/520930>

územích celků, které bylo vytvořeno ještě v době vojenských okruhů a okruhů vnitřních vojsk¹¹¹.

Od prvních dnů existence systému federálních okruhů se o nich začalo hovořit nejenom jako o nové úrovni vládního systému, ale také jako o prototypu zcela nové nadregionální úrovně vlády. Nebo nakonec jako o formátu nových „makroregionů“ Ruska.

Díky uplatňování reformy se dá říci, že ke skutečnému řízení vytvořených okruhů v čele se zástupci jmenovanými prezidentem, dochází pomocí přímého velení z Moskvy. V souladu s tím federální okruhy lze považovat za jakousi „unitaristickou nadstavbu“ nad existující federací, která se „de facto stává místní samosprávou s prvky regionální autonomie v rámci jednotného státu, rozděleného na podřízené z Kremlu“¹¹².

6. 2 Prezidentovy náznaky potřeby administrativní reformy ve výročních zprávách do Federálního shromáždění

Veškeré strategické cíle a směry moderní administrativní reformy byly formulovány V. Putinem přímo v jeho výročních zprávách pro Federální shromáždění. Občas je poměrně zajímavé sledovat jejich „vývoj“. Proto nebude zbytečné uvést pár jeho hlavních tezí z výročních zpráv let 2003, 2005 a 2006, které se týkají „vládní žízně“ v potřebě reformování systému výkonné moci.

Poselství prezidenta v roce 2003 za hlavní překážku na cestě k ekonomické reformě označuje nedostatek účinnosti státního aparátu a naprostý nesoulad rozsahu jeho pravomocí s efektivitou vlády. „Ohledně problému neefektivity státu jsem už před třemi lety zdůraznil, že slabost státu znemožňuje jakékoliv ekonomické a jiné reformy. Naše byrokracie má nyní obrovskou moc. Ale množství pravomocí v jejich rukou stále neodpovídá kvalitě samotného výkonu. Musím zdůraznit, že současný výkon má do značné míry svůj zdroj v nadměrné funkci státních orgánů.

---

¹¹¹ Грудцына Л., „Публичные образования, содействующие формированию институтов гражданского общества в России“. Право и жизнь. 2011. № 151(1)

¹¹² Баева, Е., „Централизация власти в Российской Федерации в контексте административной реформы государственного управления“, 2007, Dostupné z: http://www.lomonosov-msu.ru/archive/Lomonosov_2007/08/baeva-11@mail.pdf

Existuje teď potřeba moderních manažerů a efektivních lidí. Vše výše uvedené představuje důvod k životně důležité administrativní reformě“¹¹³.

Z toho jasně vyplývá, že pan prezident již zhruba na začátku svého funkčního období cítil potřebu reformovat státní správu. Podle jeho názoru všechny problémy Ruska vznikaly právě kvůli nadbytečnosti funkcí vládních orgánů. Ze zkušenosti víme, že neefektivita státní správy obvykle záleží na mnoha faktorech, které samozřejmě mezi sebou určitým způsobem souvisí.

Pokud se podíváme na prezidentský projev z roku 2005, hlava státu tehdy velmi žhavě popisovala chování byrokratického aparátu: „Naše byrokracie je stále do značné míry uzavřená a někdy prostě arogantní kasta, která pojímá státní službu jako druh podnikání. A proto prvořadou úlohou zůstává zlepšování účinnosti veřejné správy, přísné dodržování právního řádu našimi poslanci a poskytování kvalitních veřejných služeb obyvatelstvu“¹¹⁴. Vladimir Putin dále pokračoval tím, že podle jeho názoru charakteristickým rysem ruské byrokracie (a to jak federální, tak místní) se stalo využívání dosažené stability pro své vlastní sobecké zájmy.

Z výše uvedeného se dá vyvodit následující závěr: podle názoru hlavy státu právě rozsah veřejné správy se stal limitujícím faktorem pro sociálně-ekonomický rozvoj země. Zhoršil také její konkurenceschopnost v globálním měřítku. V podstatě se objevily dva vektory v otázce stavu a dynamiky subjektů a objektů Ruské federace: prosperita a stálé obohacování vládních subjektů na straně jedné, a zbídačení, zoufalství a velká degradace většiny spravovaných objektů na straně druhé.

Při pokusu analyzovat Putinův projev v roce 2006 se setkáváme s jeho bouřlivou počáteční pasáží, která působí velice nadějně: „V reakci na sliby obsažené ve zprávě z minulého roku, byla přijata řada zákonů, které zdokonalily náš politický systém. Zejména zákon o tzv. „Veřejné komoře“, parlamentním vyšetřování, účasti vítězné strany v krajských volbách a jejím přidělování pravomocí subjektům federace. Bylo také přijato rozhodnutí o zlepšení vztahů mezi federálním centrem a subjekty federace a místní samosprávy“¹¹⁵.

---

¹¹³ Послание президента Российской Федерации Федеральному собранию Российской Федерации, 16. 05. 2003, Dostupné z: <http://kremlin.ru/events/president/transcripts/page/391>

¹¹⁴ Послание президента Российской Федерации Федеральному собранию Российской Федерации, 25.04.2005, Dostupné z: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_53088/

¹¹⁵ Послание президента Российской Федерации Федеральному собранию Российской Федерации, 10.05.2006, Dostupné z: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_60109/

Dle mínění prezidenta ruského státu reformy proběhly velmi rychle a účinně. Každopádně právě takový dojem se V. Putin snažil udělat. Reorganizace vztahů mezi jednotlivými státními orgány může být nakonec velmi efektivní, avšak poněkud zvláště působí upozornění prezidenta na „úspěch“ politické strany, jež vyhrává v regionálních volbách. Vypadá to tak, že v souladu s ústavními normami v Rusku stále existuje demokratická snaha o rozdělení vlády. Avšak na straně druhé, když vítěz regionálních voleb naděluje pravomocemi subjekty federace (a také od roku 2005 pomáhá prezidentovi se jmenováním guvernéra), ukazuje to na existenci velmi těsné propojenosti mezi oběma komorami parlamentu. Znamená to de facto nastolení obrovského vlivu politické strany „Jednotné Rusko“ na formování regionální politiky ve státě.

6. 3 Centralizace vlády prostřednictvím administrativní reformy

V souladu s prezidentským dekretem № 314 ze dne 09. 03. 2004 byl vytvořen nový systém a struktura federálních výkonných orgánů. Funkce provádění veřejné politiky a právní regulace byly přiděleny federálním ministerstvům, funkce řídicí a kontrolní – federálním službám, funkce zodpovědné za poskytování státních služeb a řízení státní nemovitosti - federálním agenturám¹¹⁶.

To všechno znamená, že proběhlá administrativní reforma nastínila diametrálně protikladný pohled na podstatu systému veřejné správy, a stala se nakonec nedílnou součástí procesu centralizace státní moci¹¹⁷.

Podle toho, jak současně funguje vztah mezi centrem a ruskými regiony se dá usoudit, že nová politika Kremlu dokázala vytvořit podmínky pro kontrolu regionů ze strany federální vlády. Došlo k obnovení jednotného ekonomického a právního prostoru, k „vyškolení“ regionálních lídrů a „celkové rekonfiguraci vládních institucí“¹¹⁸.

Je nutné také upozornit na několik dalších „úspěchů“ ruské vlády v tomto směru, které zatím nebyly oficiálně deklarovány. Jedná se zejména o následující aspekty: vytlačení regionálních

---

¹¹⁶ Декрет президента Российской Федерации № 314 „О системе и структуре федеральных органов исполнительной власти“

¹¹⁷ Грохотов, А., „Административная реформа в контексте централизации власти в России на современном этапе”, Dostupné z: http://scjournal.ru/articles/issn_1997-292X_2011_7-2_16.pdf

¹¹⁸ Крыштановская, О., „Анатомия российской элиты”, М.: Захаров, 2005, с. 237

elit z pole velké politiky, změna poměru elitních skupin, začátky hromadného přerozdělování ekonomických zásob ve prospěch federálního centra a největších státních firem.

Mimochodem, k otázce regionálního financování nebo spíše jeho nedostatku se vyslovuje řada ruských politologů a regionálních lídrů. Například ex-ministr financí a vedoucí Výboru občanských iniciativ A. Kudrin říká, že: „Rusko potřebuje generální linii pro decentralizaci moci včetně přerozdělování finančních prostředků... centralizace moci vede k tomu, že pokus o provedení reformy či naplnění programu musí být vždy odsouhlasen federální vládou. Samotné obce na to žádné peníze nemají“¹¹⁹. Ironické v dané situaci je, že spolu s nedostatkem finančních prostředků v regionech rostou výdaje na obranu: „Takové soustředění sil - až 4násobné zvyšování nákupu vojenského vybavení – opět výrazně sníží náklady v jiných oblastech... sníží výdaje na vzdělávání, kulturu, zdravotnictví. Přičemž tyto výdaje budou sníženy jak na federální, tak regionální úrovni“, - pokračuje ex-ministr¹²⁰.

Ohledně dopadů uskutečněné centralizace, jeden z ruských politologů P. Panov říká, že „se vztahy budují na principu obchodu mezi centrální a regionální vládou... mezi hlavami regionů a federální vládou existují skryté dohody a vzájemné závazky“¹²¹.

6. 4 Vnější a vnitřní omezení procesu centralizace vlády

Abychom nějakým způsobem shrnuli dopady proběhlé administrativní reformy, a uskutečněnou de facto centralizaci vlády, popíšeme několik důležitých událostí, ke kterým za poměrně krátkou dobu došlo.

Co se týče úrovně kvality ruské veřejné správy, proběhlé reformy ji přinesly pár negativních důsledků. Patří sem v první řadě faktor nízké konkurenceschopnosti země a obrovská korupce. Právě tato korupce v systému „vertikální moci“ pochopitelně vzrůstá zdola nahoru.

---

¹¹⁹ Кудрин: России нужна генеральная линия по децентрализации власти, 23. 11. 2013, Газета Россия сегодня, Dostupné z: <https://ria.ru/society/20131123/979167763.html>

¹²⁰ Тамtéž

¹²¹ Панов, П., „Институциональные политические практики в России 1990-х и 2000-х: от архипелага к “материку обменов”? Два президентских срока Владимира Путина: динамика перемен”. Под редакцией Н. Лапиной, 2008 (в печати)

Je to potvrzeno jak výzkumem Světové banky a Světového ekonomického fóra, tak i mezinárodní nevládní organizací Transparency International, nejvíce respektovanou a objektivní v oblasti boje proti korupci. Její data jsou neustále citována širokým spektrem ruských úředníků. Podle výsledků organizace představených v roce 2016, v žebříčku indexu vnímání korupce (Corruption Perception Index), má Rusko indexní hodnotu - 29 (kde „100“ znamená minimální korupci). Tím pádem země drží 131. místo mezi 176 zeměmi zahrnutými do studie spolu se státy jako jsou: Keňa, Sierra Leone, Kamerun, Ekvádor, Ukrajina a Zimbabwe¹²².

Vraťme se ale k samotným vnitřním a vnějším faktorům vzniklé centralizace. Díky společné analýze doktorky sociálních věd A. Čirikovové a doktorky politických věd N. Lapinové¹²³ máme přístup k velice podrobnému seznamu politických dopadů proběhlé reformy. Popišme si hlavní z nich:

- federální vláda dokázala skutečně korigovat systém vztahů mezi regiony a centrem. V důsledku toho regiony momentálně nemají žádné instituční kanály ochrany svých zájmů. Podle vzájemné „oblíby“ jak centrální, tak regionální vlády jsou neformální personální dohody zcela dominantními. Proto nejčastěji vyhrávají právě ti guvernéri, kteří mají přímý kontakt s prezidentem;
- dalším zajímavým faktem je, že „prezidentská vertikála“ vůbec nezrušila „vertikálu regionální vlády“. V současném Rusku tyto dvě vertikály existují jaksi společně. Každý region v podstatě disponuje svou vlastní vybudovanou strukturou moci a obvykle dochází k tomu, že vyhrává guvernér, který již má ve svých rukou místní výkonnou vládu;
- v důsledku centralistické politiky došlo k tomu, že hlavy regionů se setkaly s výrazným omezením svých finančních možností. V ekonomickém životě regionů se častěji objevují integrované business-skupiny, které jsou mimo kontrolu regionálních administrací. Aby se regionální patron udržel ve svém postu, musí být schopen domluvit se s těmito subjekty a umět s nimi vytvořit nějakou podobu aliance;

---

¹²² Transparency International, Corruption Perception Index, Dostupné z: http://www.transparency.org/news/feature/corruption_perceptions_index_2016

¹²³ Лапина, Н., „Централизация власти в России: Как реализовывался политический проект“, In: Современные политические процессы, № 1 (8) / 2008, Dostupné z: <http://cyberleninka.ru/article/n/tsentralizatsiya-vlasti-v-rossii-kak-realizovyvalsya-politicheskij-proekt>

- aktuálně je možné diskutovat o tzv. „unifikaci“ ruského politického prostoru. V tom smyslu, že se dá velmi zřetelně pozorovat, jak se regionální lídři snaží „vepsat do stranické vertikály“. Ten fakt, že regiony ztratily možnost vytvářet regionální politické strany, nutí lídry vstupovat do řad „Jednotného Ruska“;
- regionální elita se zcela konformovala se strukturou „vertikály moci“ a zároveň s „vertikálním přerozdělováním finančních prostředků“. Za svoji loajalitu totiž dostává velké dividendy v podobě dotací, kreditů, ale i možnosti účastnit se nacionálních projektů a federálních programů¹²⁴.

7 Ústavně zakotvený federalismus vs. skutečná vertikála. Rok 2004 a spojený s ním konec přímé volby guvernérů

Do roku 2005 regionální lídři obvykle získávali širokou podporu obyvatelstva. Kdysi během svého úřadu to sám B. Jelcin často kritizoval. Myslel si, že hlavy regionů se cítí být zcela suverénními vlastníky „svých“ subjektů federace. Navíc jakýkoli efektivní zásah centra do federálních struktur byl tehdy v podstatě nemožný. Regiony klidně vydávaly zákony, jež byly v rozporu s Ústavou, guvernéři se snažili kontrolovat „pamlsky“ regionální ekonomiky, ale také dusili politickou opozici a regionální mediální prostředky¹²⁵.

Stručně řečeno, demokraticky zvolené hlavy subjektů federace nebyly zdaleka šířiteli demokracie na svém území. Naopak potlačovaly jakýkoliv projev opozice, privatizovaly většinu krajského majetku, ale také přerozdělovaly ve prospěch svých „klientů“ finanční toky přicházející z centrální pokladny.

Tyto fakta nám pomáhají pochopit vztah V. Putina k dané problematice a jeho chuť nastolit nová pravidla. Vytvořit takový politický systém nebo pozměnit ho takovým způsobem, aby jenom prezident měl právo rozhodovat o nejdůležitějších otázkách; a to jak na úrovni celostátní, tak regionální. Jeho politické reformy nejprve výrazně oslabily negativní vliv regionálních

---

¹²⁴ Чирикова, А., „Политика централизации: “вертикаль власти” в оценках региональных элит”. Два президентских срока Путина: динамика перемен. Под редакцией Н. Лапиной, 2008 (в печати)

¹²⁵ Урнов, М., Касамара, В., „Современная Россия”: вызовы и ответы. Сборник материалов, 2005, с. 27

patronů na politickou a ekonomickou situaci v zemi. A pak je naprosto podřídily federálnímu centru.

Abychom ještě lépe porozuměli těm důvodům, které přivedly Putina ke změně pravidel pro volbu guvernérů, můžeme si přečíst jednu část z jeho projevů pro „Rossijskou gazetu“: „V poslední době jsem úzkostlivě sledoval proces rostoucího vlivu ekonomických skupin a různých ekonomických klanů, růstu jejich vlivu na regionální úrovni státní správy. Guvernéři a prezidenti republik se cítí být osamělí. A oni se toho bojí. Ujišťuji vás, že tyto ekonomické účinky jsou v naprostém rozporu se zájmy ruských lidí, bez ohledu na jejich etnický původ“¹²⁶.

Ekonomické otázky V. Putina velice zajímaly po celou dobu vládnutí. Prezident se snažil omezit vliv ekonomické lobby na politiku, a to na všech jejích úrovních. Co se týče nejvýznamnějších oligarchů a vlastníků nejoblíbenějších televizních kanálů, podařilo se mu to poměrně rychle (viz situace s Chodorkovským¹²⁷, Gusinským¹²⁸, Berezovským atd).

Bylo již dříve poznamenáno, že podle názoru samotného prezidenta, státní správa nevykazuje jakékoliv znaky efektivity a existence synchronizace mezi svými jednotlivými složkami: „Poté co v regionech vstoupila v platnost přímá volba, na federální úrovni vznikla taková představa:

---

¹²⁶ Российская газета. Федеральный выпуск #3634 (0), интервью В.В. Путина директору информационных программ „Первого канала“ Кириллу Клейменову, главному редактору службы информации НТВ Татьяне Митковой и политическому обозревателю телеканала „Россия“ Николаю Сванидзе. Dostupné z: <https://rg.ru/2004/11/19/putin.html>

¹²⁷ M. Chodorkovskij - ruský podnikatel a manažer. Patřil do tzv. oligarchické sféry. Byl jednou z nejvýraznějších postav ruského hospodářství 90. let a angažoval se též v politice. V říjnu 2003 M. Chodorkovský byl zatčen na žádost Úřadu generálního prokurátora (tzv. „případ Jukos“). Následně byl obviněn z rozsáhlých podvodů, zpronevěry, působení škody vlastníkům pomoci podvodu či zneužívání důvěry, daňových úniků jednotlivců, organizací atd. V průběhu soudního procesu Chodorkovský byl shledán vinným téměř ve všech obviněních a odsouzen na 9 let do vězení v květnu 2005. V roce 2008 Chodorkovský dostal nová obvinění ze zpronevěry a praní špinavých peněz. Tím pádem byl odsouzen k 14 letům vězení na základě obvinění z krádeže 200 milionů tun ropy a praní špinavých peněz. 20. prosince roku 2012 Městský soud v Moskvě snížil trest na 11 let.

¹²⁸ V. Gusinskij stal v čele holdingu „Media-Most“ (kam patří televizní stanice NTV, TNT, dále pak noviny „Today“ a časopis „Itogi“, „Seven Days“, radio „Echo Moskvy“ atd.), 13. června 2000 byl obviněn z podvodu a zatčen. Jeho zatčení bylo spojeno s činností státního podniku „Ruské video“. Podle žaloby obvinění, díky podpoře ze strany vedení daného podniku, Gusinský koupil tel. stanici „11 kanál“ za zdánlivě velmi nízkou cenu. 16. června Gusinský byl propuštěn. Na konci téhož měsíce magnát uprchl s rodinou do Španělska. Nicméně v září téhož roku generální prokurátor V. Ustinov řekl, že jeho případ stále není uzavřen. V listopadu 2000 Gusinský už byl na federálním i mezinárodním seznamu hledaných. V rámci šetření byl zatčen dvakrát - ve Španělsku a Řecku, ale soudy těchto zemí odmítli ho vydat do Ruska, a uznali za „oběť politických represí“. V květnu 2004 Gusinský vyhrál případ proti Rusku v Evropském soudu pro lidská práva. Nyní je nemožné vydat Gusinského zpátky do Ruska, poněvadž ten je občanem Španělska, a španělská právní úprava znemožňuje vydání svých občanů.

je to odříznutý plátek, nemůžeme je (guvernéry) žádným způsobem ovlivnit. Oni nás neposlouchají a my je nemůžeme ani jmenovat, ani propustit. Budeme vytvářet paralelní systém federálních výkonných orgánů místní samosprávy. Ve skutečnosti tento proces začal už v 90. letech a probíhá dodnes. V praxi to znamená omezení pravomocí guvernérů a prezidentů republik v rámci Ruské federace, a formování dalšího paralelního systému federálních úřadů, který funguje zcela neefektivně¹²⁹.

Svůj záměr zrušit přímou volbu regionálních patronů Putin oznámil v roce 2004. Ve státní televizi prohlásil, že jako důvod mu posloužil, proběhlý v tomtéž roce, teroristický čin v Beslanu. Tedy zrušení přímé volby guvernérů pan prezident spojil se snahou o posílení boje proti terorismu.

V roce 2005 ve Státní dumě již ústavní většina zcela náležela „Jednotnému Rusku“. V souvislosti s tím se přijetí zákonů velice zrychlilo. Jednalo se například o zákon o volbách do Státní dumy, kdy se prosazovala volba výhradně pomoci kandidátních listin. A pak i o zákon umožňující politické straně, jež vyhrála volby do regionálního parlamentu, navrhnout prezidentovi kandidáta na post hlavy regionu.

Je nutné říct, že v důsledku zavedení nového systému voleb guvernérů probíhal „dobrovolně-nucený“ vstup politiků do struktur „Jednotného Ruska“. Všem totiž bylo jasné, že strana je podporována V. Putinem. Proto logickým krokem bylo připojit se k ní a získat jeho podporu.

Po zavedení smíšeného volebního systému v regionech „strana vlády“ zcela obsadila nejenom Státní dumu a Radu federace, ale i naprostou většinu legislativních orgánů federálních subjektů ruského státu. Co se týče samotného volebního systému, je nezbytné říct, že ve většině regionů se dodnes používá varianta smíšeného systému. Část poslanců je v něm volená pomoci poměrného zastoupení s uzavřenými kandidátkami. Probíhá to v jediném volebním obvodu pokrývajícím celé území daného subjektu federace. Ostatní poslanci jsou voleni v jednomandátových volebních obvodech pomoci většinového systému. Poměr poslanců volených poměrným a většinovým způsobem je nejčastěji vyrovnaný.

První regionální volby podle smíšeného systému proběhly na konci roku 2003 a přinesly následující výsledky: „Jednotné Rusko“ získalo více než 50% hlasů v Tatarstánu, Mordovii,

---

¹²⁹ Российская газета. Федеральный выпуск #3634 (0), интервью В.В. Путина директору информационных программ „Первого канала“ Кириллу Клейменову, главному редактору службы информации НТВ Татьяне Митковой и политическому обозревателю телеканала

Kabardino-Balkarii, Karachaj-Čerkessku a Ust-Ordynském autonomním okruhu; kolem 40% hlasů ve Volgogradském a Sverdlovském regionech, Ingušsku a Kalmykii. S ohledem na počet jednomandátových poslanců v zákonodárných sborech, „Jednotné Rusko“ získalo ústavní většinu. Relativní neúspěch ale strana utrpěla v oblasti Altaje, Jaroslavlle a Tuly, avšak i tam díky jednomandátově zvoleným poslancům získala většinu v místní legislativě¹³⁰.

Obecně lze říci, že se v letech 2004-2011 politické vedení federálního centra obhajovalo svou pozici, podle níž přímá volba hlav subjektů federace je nepřijatelná pro Rusko kvůli své specifčnosti a neplnění požadavků doby. Samotné přímé volby byly interpretovány jako neúčinný mechanismus pro vytvoření regionální vlády, který nedokáže vybudovat tuhý vertikální systém, jehož nutnost byla vyhlášena V. Putinem v roce 2004¹³¹.

Třetího prosince roku 2004 Státní дума ve třetím čtení přijala prezidentské dodatky k zákonu „O obecných zásadách organizace zákonodárných a výkonných orgánů státní moci subjektů Ruské federace“ a „O základní záruce volebních práv občanů na účast v referendu“. Změny byly sepsány celkem na dvaceti dvou stranách. Procedura přímé volby se nahradila výrazem „posílení pravomocí“¹³². Projednávalo se to dostatečně dlouho v různých politických kruzích. Přijetí daného zákona totiž výrazně ovlivňovalo dosud existující rovnováhu mezi zákonodárnou a výkonnou mocí v zemi.

Podle schválené podoby zákona si guvernér ponechával právo rozpustit legislativní orgán. Oproti tomu legislativní orgán svou možnost předčasně ukončit pravomoci guvernéra naprosto ztratil. Dá se také říci, že postup předčasného ukončení pravomocí zákonodárných orgánů federace se celkově zjednodušil. Dříve existovala možnost je rozpustit pomocí federálního zákona na základě rozhodnutí soudu. Teď byl ale dostačující prezidentský dekret.

Třetího října roku 2005 Vladimir Putin předložil Státní dumě návrh zákona opravňující politickou stranu, která vyhrála v regionálních volbách, navrhnout svého kandidáta na post

---

¹³⁰ Лысенко, В., „Федерализм в России“. Губернаторы: выбирать нельзя назначать, 2004, номер 3 (11). Dostupné z: <http://www.kazanfed.ru/publications/kazanfederalist/n11/6/>

¹³¹ Сулейманов, А., Гайдук, В., Прямые выборы глав субъектов Российской Федерации, „за“ и „против“ (2004–2012 гг.), in: Евразийский юридический журнал, № 6 (49) 2012, Dostupné z: https://www.eurasialaw.ru/index.php?option=com_jcontentplus&view=article&id=3206:-20042012-lr-lr&catid=148:2010-08-12-05-13-05&Itemid=196

¹³² Избиратель.ру, Онлайн-журнал о выборах: Отмена прямых губернаторских выборов в России, Dostupné z: <http://izbiratel.ru/vyboryros/2006/10/05/otmena.html>

guvernéra. V případě, že ve výsledku voleb stejného počtu hlasů dosáhly dvě nebo více politických stran, každá z nich měla právo iniciovat projednávání svého návrhu¹³³.

Nebude zbytečným také poznamenat, že ihned po přijetí zákona z televizních obrazovek naprosto zmizeli poslední novináři, kteří mohli buď oponovat, nebo alespoň kritizovat tehdejší vládu.

Zrovna ve stejnou dobu se vytvořil de jure silný, avšak reálně poměrně slabý veřejný orgán. Jedná se o tzv. „Veřejnou komoru“, která je formálně považována za občanský orgán kontrolující činnost státu. De facto ale představuje platformu, která nehraje velkou roli v politickém dění a nevede žádnou aktivní činnost¹³⁴.

Antiteroristická opatření provedená V. Putinem nebrala žádný ohled na jakékoliv reakce ze strany zahraničních lídrů. V roce 2005 bylo podle nové volební procedury schváleno 44 kandidátů na pozici regionálního lídra – přesně polovina všech hlav tehdejších regionů. Jejich jmenování také souviselo se zrušením omezeného počtu funkčních období. Od roku 2005 pravomoci guvernérů mohly být prodlužovány neomezeně. Ještě více důležité však bylo právo prezidenta kdykoliv propustit hlavu jakéhokoliv z federálních subjektů¹³⁵.

V důsledku nové procedury jmenování guvernérů začalo docházet k tomu, že „nejvzpornější“ z nich byly postupně vytlačováni z politického prostoru. Nahradili je lidé zcela loajální ke Kremlu¹³⁶.

Pokud se zamyslíme nad politickým renomé nových obličejů, můžeme ocitovat jednu z významných ruských politoložek, - T. Stanovuju. Ta je totiž charakterizuje takto: „Je zřejmé, že guvernérské posty dostávají politici, kteří mají své „patrony“ na federální úrovni. Každý z nich ale nevystupuje jako „člověk od prezidenta“: ve veřejném prostoru se jmenování odehrává podle představ politického vyslance, jenž všechno projednává s regionálními elitami. Zároveň noví guvernéri většinou nepocházejí z místních elit. Taková politika je na jedné straně zcela odůvodněná: jsou autonomní v rámci místních elit, technokratičtí, zcela loajální a s větší pravděpodobností jsou častěji považováni za manažery než za politiky. Na druhou stranu tito

---

¹³³ Избиратель.ру, Онлайн-журнал о выборах: Отмена прямых губернаторских выборов в России, Dostupné z: <http://izbiratel.ru/vyboryros/2006/10/05/otmena.html>

¹³⁴ Соловьев, А., Дорофеев, В., Башкирова, В., „Россия 2000-х: Путин и другие“, Москва, 2015, с. 23

¹³⁵ Тамtéž, с. 29

¹³⁶ Онлайн-журнал wikien.xyz: Новости и общество. Политика: „Вертикаль власти Путина“. Dostupné z: <http://wikien.xyz/novosti-i-obshhestvo/politika/87400-vertikal-vlasti-putina.html>

čerstvě zvolení funkcionáři se musí naučit budovat vztahy s místními politickými a ekonomickými klany, kde samotné vyjednávání o sféře vlivu je nevyhnutelné¹³⁷.

Pokud si to přejeme nějakým způsobem shrnout, můžeme říci, že regionální volby v letech 2003-2004 v mnoha ohledech byly skutečně revoluční v porovnání s ostatními volebními cykly. Na regionální úroveň, někde pomaleji a někde rychleji, přišla nová politická elita. Regionální autokracie již dožila svého věku, a nyní se do procesu voleb vměšují ne samotní guverněři, ale přímo federální centrum.

Za pozitivní aspekt zavedení nové volby se dá považovat určité zvýšení politické konkurence, avšak existuje i pár negativních momentů. Ty jsou především spojené s častými silovými zásahy do volebního procesu, a to jak na regionální, tak na centrální úrovni (volby v Petrohradu, Čečensku, Nižním Novgorodu, Norilsku, Vladivostoku, Soči, Novorossijsku atd.). Způsobuje to pochopitelně růst nedůvěry voličů v samotný volební proces a snižuje jeho skutečnou legitimitu¹³⁸.

Z pohledu na aktuální události je nutné říct, že procedura jmenování guvernérů trvala do prosince roku 2008. V dubnu roku následujícího byla prezidentem Medveděvem novelizována. Od tohoto okamžiku nejsilnější strana v legislativním orgánu měla výlučné právo navrhnout své kandidáty na jmenování v tom či onom regionu přímo prezidentovi. Podle novely zákona, nejsilnější politický subjekt předkládá prezidentovi seznam ze tří kandidátů, z nichž si pak hlava státu vybere jednoho.

Od roku 2008 se „Jednotné Rusko“ stalo de facto regionálním favoritem. Tím pádem nový zákon dodnes umožňuje danému politickému subjektu výrazně ovlivňovat proces jmenování „čerstvých“ guvernérů. Změny zákona vstoupily v platnost dne 1. července roku 2009, a k jejich prvnímu formálnímu uplatňování došlo 20. srpna téhož roku. „Jednotné Rusko“ tehdy poprvé předložilo prezidentu Medveděvovi tři kandidáty na pozici guvernéra Sverdlovské oblasti¹³⁹

---

¹³⁷ Становая, Т., „Центр и регионы. Год после отмены прямых губернаторских выборов“ 2005. In: Политком.ру, Информационный сайт политических комментариев. Dostupné z: <http://politcom.ru/304.html>

¹³⁸ Кынев, А., „Начало постпутинского призыва“: Как избирали губернаторов в России в 2003-2004, Dostupné z: <http://www.indem.ru/idd2000/anal/KinViGu34.htm>

¹³⁹ Бакли, Н., Гарифуллина, Г., Рейтер, Дж., „Политэкономия выборов и назначений губернаторов в России“, Москва, 2013, с. 14

8 „Veřejná komora“ a její reálná ne/efektivita

Proces tvorby tzv. „Veřejné komory“ proběhl paralelně se zrušením přímých gubernátorských voleb a přechodem k volbám poslanců Státní dumy pomoci poměrného systému. V souvislosti s tím ho můžeme zařadit do „balíčku opatření pro posílení vertikály vlády“.

Primárním úkolem Veřejné komory bylo navázat účinnou spolupráci mezi vládou a společností. Ale když si uvědomíme, že ze všech vládních složek a představitelů moci se na jejím formování skutečně nejvíce podílel sám prezident, připomíná tento proces spíše přerozdělování moci a sféry vlivu ve prospěch hlavy státu.

Myšlenka vytvoření Veřejné komory Ruské federace se objevila již v roce 2004, - v poslání V. Putina do Federálního shromáždění Ruské federace. Hlava státu tehdy prohlásila: „Je třeba využívat nahromaděnou zkušenost s fungováním veřejných komor v několika ruských regionech. Takové permanentní nevládní organizace mohou poskytovat nezávislá vyšetření nejdůležitějších normativních aktů. Aktů, které se přímo dotýkají zájmů občanů“¹⁴⁰.

Tato iniciativa ihned získala podporu parlamentu a v roce 2005 byl přijat federální zákon „O Veřejné komoře Ruské federace“¹⁴¹.

Pokud máme za cíl nějakým způsobem definovat daný orgán, je nutné především říct, že stále neexistuje žádná „právní“ definice ruské Veřejné komory. Určitě ale víme, že se jedná o instituci, která je zcela nepolitická (tj. nepodílí se na moci a boji za její realizaci) a veřejná. Mohli bychom ji také označit za instituci humanitární a vědeckou, jež byla zřízená s cílem koordinovat zájmy společnosti a jejích členů.

Veřejná komora není součástí systému státních orgánů, jelikož podle Článku 11 Ústavy Ruské federace státní moc náleží prezidentovi, Federálnímu shromáždění (Rada federace a Státní дума), vládě Ruské federace a jejím soudům.

---

¹⁴⁰ Послание Президента РФ Федеральному собранию от 26.05.2004. Российская газета, номер 109. 27.05.2004

¹⁴¹ Федеральный закон „Об Общественной палате РФ“, Российская газета, 7.04.2005

Zákonodárce ruského státu jednou učinil pokus o založení právního statutu Veřejné komory pomocí úpravy federálního zákona¹⁴². Vláda ve svém stanovisku „O návrhu federálního zákona o Veřejné komoře Ruské federace“ naznačovala, že je nezbytné další projednávání otázky právního postavení instituce, která svým způsobem představuje interakci mezi občany a orgány státní správy. Nicméně, tato úprava upadla v zapomnění.

V souvislosti s výše uvedeným je možné tuto instituci definovat pouze zcela obecně. Jedná se pochopitelně o nový veřejný orgán v Ruské federaci, jehož cílem je zajistit součinnost ruských občanů s federálními orgány centrální vlády, vládními orgány federálních subjektů a také místními orgány. Jinými slovy úloha Komory spočívá v realizaci veřejné kontroly nad činností federálních orgánů výkonné vlády a taktéž nad místní samosprávou.

Do samotného procesu její tvorby, souhrnu funkcí a úkolů můžeme nahlédnout ve federálním zákonu № 32 „O Veřejné komoře Ruské federace“¹⁴³.

Především si můžeme krátce popsat, jak se daný orgán v zemi vytváří. Prezident Ruské federace na základě konzultací určuje 40 kandidátů na členy komory, kteří pak do 30 dnů musí přijmout nebo odmítnout tuto „nabídku“. Poté hlava státu kandidatury schvaluje.

Nejpozději do 30 dnů ode dne schválení celostátní, meziregionální a regionální veřejná sdružení postupně zasílají Veřejné komoře žádosti o zařazení svých zástupců do dané struktury. Po schválení prezidentem musí členové komory nejpozději do 50 dnů¹⁴⁴ rozhodnout (prostřednictvím konkurenčního výběru) o přijetí dalších 43 zástupců z veškerého množství celostátních organizací. A to po jednom z každé.

O takovém způsobu tvorby daného orgánu nám ruský novinář S. Mulin říká následující: „Způsob kooptace ve druhé a třetí fázi Veřejné komory (kde se vybírají kandidáti na úrovni regionů) odhaluje princip tvorby Putinovské elity. A bohužel se jedná o princip kolektivní

---

¹⁴² Федеральный закон от 04. 04. 2005 г. № 32-ФЗ „Об общественной палате Российской Федерации“ (ред. от 27. 12. 2005). СЗ РФ, 11. 04. 2005, № 15, ст. 1277.

¹⁴³ přijat Státní dumou dne 16. března 2005, podepsaný prezidentem dne 4. dubna 2005, vstoupil v platnost dne 1. července 2005

¹⁴⁴ Федеральный закон от 28 декабря 2016 года №487-ФЗ „О внесении изменений в статьи 4 и 8 Федерального закона „Об Общественной палате Российской Федерации“

odpovědnosti: jeden je svěřen do rukou druhého a máme co do činění s do sebe uzavřenou korporací, kam se zvenku bez klepání rozhodně nelze dostat“¹⁴⁵.

Dá se říct, že hlava státu učinila jakýsi pokus představit daný orgán jako celostátní, určený k vykonání kontroly nad systémem vlády samotným ruským obyvatelstvem. Ve skutečnosti mechanismus jmenování členů komory naznačuje, že se jedná o další poradní orgán pana prezidenta. Jeho struktura do značné míry závisí na osobním „gustu“ vůdce země.

Aktuálně podle úpravy federálního zákona №235-FZ ze dne 23. července 2013¹⁴⁶, se Veřejná komora skládá celkem ze 168 členů zastupujících tři rovnocenné skupiny. Patří sem 40 osob schválených přímo prezidentem Ruské federace, 85 zástupců regionálních veřejných komor (po jednom z každého regionu) a 43 zástupců celostátních občanských sdružení.

V souvislosti s výše uvedeným se může zdát, že se jedná o relativně malý počet lidí. Avšak vždy záleží na tom, s jakým účelem jsou tyto kandidáti zvoleni. A také, jakou činnost v dané komoře reálně vykonávají.

Co se týče funkčního členského období, vyprší už po dvou letech ode dne prvního plenárního zasedání Komory. Za 6 měsíců před uplynutím funkčního období členů prezident zahajuje proces formování nové Veřejné komory.

8. 1 Funkce Veřejné komory

Podle zákonné definice je Veřejná komora navržena tak, aby zajistila harmonizaci společensky významných zájmů ruských občanů, občanských sdružení, veřejných orgánů a místních samospráv. Má také řešit nejdůležitější otázky hospodářského a sociálního rozvoje, národní bezpečnosti, ochrany práv a svobod ruských občanů a celého ústavního systému Ruské federace.

---

¹⁴⁵ Мулин, С., „Нация набрала немного совести. Утверждены первые 42 члена Общественной палаты“, 03. 10. 2005, Dostupné z: <http://2005.novayagazeta.ru/nomer/2005/73n/n73n-s04.shtml>

¹⁴⁶ Федеральный закон от 23 июля 2013 г. N 235-ФЗ „О внесении изменений в Федеральный закон „Об Общественной палате Российской Федерации“

K jejím nejdůležitějším funkcím náleží:

- zapojení občanů a nevládních organizací při realizaci veřejné politiky;
- propagace a podpora občanských iniciativ, které mají celostátní význam a jsou zaměřené na realizaci ústavních práv, svobod a oprávněných zájmů občanů a občanských sdružení;
- provádění veřejného projednávání návrhů federálních zákonů a zákonů federálních subjektů, jakož i normativních právních aktů orgánů výkonné moci a místních samospráv;
- provádění veřejné kontroly nad činností vlády Ruské federace, výkonných (federálních a regionálních) a místních orgánů, jakož i dodržování svobody projevu ve sdělovacích prostředcích;
- předkládání doporučení orgánům státní správy při určování priorit ohledně státní podpory občanských sdružení a dalších sdružení občanů, které jsou zaměřeny na rozvoj občanské společnosti v Ruské federaci;
- poskytování informativní, metodické a jiné podpory Veřejným komorám, jež sídlí ve federálních subjektech, a veřejným organizacím, jejichž činnost je zaměřena na rozvoj občanské společnosti v Ruské federaci;
- zapojení občanů, občanských sdružení a zástupců médií k projednávání otázek týkajících se respektování svobody projevu ve sdělovacích prostředcích a práva občanů na šíření informací zákonnými prostředky, aby byla zaručena svoboda projevu a sdělovacích prostředků. Vydávání doporučení k těmto otázkám;
- mezinárodní spolupráce v souladu s výše uvedenými cíli a úkoly, a podílení se na práci mezinárodních organizací, mezinárodních konferencí, setkání atd¹⁴⁷.

Z toho všeho je zřejmé, nakolik širokými funkcemi disponuje daná nepolitická struktura. Jestli je opravdu schopna je všechny vykonávat zatím není jasné, avšak od doby svého vzniku provedla množství rozmanitých opatření a dosáhla několika významných úspěchů.

---

¹⁴⁷ Федеральный закон от 4 апреля 2005 г. N 32-ФЗ Об Общественной палате Российской Федерации, In: Статья 2: Цели и задачи Общественной палаты, Dostupné z: <https://rg.ru/2005/04/07/obshestv-palata-dok.html>

8. 2 Předběžné výsledky a úspěchy VK

Abychom se na daný orgán dívali zcela objektivně, musíme popsat veškeré jeho negativní a pozitivní znaky.

Co se týče pozitivních dopadů, v první řadě jde samozřejmě o podporu neziskových organizací. Týká se to především zákona o neziskových organizacích¹⁴⁸ od roku 2005, kdy se prostřednictvím zásahu Veřejné komory podařilo změkčit státní postoj k otázce financování nevládních organizací. Ty dnes (pomocí výběrového řízení) získávají možnost financování ze strany státu.

Dalším úspěchem je přijetí vládního rozhodnutí o omezení obchodu s hazardem a také přijetí zákona „O veřejné kontrole nad procesem dodržování lidských práv v zařízeních odnětí svobody“¹⁴⁹.

Díky aktivitám Komory došlo k celkovému vyhodnocení více než 150 společensky významných projektů federálních zákonů a vládních normativních aktů, včetně předpisů o dotaci samoregulačních organizací, o práci s občany, o vojenském odvolání a místní samosprávě¹⁵⁰.

V neposlední řadě je důležité i to, že členové komory se pravidelně setkávají s prezidentem Ruské federace. Podporují také tvorbu regionálních Veřejných komor. Ke konci roku 2009 se jejich celkový počet vyšplhal na padesát. Kromě toho, Veřejná komora je členem Mezinárodní asociace hospodářských a sociálních rad a obdobných institucí. Podepsala memorandum s Evropským hospodářským a sociálním výborem a spolu se zahraničními partnery vede akce, jako jsou Mezinárodní seminář o evropské a globální energetické bezpečnosti (30. června 2008), třetí fórum o veřejné diplomacii (15. prosince 2008), jednání o rozvoji rusko-amerických vztahů (3. července 2009, v předvečer návštěvy prezidenta USA Baracka Obamy)¹⁵¹ atd.

---

¹⁴⁸ Совет Федерации одобрил закон о некоммерческих организациях, 27.12.2005, Dostupné z: <http://www.rbc.ru/politics/27/12/2005/5703bb8a9a7947afa08c91d4>

¹⁴⁹ Федеральный закон от 10 июня 2008 г. N 76-ФЗ „Об общественном контроле за обеспечением прав человека в местах принудительного содержания и о содействии лицам, находящимся в местах принудительного содержания“ (с изменениями и дополнениями), Dostupné z: <http://base.garant.ru/12160914/#ixzz4VYQwy1ny>

¹⁵⁰ Коргунюк, Ю., „Общественная палата Российской федерации“, in: Фонд знаний “Ломоносов”, 03. 02. 2011

¹⁵¹ Tamtéž

Tím pádem je jasně vidět, že daný orgán „nestojí na místě“ a nějakou úlohu v politickém a občanském prostředí určitě hraje. Avšak ve svých snahách, být jakýmsi prostředníkem mezi ruskými občany a státem, zatím selhává. Dá se říct, že plní roli spíše iniciátora rozmanitých diskusí a konferencí. Skutečným „barometrem“ veřejného mínění však stále není.

8. 3 Kritika Veřejné komory v politologickém prostředí

Řada ruských i zahraničních autorů považuje existenci daného orgánu za zcela zbytečnou. Svůj názor obhajují tím, že v „normálně fungujících“ demokraciích úlohu takové Komory obvykle plní samotný parlament. Například jeden z ruských právníků, S. Kabyšev, říká, že právě „parlament musí být institucí, kde jsou představeny veškeré občanské zájmy“¹⁵².

Bohužel v současné době ruský parlament takový není. Postoj obyvatelstva je poměrně neuctivý k poslancům. To je způsobeno především nechutí samotné vlády kooperovat se svými občany. Tak vzniká následující situace: namísto toho, aby veškeré úsilí bylo zaměřeno na posílení role parlamentu jako skutečně „národního hlasu“, vytváří se paralelně s ním umělá struktura veřejné kontroly nad vládou samotnou, která navíc má mlhavou minulost a velmi nejistou budoucnost.

Mnozí autoři se domnívají (nebo spíše doufají), že Veřejná komora je jakýmsi přechodným stavem nového ruského parlamentu. Existuje také názor, že samotná instituce byla vytvořena s cílem zmírnit dopad několika nedemokratických reforem na společnost.

Zajímavým faktem je, že běžní občané nerozumí tomu, proč je vůbec potřeba Veřejné komory jako dalšího nepolitického orgánu. Podle veřejných průzkumů pouze 12 % občanů schvaluje skutečné vytvoření instituce, 17 % s tím zcela nesouhlasí a 71 % se rozhodnout nedokáže¹⁵³.

---

¹⁵² Кабышев, С., „Общественная палата: ее роль и место в политике”, *Формула права*, 2005, с. 48

¹⁵³ Грудцина, Л., „Общественная палата: спектакль национального масштаба”, *Журнал Адвокат*, 2007, №5

N. Petrov charakterizuje Komoru tím, že podle něho je: „přinucena sloužit jako ministerstvo pro mimořádné situace a nástroj rychlého reagování. V takovém případě může hrát roli protiváhy k jakékoli nekontrolované právní, ekologické či jiné organizaci“¹⁵⁴.

Sergej Kaspě na daný orgán reaguje ještě radikálněji, když říká, že: „Veřejná komora je dekorací, která je potřebná pro prosazení jakéhokoliv nedemokratického či morálně nekorektního řešení při předstírá, že je to podporováno většinovým obyvatelstvem... Vytváří se názor, že Veřejná komora byla vytvořena a zůstává nadále obrněným vlakem na vlečce“¹⁵⁵.

Existují samozřejmě i kritické hlasy ze zahraničí. Pohled na věc F. Weira je charakterizován tím, že „Veřejná komora se může stát novým ústavním projektem, jenž buď prodlouží dobu trvání mandátu prezidenta, nebo ho vrátí do řízení země v souladu s novým systémem vlády. Veřejná komora bude něco jako paralelní parlament“¹⁵⁶. Smutné je, že toto prohlásil v roce 2005. Hned po třech letech došlo ke zvýšení doby funkčního období prezidenta na 6 let¹⁵⁷.

A. Nussbergerová, odborník na východní Evropu a profesorka univerzity v Kolíně nad Rýnem, absolutně nechápe samotnou příčinu vzniku dané instituce. Podle ní „koncepte Veřejné komory ukazuje na nepochopení myšlenky občanské společnosti. Prezident má v úmyslu částečně osobně a částečně nepřímo jmenovat její členy. Ale občanská společnost nemá být tvořena shora nějakou vyhláškou, musí se vytvářet zespoda“¹⁵⁸.

Po všech vlnách kritiky je možné pozorovat, že koncepte daného orgánu v určitém smyslu „práská ve švech“. Nebude však zcela objektivní, když ji stále budeme hodnotit naprosto negativně. Několik jejich úspěchů jsme již popsali výše.

Na závěr dané kapitoly bychom mohli říci, že jak v Ruské federaci, tak v zahraničí existuje obava ze vzniku jakési „diktované vůle“ občanské společnosti. Ještě větším problémem by mohla být totální „demontáž“ už existující vrstvy svobodných občanů. To znamená, že na místo

---

¹⁵⁴ Петров, Н., „Общественная палата для власти или для общества?“, 2006, с. 51

¹⁵⁵ Каспě, С., „Лучший итог деятельности Общественной палаты в минувшем году то, что она не принесла никакого вреда“, Dostupné z: lentacom.ru

¹⁵⁶ Грудцина, Л., „Общественная палата: спектакль национального масштаба“, Журнал Адвокат, 2007, №5

¹⁵⁷ Федеральный закон о поправке к Конституции Российской Федерации от 30 декабря 2008 г. N 6-ФКЗ „Об изменении срока полномочий Президента Российской Федерации и Государственной Думы“, Dostupné z: <https://rg.ru/2008/12/31/konstitucia-popravki-dok.html>

¹⁵⁸ Грудцина, Л., „Общественная палата: спектакль национального масштаба“, Журнал Адвокат, 2007, №5

skutečné obhajoby zájmů a názorů obyvatelstva na veřejnosti, by mohlo dojít k pouhým prohlášením zevnitř samotné Komory. V dané situaci nám zbývá jenom doufat, že Veřejná komora Ruské federace se skutečně realizuje jako občanská platforma a nikoliv jako pouhá iluze občanské společnosti.

9 „Jednotné Rusko“ jako hlavní opora prezidenta Ruské federace

Vladimir Putin si byl dobře vědom toho, že „vertikála moci“ je řadou opatření a činností, které maximalizují závislost všech řídicích orgánů státu na samotném prezidentovi. Avšak to nevedlo hlavě státu přistoupit na cestu rozšíření svého vlivu ve Státní dumě. Napomohla tomu nedávno vytvořená strana – „Jednotné Rusko“, která rychlým tempem dosáhla absolutní většiny v daném orgánu.

Tato strana na ruské politické scéně existuje již de facto 16 let. Občas se ale zdá, jakoby existovala vždycky. Dnešní Ruskou federaci si nedokážeme představit bez ní.

9. 1 Rok 2001 a transformace „Jednoty“ v politickou dominantu „Jednotné Rusko“

Především je nutné říct, že „Jednotné Rusko“ bylo vytvořeno jaksi v nouzovém režimu. A celý tento proces vypadal jako velké dobrodružství.

Stejně jako u všech provládních stran moderního Ruska nejprve existovala snaha vytvořit politický subjekt, jehož hlavním cílem se stane výhra v parlamentních volbách. V roce 1999 se jím stal politický blok „Jednota“. K jeho vytvoření došlo těsně před volbami do Státní dumy a „úkolem“ daného subjektu bylo podporovat vůli prezidenta a jeho kandidaturu ve volbách. Již za dva roky, 1. prosince roku 2001, byla „Jednota“ transformována v čerstvě vytvořené „Jednotné Rusko“.

Je známé, že jedním ze zakladatelů, a možná i jediným opravdu politickým technologem „Jednoty“ byl ruský businessman Boris Berezovskij¹⁵⁹. Právě on tehdy vyhlášoval potřebu vytvoření takového politického subjektu, který by dokázal být zcela „normální“ politickou stranou s jasně vyhraněnou ideologií. Ještě víc ho ale jeho zajímala možnost pokračování Jelcinovského politického kurzu. Očekával to i od Vladimira Putina¹⁶⁰.

O vytvoření „Jednoty“ se B. Berezovskij vyjadřoval následovně: „Od samého počátku jsem ji vytvořil pro jednorázové použití. Jen s cílem vyhrát parlamentní volby. Pak už bychom si vymysleli ideologii a vytvořili normální stranu... Poněvadž v té době skutečně plnohodnotné strany, kromě komunistické, neexistovaly vůbec. Byl sice ještě klaun Žirinovskij a jeho Liberálně demokratická strana. Ale každopádně strany jako takové nebyly“¹⁶¹.

Co se týče tehdejší kandidátní listiny „Jednotného Ruska“, mediální magnát čtenáře také nepotěší: „Nebudu lhát, když řeknu, že seznam byl vytvořen za týden. Především z přátel těch, kteří toužili po moci: Putina, Vološina a tak dále“¹⁶².

Z výše uvedeného je možné konstatovat, že celý projekt „Jednota“ byl vytvořen podle plánu jednoho člověka, i když byl hodně podporován ze strany oligarchů i politiků (například R. Abramovičem). Boris Berezovskij navzdory tomu, že se politikem nakonec nestal, měl obrovský vliv. Vymyslel název, logo strany – medvěda, zaplatil skoro celou mediální kampaň a byl jedním z tvůrců kandidátské listiny.

„Jednota“ však nebyla jediným stavebním kamenem nově vzniklého „Jednotného Ruska“. Do jeho skladu totiž patřil i další blok: „Vlast“ – „Celé Rusko“¹⁶³. Proto se dá říci, že „Jednotné Rusko“ bylo vytvořeno na základě politických skupin, které soutěžily mezi sebou v průběhu

---

¹⁵⁹ Boris Berezovskij - sovětský a ruský podnikatel, státník a politik, vědec, matematik, fyzik, autor několika vědeckých prací a monografií, PhD (1983) profesor. Od 29. října 1996 - 4 listopadu 1997 - náměstek ministra ruské Rady bezpečnosti.

¹⁶⁰ Общественно-политический журнал Эхо России, Березовский: „Единство“ я создавал как презерватив одноразового пользования, то есть лишь для того, чтобы выиграть парламентские выборы, 5. 03. 2011, Dostupné z: <http://ehorussia.com/new/node/2604>

¹⁶¹ Tamtéž

¹⁶² Tamtéž

¹⁶³ Ruský volební blok, který existoval od roku 1998 do roku 2002. Byl vytvořen z pol. strany „Vlast“, jejímž předsedou byl moskevský starosta J. Lužkov, a z hnutí „Celé Rusko“, kterému předsedali hlavy regionů - prezident Tatarstánu, prezident republiky Baškortostán, prezident republiky Inguško, a guvernér Petrohradu Vladimir Jakovlev.

volební kampaně roku 1999: sociálně-politické organizace „Vlast“ a pro-kremelského bloku „Jednota“.

Během volební kampaně tehdejší premiér V. Putin vyjádřil „Jednotě“ svou podporu. Byl to jeden z faktorů, které velice napomohly straně získat potřebné množství hlasů. Se svými 23 % se ocitla na druhém místě, hned po komunistech¹⁶⁴. Získala 240 mandátů¹⁶⁵.

Ohledně role V. Putina v celém procesu je možné usoudit, že se stal jakýmsi neformálním vůdcem strany. Podporoval myšlenku vzniku „Jednoty“ od samého počátku. A to v době, kdy již získal popularitu jako nekompromisní bojovník proti terorismu v Dagestánu. Poslanci „Jednotného Ruska“ se postupně seznamovali s jeho „impozantním profilem“: důstojník KGB, spolupracovník Sobčaka, zápasník džudo a zároveň obyčejný člověk, který nepije.

V roce 2002 „Jednota a Vlast - Jednotné Rusko“ byla zaregistrována jako politická strana. Na konci téhož roku byl zvolen předseda nejvyšší stranické rady Boris Gryzlov, který se stal veřejným obličejem strany. V listopadu roku 2004 pro něho byl oficiálně vytvořen post předsedy strany.

Boris Gryzlov byl v té době tzv. „provinčním úředníkem“. Mnozí politikové si dodnes myslí, že tento muž nemohl ani snít o takové kariéře. Říká se, že hned na prvním zasedání po volbách, se pro frakčního petrohradského aktivistu Gryzlova ani nenašlo místo v prezidiu: „Sednul si tam, pak ale přišly důležitější osoby... a musel ihned ustoupit“¹⁶⁶.

Je samozřejmě otázkou, proč si na pozici lídra dominantního stranického subjektu v Rusku V. Putin vybral právě Gryzlova. Je možné na ní odpovědět takto: „Jmenování Gryzlova jen znamenalo to, že budoucí korporátní moc nepotřebuje silného, smělého a nezávislého vůdce. Vyžaduje spíše inteligentního technického organizátora. Hlava frakce nebyla dost výrazným člověkem. A právě v tom byla výjimečná. Moderní Rusko nikdy takové vůdce nemělo. Žirinovskij, Zjuganov, Javlinskij, - všichni byli vždy připraveni argumentovat s kýmkoli na

---

¹⁶⁴ Данилин, П., „Партийная система современной России“, Dostupné z: https://books.google.cz/books?id=VOqTCwAAQBAJ&pg=PT141&lpg=PT141&dq=успехи+единства+в+выборах&source=bl&ots=KIRauKyDc_&sig=uA56Q6_34ML5gocb8bBNd4jctbQ&hl=cs&sa=X&ved=0ahUKЕwiZsbeB6PLRAhUzSJoKHcCwAbQQ6AEIHjAB#v=onepage&q&f=false

¹⁶⁵ Камышев, Д., Кремлевская ничья. — Коммерсантъ-Власть, 16. 04. 2002. — №14 (467)

¹⁶⁶ Виноградов, М., Рудаков, В., „Кто были основатели движения „Единство“, из которого выросла партия „Единая Россия“? И почему в ЕР не любят об этом вспоминать?“, 05. 10. 2009, Dostupné z: http://www.compromat.ru/page_28343.htm

jakékoli téma. Gryzlov to však odmítal dělat a nehodlal poskytovat žádná prohlášení před tím, než to společně probere s frakcí a setká se s kurátory Kremlu¹⁶⁷.

9. 2 Nástup „Jednotného Ruska“. Jeho pozice a první politická prohlášení

Zakládající sjezd strany se uskutečnil 1. prosince roku 2001. Pro transformaci existujícího bloku „Jednota a Vlast“ v celoruskou politickou stranu „Jednotné Rusko“ se pozitivně vyjádřili všichni delegáti sjezdu. Spolupředsedy Vyšší stranické rady se staly: hlava krizového štábu S. Šojgu, lídr „Vlasti“ a současně starosta Moskvy J. Lužkov, lídr „Všeho Ruska“¹⁶⁸ a zároveň prezident Tatarstánu M. Šaimijev.

Následovalo sjezdové vystoupení V. Putina. Ten prohlásil, že společnost touží po nezbytné a zdravé politické konkurenci, a nikoliv po neplodném boji, který způsobuje slabost státního systému¹⁶⁹.

Na konci roku 2002 strana „jedinorossov“ zveřejnila svůj návrh volebního manifestu. Ten slíbil úplné vítězství nad nezaměstnaností v roce 2006, přetvoření Severního Kavkazu na turistickou „Mekku“ v roce 2008, a v roce 2010 - ukončení výstavby dálnic Petrohrad-Anadyr a Tokio-Vladivostok-Brest¹⁷⁰.

Ve volbách roku 2003 si však strana zvolila program, který již neobsahoval tak ambiciózní plány, ale nabídl prioritu silné prezidentské moci a kurz na rozvoj občanské společnosti¹⁷¹.

Je důležité se zmínit o vztahu Putina k této provládní straně. To, že jí veřejně vyhlásil svou podporu, pochopitelně vedlo k výraznému úspěchu „Jednotného Ruska“ na stranické aréně.

---

¹⁶⁷ Жегулев И. Операция „Единая Россия“. Неизвестная история партии власти / Жегулев И., Романова Л. — М.: Эксмо, 2012. — 304 с. — (Журналистское расследование), с. 102

¹⁶⁸ Ruské politické hnutí vytvořené na základě stejnojmenného volebního protobloku regionálními prezidenty a guvernéry. Deklarovaná ideologie – „demokratický federalismus“. Lídři: M. Šaimiev, Rakhimov (iniciátor a zakladatel), R. Aušev, V. Jakovlev.

¹⁶⁹ Данилин, П., „Партийная система современной России“, Dostupné z: https://books.google.cz/books?id=VOqTCwAAQBAJ&pg=PT141&lpg=PT141&dq=успехи+единства+в+выборах&source=bl&ots=KIRauKyDc_&sig=uA56Q6_34ML5gocb8bBNd4jctbQ&hl=cs&sa=X&ved=0ahUKewiZsbeB6PLRAhUzSJokHcCwAbQQ6AEIHjAB#v=onepage&q&f=false

¹⁷⁰ Гликин, М., Тропкина, О., „Медведи“ - за туризм в Чечне! — Независимая газета, 23. 12. 2002

¹⁷¹ Программа Всероссийской Партии „Единая Россия“. — Министерство Юстиции РФ, 01. 12. 2001

Můžeme dokonce říct, že v té době existoval jakýsi „paralelní nárůst“ důvěry elektorátu. Na jedné straně ve vzniklý politický subjekt, na straně druhé - v samotného prezidenta. Jméno V. Putina se hojně využívalo v diskusích o volebním úspěchu „medvědů“. Během samotného průběhu parlamentních voleb strana využívala krátká a výstižná hesla: „Spolu s prezidentem. Volte „Jednotné Rusko“¹⁷².

Výše uvedená fakta napomáhají vidět těsnou propojenost mezi prezidentem země a politickou stranou, jejímž velkým propagátorem byl. Zajímavým postřehem v této souvislosti je, že sám prezident se jejím členem nakonec nikdy nestal.

V. Putin se snažil vytvořit z „Jednotného Ruska“ dominantní stranu celého politického spektra. Stranu, která dokáže kontrolovat nejenom Státní dumu, ale i regionální parlamenty. Během prvních let existence „jedinorossov“ došlo k výraznému posílení jejich členské základny. Všichni totiž chápali, že je to nezbytný krok na cestě ke vládním postům¹⁷³.

9. 3 Parlamentní volby 2003 a pozice „Jednotného Ruska“

Nejprve je nutné poznamenat, že si v těchto volbách „Jednotné Rusko“ zcela otevřeně převzalo vedoucí roli při tvorbě tzv. „prezidentské většiny“. Následně sjednotilo zemi kolem postavy Vladimira Putina. Takový postup se ukázal být velice úspěšný a výsledky voleb to rychle potvrdily.

Stranická kandidátní listina přitahovala pozornost svými pestrými jmény. Patřili sem již velice známí B. Gryzlov, S. Šojgu a J. Lužkov. Po sčítání hlasů „jedinorossy“ obdrželi 37,5 procent voličské podpory¹⁷⁴. Tehdy existující 5 % uzavírací klauzule (při volbě poloviny poslanců pomocí poměrného volebního systému) překonali čtyři politické subjekty: „Jednotné Rusko“, KPRF, LDPR a „Rodina“¹⁷⁵.

---

¹⁷²Единая Россия (Выборы-2003): Вместе с Президентом, Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=JMOvB4puF7c>

¹⁷³ Herspring, D., „Putin’s Russia“, Past imperfect, Future uncertain, p. 55

¹⁷⁴ Результаты выборов в Думу IV созыва, 07.12.2003, Dostupné z: <http://www.politika.su/fs/gd4rezv.html>

¹⁷⁵ Od roku 2003 do roku 2004 představovala volební blok „Lidový Vlastenecký svaz Rodina“

Popularita „Rodiny“ byla vyšší, než se očekávalo v Kremlu. V souvislosti s tím, V. Surkov, - vedoucí volební kampaně „Jednotného Ruska“, musel rychle vymyslet plán na odstranění soupeře. Tehdejší předseda „Rodiny“ D. Rogozin¹⁷⁶ řekl, že obdržel telefonát od jednoho z vedoucích tehdy populárního ruského kanálů a vyslechl nepříjemnou zprávu. Podle kremelského nařízení všechny existující ruské kanály měly ukončit mediální pokrytí volební kampaně strany¹⁷⁷. Tisková služba Kremlu jeho vyjádření odmítla komentovat.

Navzdory úsilí Surkova strana „Rodina“ získala až 9 % hlasů - ne tolik, jak doufala, ale dost na to, aby oslabila komunisty, kteří získali pouze 13 % (méně než polovinu v posledních volbách).

Poražení volební soupeři „Jednotného Ruska“ – Komunistická strana a „Rodina“ – se dokázaly s povolebními pravidly smířit. „Komunistická strana akceptovala normy diktované vítězem voleb a potvrdila, že už nemá zájem o bitvu o Kreml. A také to, že se smíří s rolí interní opozice¹⁷⁸“.

Z celkového výsledku voleb bylo jasné, že v jednomandátových obvodech strana získala 80 % hlasů. A tím, jak do frakce „Jednotného Ruska“ postupně vstupovali „jednomandátoví vítězové“, se strana dostala na úroveň, v kterou ani původně nedoufala. Nakonec disponovala až 300 mandáty, z nichž zhruba 180 dostala díky jednomandátové volbě a 120 pomocí volby poměrné.

Od této doby „Jednotné Rusko“ mělo úplně volné ruce pro tvorbu a schválení jakýchkoliv legislativních aktů. Avšak poté, co strana dosáhla ústavní většiny, což si tak přál, „nespěchal s pro stát nutnými ekonomickými reformami. Naopak využíval dostupné legislativní dominance k tomu, aby centralizoval ruskou vládu a konsolidoval svou vlastní politickou sílu“¹⁷⁹.

---

¹⁷⁶ Ruský státník, diplomat, doktor filozofie, doktor technických věd. Do března 2006 byl předsedou strany „Rodina“

¹⁷⁷ Каллисон, А., Уайт, Г., „Владислав Сурков: от помощника олигархов до главного кремлевского идеолога“, ведомости.ru, 20. 12. 2006, Dostupné z: <http://www.vedomosti.ru/politics/articles/2006/12/20/vladislav-surkov-ot-pomoschnika-oligarhov-do-glavnogo-kremlevskogo-ideologa>

¹⁷⁸ Shevtsova, L., „Putins Russia“, p. 49

¹⁷⁹ Herspring, D., „Putin's Russia“, Past imperfect, Future uncertain, p. 65

B. Gryzlov se tehdy stal mluvčím Státní dumy a vůdcem frakce „Jednotné Rusko“. A straničtí reprezentanti zcela ovládli všech 29 výborů Dumy¹⁸⁰.

Pokud se podíváme na volební strategii politické strany, hlavní roli v jejím vytváření a propagaci hrál Vladislav Surkov, - tehdejší hlava prezidentské administrace. Pokud „praotcem Jednoty“ byl B. Berezovskij, V. Surkov se stal politickým technologem „jedinorosů“. Snažil se dělat vše potřebné, co prospěje image strany. Dá se říci, že se mu to zřejmě povedlo. „Efektivita kremelské stranické strategie byla demonstrována na příkladu zřejmého vítězství „Jednotného Ruska“ ve volební kampani do Státní dumy“¹⁸¹.

Výsledky parlamentních voleb V. Surkov komentoval těmito slovy: „Přechodné období je dokončené, začala nová politická éra v Rusku. Strany, které neprošly do Státní dumy, musí pochopit, že jejich historická mise je splněna“¹⁸².

Co se týče průběhu voleb, pozorovatelé Organizace bezpečnosti a spolupráce v Evropě je vyhodnotili jako „svobodné, ale nespravedlivé“. Zástupce delegace OBSE Bruce George řekl, že „nebyla splněna spousta závazků OBSE a Rady Evropy, stejně jako mnoho ze standardů demokratických a svobodných voleb“. Do seznamu stížností byly zařazeny například „otázky zajištění tajného hlasování“ a „mediální image ve státní televizi věnována pouze jedné straně“¹⁸³.

Poté došlo i k tomu, že Komunisté spolu s politickou stranou „Jabloko“ napadly výsledky voleb u Nejvyššího soudu. Ten jejich stížnost nakonec zamítl. Následovalo odvolání přímo na Evropský soud pro lidská práva. Avšak i tam (i když až v roce 2012) bylo zcela zamítnuto¹⁸⁴.

Během IV. sjezdu „Jednotného Ruska“ došlo k jednomyslnému rozhodnutí podpořit Putinovu kandidaturu v prezidentských volbách. Ten se hned na jaře roku 2004 znovu stal

---

¹⁸⁰ Избраны главы всех 29 думских комитетов. — СОВА, ИАЦ, 13. 02. 2004

¹⁸¹ Herspring, D., „Putin’s Russia“, Past imperfect, Future uncertain, p. 63

¹⁸² Каллисон, А., Уайт, Г., „Владислав Сурков: от помощника олигархов до главного кремлевского идеолога“, ведомости.ru, 20. 12. 2006, Dostupné z: <http://www.vedomosti.ru/politics/articles/2006/12/20/vladislav-surkov-ot-pomoschnika-oligarhov-do-glavnogo-kremlevskogo-ideologa>

¹⁸³ Газета „Коммерсантъ“ №194 от 23. 10. 2007, стр. 3, Иностранцы наблюдатели на выборах в РФ, Dostupné z: <http://www.kommersant.ru/doc/817918>

¹⁸⁴ HUDOC, European Court of Human Rights, Chamber judgment Communist Party and Others in Russia, 19. 06. 12, Dostupné z: [http://hudoc.echr.coe.int/eng-press#{"display":\["1"\],"dmdocnumber":\["909756"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/eng-press#{)

prezidentem Ruské federace a obdržel 71 procent hlasů ruských voličů. V tomtéž roce strana změnila svůj oficiální název z „Jednota a Vlast – Jednotné Rusko“ na kratší snadnější „Jednotné Rusko“¹⁸⁵.

Během sjezdu byla také zrušena centrální politická rada strany, modernizován systém trvalých řídicích orgánů strany - Generální rady a prezidia Generální rady.

Členská základna „jedinorossov“ se rozrostla velmi rychle. Díky rozmanitým politickým a veřejným aktivitám, které se odehrávaly v roce 2004, se strana skládala z více než 800 000 členů. Už tehdy do „Jednotného Ruska“ vstoupila třetina hlav všech subjektů Ruské federace a více než pět set hlav obcí. V každém z regionů země bylo otevřeno stranické oddělení. Nakonec byl nasazen i rozsáhlý systém tzv. „stranické výchovy“, přes který prošlo více než 2000 vedoucích regionálních a místních organizací¹⁸⁶.

Jen za několik měsíců po uskutečněných volbách strana dokázala obsadit každý region a vytvořit spoustu odborů. Začala také organizovat různé společenské akce. Došlo k vytvoření tzv. „Institutu příznivců strany“, spojení vlivných kulturních a vědeckých osobností spolu se zástupci výkonných orgánů. Strana podepsala dohody o spolupráci s agrárním hnutím, zaměstnavatelskými organizacemi, ekology, veterány atd.

V důsledku své pečlivé práce na veřejnosti a v politickém prostoru se „Jednotné Rusko“ proměnilo v celonárodní politickou sílu. Napomohla tomu i čerstvě vytvořená a žhavě propagovaná ideologie strany, kterou se stalo tzv. „národní obrození“¹⁸⁷.

Celkově se dá říci, že v listopadu roku 2004 strana disponovala vážnou organizační a ideologickou základnou a měla úspěchy v oblasti právních předpisů a podporu sociálních iniciativ.

Na svých webových stránkách „jedinorossy“ prohlašují: “Tato země vytvořila podmínky pro budování harmonického spojení obou větví vlády - výkonné a zákonodárné. Velký volební cyklus byl úspěšně dokončen“¹⁸⁸. Máme-li to pochopit tak, že strana otevřeně obhájuje

---

¹⁸⁵ Единая Россия, официальный сайт партии. „История партии. Становление современной партии парламентского большинства“. Dostupné z: <http://er.ru/history/>

¹⁸⁶ Тамtéž

¹⁸⁷ Тамtéž

¹⁸⁸ Единая Россия, официальный сайт партии. „История партии. Становление современной партии парламентского большинства“. Dostupné z: <http://er.ru/history/>

skutečnou propojenost složek vlády, místo ochrany ústavně demokratického principu brzd a protivah? Zdá se, že ano.

9. 4 Hlavní předsevzetí strany během sjezdů let 2005-2006

Než popíšeme některé ze slibů předvolební kampaně „jednorossu“, měli bychom něco říci i o celkových úspěších ruské vlády. Na začátku roku 2005, dokázal ruský stát stabilizovat ekonomiku, posílit politický systém a celkově sjednotit zemi. Vláda se snažila důsledně stupňovat své úsilí v otázce zdvojnásobení HDP, modernizaci ozbrojených sil, zmírňování chudoby a posílení své pozice na mezinárodní scéně.

Během stranických zasedání se také hojně diskutovalo o způsobech „posílení“ strany zevnitř. A to jak ideologicky, tak programově. Vizi „Jednotného Ruska“ se snažil nastolit předseda strany Boris Gryzlov. Po ukončení zasedání dospěla stranická rada k názoru, že konsolidovaný společný postoj k nejdůležitějším otázkám v zemi je jednou ze stranických priorit.

Na návrh Gryzlova byl tajemníkem prezidia Generální stranické rady zvolen V. Volodin, a vedoucím Ústředního výkonného výboru strany byl jmenován A. Vorobjev. Tato personální rozhodnutí určitým způsobem dokončila proces organizačního a administrativního posílení strany. Tím pádem byla zajištěna její konkurenceschopnost v politickém systému.

V době sjezdů deklarovaná strategie se zaměřovala na efektivní rozvoj včetně nových přístupů k řešení naléhavých otázek a sociálního a ekonomického rozvoje země. Byl kladen důraz na nutnost komplexní a integrované modernizace společnosti s cílem urychlit růst konkurenceschopnosti země. Spolu s tím strana plánovala kvalitativně zvýšit hospodářský růst a efektivitu veřejné správy. Podporovala také iniciativy prezidenta Putina ve zdravotnictví, vzdělávání, bydlení a zemědělství. Na přelomu let 2005-2006 učinila řadu dalších společenských iniciativ zaměřených na zlepšení společenského postavení univerzitních pedagogů a vědeckých pracovníků¹⁸⁹.

---

¹⁸⁹ Единая Россия, официальный сайт партии. „История партии. Становление современной партии парламентского большинства“. Dostupné z: <http://er.ru/history/>

10 Koncepce „Suverénní demokracie“

Během VII. sjezdu strany v prosinci roku 2006, stranické vedení prezentovalo koncepci rozvoje země na základě tzv. „suverénní demokracie“¹⁹⁰. Tento termín byl představen vedoucím představitelem prezidentské administrativy Vladislavem Surkovem. Dodnes se říká, že teorie „suverénní demokracie“ se stala jakýmsi jednotícím národním prvkem. Co ten pojem ale konkrétně znamená? Jak bychom ho měli interpretovat?

Hlavním „ideovým propagátorem“ a vlastně otcem termínu se stal sám Vladislav Surkov. „Suverénní demokracii“ dal do kontrastu s demokracií „řízenou“, která je kontrolována zvnějšku. Podle jeho názoru právě takové vnější (mezinárodní) kontrole by se vláda Ruské federace měla vyhnout. „Suverénní demokracie“ poskytuje maximální ochranu národních specifik politického vývoje a vzniku Ruska jako velmoci tváří v tvář globální konkurenci. Zároveň otevírá spravedlivý a rovný dialog a vzájemně prospěšnou spolupráci se všemi členy mezinárodních vztahů.

Podle Surkova tento pojem označuje potřebu ne individuální, ale kolektivní demokracie. Ve svém článku sám autor identifikuje demokracii s „vyšší a nezávislou (sovereign) mocí lidu“¹⁹¹. To znamená, že hlavní role ve skutečně demokratickém státě náleží organicky sjednocenému lidu, neboli „ruskému národu“. Není ale jasné, jestli se jeho tzv. vůle opravdu uplatňuje v podmínkách ruské vlády.

Paradoxem dané situace je, že Surkovem obhajovaná suverénní demokracie v podstatě umožňuje vše, co je omezováno demokracií liberální. V tom smyslu, že vláda se zcela vysvobozuje z oblasti kontroly veřejnosti, aby jakoby „plnila její úkoly“. Nemusí však dávat pozor na jakákoliv přání konkrétních občanů nebo společenských sdružení.

Jedním z důsledků uplatňování daného typu demokracie může být také schopnost vlády zasahovat do každodenního života lidí. Přistupuje na to ale pod praporem „plnění vůle lidu“ či „ochrany ruských zájmů“. K takovým akcím obvykle dochází prostřednictvím různých manipulací. Tak se například stalo na Krymu v roce 2014 nebo na teritoriích náležících Gruzii

---

¹⁹⁰ Je jednou z hlavních ideologií Státní Dumy a prezidentských voleb v Rusku v letech 2007-2008. Moderním významem daného výrazu v ruském jazyce je, aby se ruský stát nepodřídil žádným jiným důležitým centrům moci, jak k tomu jsou předurčeni malé státy střední Evropy. Je to občas interpretováno i jako typ demokracie, kdy volební proces odráží ne konfrontaci státu s lidem, ale naopak jednotu vlády a obyvatelstva.

¹⁹¹ Сурков В., Национализация будущего // Эксперт № 43 (537). 20 ноября 2006.

v roce 2008. Právě tehdy Ruská federace zasáhla svými vojáky na území cizího státu s cílem „chránit utlačovaný ruský lid“.

Pokud se na danou koncepci díváme z pozice „společnost - stát“, je nutné uvést některé ústavní nesrovnalosti, které způsobují výrazné problémy s uplatňováním „suverénní demokracie“. Jedná se především o to, že ruská Ústava nemá ve svém základě společnost, ale celý stát. A že ve svých zásadách nedostatečně definuje samotný vztah mezi státem a společností. A také neumožňuje identifikovat nejdůležitější aspekty jejich interakce¹⁹².

Na základě těchto předpokladů, existuje několik nejproblematictějších aspektů, které znemožňují uplatňování myšlenek „suverénní demokracie“: porozumění ústavní demokracie jako základu dělby moci; skutečný politický obsah ústavního principu dělby moci; otázka míry nezávislosti zákonodárné, výkonné a soudní moci nebo jejich skutečná nezávislost; stanovení limitů systému „brzd a protivah“ a předpověď politických důsledků činnosti orgánů, které jsou mimo tento systém¹⁹³.

Pojem „suverénní demokracie“ zahrnuje také chápání mezinárodních vztahů jako vztahů mezi „atomovými“ národními státy. Přesněji řečeno, situace je spravedlivou, když stát takovou atomicitu zachovává. Podle Surkova má ruská země co nejvíce chránit sebe před ostatními vlivy. Proto nejlepší variantou je plná izolace od jiných států¹⁹⁴.

Ohledně suverenity Ruské federace v mezinárodním prostředí se několikrát vyjádřil i sám V. Putin. Například takto: „V novém XXI. století, podle zcela nového uspořádání ekonomických, ale i politických a vojenských sil, Rusko musí být nezávislým a suverénním státem. Musíme se nejenom rozvíjet, ale i uchovat své nacionální a duchovní dědictví, neztratit sebe jako národ. Být a zůstat Ruskem... Rusko nejenom musí zachovat svou geopolitickou

---

¹⁹² Киреев, В., „Идея суверенной демократии на политическом горизонте России“, Российская газета - Федеральный выпуск №4338 (0), Dostupné z: <https://rg.ru/2007/04/11/suverennaya-demokratiya.html>

¹⁹³ Тамtéž

¹⁹⁴ Казанцев, А., „Суверенная демократия в современной России структура концепта и идеологемы“. In: ПОЛИС, Электронная библиотека. Гражданское общество в России. Dostupné z: http://www.civisbook.ru/files/File/Kazanzev_suv.pdf

žádanost, ale i posílit ji. Jakékoliv projevy separatismu a nacionalismu musí být ihned potlačeny uvnitř státu. A jakékoliv zásahy zvnějšku jsou pro Ruskou federaci nepřijatelné¹⁹⁵“.

Výše uvedené znamená, že „suverénní demokracie“ je poměrně izolacionistická koncepce. Její problém spočívá v tom, že momentálně žijeme ve světě, který je zcela globalizován. A právě tato globalizace přinesla celou řadu modelů vzájemné závislosti a vymýtila klasické představy o národní suverenitě. Dostáváme se tak postupně k dalšímu paradoxu, a to k potřebě rozlišovat mezi dvěma koncepcemi suverenity. Přistoupili na to pak i ruští politikové.

Myslí si, že na jedné straně je třeba chránit ruskou společnost od vlivu jiných národů. Patří sem s největší pravděpodobností ochrana kultury, dějin a národních zvyků. Na straně druhé v otázce hospodářství jsou naprosto globalizováni a jdou „spolu s ostatním světem“. Nakonec je nutné podotknout, že konkrétně V. Surkov chápe „suverénní demokracii“ jako způsob účinné integrace do procesu globalizace, kde Rusko jako stát bude „subjektem a nikoliv objektem globalizace“¹⁹⁶.

De facto ve stejný čas, kdy byl publikován článek Surkova, zástupci strany „Jednotné Rusko“ oznámili, že se tato doktrína stane základem programu strany. 15. prosince roku 2006 v novinách „Rossijskaja gazeta“ byl publikován článek B. Gryzlova pod názvem „Extremismus je hrozbou pro suverénní demokracii“. V něm autor odkazoval na „cizí nepřátele“, kteří „ohrožují demokracii v zemi“, a upozornil také na některé „domácí protivníky“, kteří nechtějí „posílit ruskou suverenitu“¹⁹⁷. Gryzlov dále uvedl, že hlavní hrozbou pro stát je interní extremismus. Za jeden z klíčových faktorů jeho překonání vůdce „Jednotného Ruska“ označil potřebu zvyšování profesionality politických stran, což je podle jeho názoru nezbytnou podmínkou pro budování společnosti příležitostí a posílení ruské „suverénní demokracie“. Kromě toho Gryzlov poznamenal, že nedostatek profesionality politických stran je „hlavním problémem při výstavbě systému multipartismu“. Právě v tom spatřoval důvod, proč „Jednotné Rusko“ je „jedinou politickou silou, která je odpovědná za každý ze svých návrhů a závazků, a která stále nemá žádného ekvivalentního odpůrce“¹⁹⁸.

---

¹⁹⁵Гром и молния. Путин о суверенитете, Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=h_C3zPpJWYY

¹⁹⁶ Сурков В. Национализация будущего // Эксперт № 43 (537). 20 ноября 2006.

¹⁹⁷ Грызлов, Б., „Экстремизм как угроза современной демократии“, in: Российская газета, 15. 12. 2006, Dostupné z: <http://vov2005.mpress.ru/smi/?id=3883>

¹⁹⁸ Тамtéž

V souvislosti s tím, že si „Jednotné Rusko“ sebevědomě převzalo tuto koncepci a udělalo ji základem své ideologie, „suverénní demokracie“ byla v Rusku prakticky zcela realizována dominantní politickou stranou. Ta se po volbách v roce 2007 (v nichž se hlavním obličejem stranické kandidátní listiny stal sám V. Putin) stala hlavní vedoucí silou ruské společnosti, stejně jako Komunistická strana v Sovětském svazu.

10. 1 Klíčová zjištění o koncepci

Po obeznámení se s hlavními charakteristickými rysy „suverénní demokracie“, můžeme konstatovat, že se vlastně jedná o pokračování ruské tradice kolektivní a monarchistické demokracie. Model „suverénní demokracie“ je produkován jakýmsi přímým propojením dvou anti-liberálních principů: kolektivního modelu demokracie uvnitř politického života a realistického modelu mezinárodní politiky, který ze strany ruského státu v sobě nese určitý prvek izolace.

Ve znění ideologů „suverénní demokracie“, a především V. Surkova, samotná koncepce představuje určitý mix různých typů demokracie, v němž ale hlavní role náleží té kolektivní.

„Suverénní demokracie“ je příkladem modernizace Ruska na základě anti-liberální tradice. Zároveň obsahuje velmi vážné rozdíly v názorech na tuzemskou a zahraniční politiku, které ztěžují její implementaci. Patří sem například „realistické“ a „liberální“ chápání mezinárodních záležitostí, nejasnost s definicí samého „ruského národa“, rozporný postoj ke globalizaci, nejistota s úrovní státní kontroly nad ekonomikou atd.¹⁹⁹

Pro nás je zřejmé, že ve světě rychle postupující globalizace skutečně „suverénními“ mohou být pouze takové země, které mají obrovský celkový potenciál. A ten jim umožňuje přijímat rozhodnutí bez ohledu na názory či reakce zbytku světa. Tyto státy ale v dnešním světě nejsou. Dokonce i nejmocnější velmoci (např. Spojené státy) musí ve svých rozhodnutích počítat s ostatními, někdy i nejslabšími. V této souvislosti nemáme dostatečný důvod mluvit o absolutní nebo plné suverenitě, která mimochodem neexistovala ani v dávných dobách. Dá se totiž mluvit

---

¹⁹⁹ Казанцев, А., „Суверенная демократия в современной России структура концепта и идеологема“. In: ПОЛИС, Электронная библиотека. Гражданское общество в России. Dostupné z: http://www.civisbook.ru/files/File/Kazanzev_suv.pdf

pouze o suverenitě relativní. A stupeň relativity se také liší. Jinými slovy ten, kdo je silnější, zkušenější a úspěšnější, ve svých rozhodováních jedná mnohem svobodněji. A naopak.

Dnešní globalizace objektivně vede k unifikaci a překonávání veškerých hranic. Mezi jednotlivými státy se s časem stírají rozdíly. To platí zejména ve způsobech interakce mezi nimi s cílem řešit stále rostoucí globální krize. Je to jeden z důvodů, proč jsou státy nuceni od sebe navzájem převzít nejlepší a nejefektivnější zkušenosti, a sjednotit nejen instituce a mechanismy zahraničních vztahů, ale i domácí politiky.

11 Vladislav Surkov jako šedý kardinál v ruské politice

V. Surkov patří k nevlivnějším lidem v Ruské federaci. Svou účast na politickém procesu ale veřejně neukazuje. Kořeny jeho „ruského politického života“ sahají již do doby vlády B. Jelcina. Od roku 2014 je však známý i ukrajinskému národu v souvislosti s událostmi, které se odehrávaly po „Euromajdanu“²⁰⁰.

Tento člověk hraje roli tzv. „šedého kardinála“, a to jak během vlády Putina, tak v prezidentské administraci D. Medveděva. Vystupuje jako hlavní politický technolog „Jednotného Ruska“ a tvůrce současné kremelské politiky.

Nejprve bychom měli krátce popsat jeho biografii. Vladislav Surkov se narodil v roce 1964 v čečenské vesnici Duba-Jurt jako Aslanbek Dudajev - syn Čečence a Rusky²⁰¹. Nicméně o pravém místě narození Surkova stále neexistuje žádná důvěryhodná informace. Na webových stránkách prezidenta Ruské federace místem jeho narození je obec Solncevo v Lipeckém regionu. Dokážeme si připustit, že Surkov vyrostl v ruské provincii. Tam již ale poprvé dospěl k rozhodnutí pozměnit svou identitu. Místo Aslanbeka Dudajeva se objevil Vladislav Surkov.

---

²⁰⁰ série dlouhotrvajících masových občanských protestů a občanské neposlušnosti na Ukrajině, které začaly v noci 21. listopadu roku 2013. Začaly den poté, co tehdejší druhá vláda premiéra Azarova pozastavila přípravy podpisu Ukrajinsko-evropské asociační dohody.

²⁰¹ Potocki, M., „Szara eminencja Kremla vs. Ukrainy. Kim jest Władisław Surkow?“, in: dziennik.pl, 04. 03. 2015, Dostupné z: http://www.1001portails.com/rss_dziennik_pl_dziennik-wiadomosci-t-53516-25990010

szara_eminencja_kremla_ds_ukrainy_kim_jest_wladislaw_surkow_.html#.WJcJtC9961v

Je vystudovaným ekonomem a krátce sloužil ve vojenské rozvědce speciálních sil. Službu zastával v letech 1983-1985. Avšak i zde se skrývá pár zajímavostí: v jeho „oficiálním“ životopise je uvedena jedna z dělostřeleckých jednotek Jižní skupiny vojsk v Maďarsku. Tehdejší šéf ministerstva obrany Ruské federace Sergej Ivanov však říká, že službu Surkov konal v Generálním štábu ozbrojených sil Ruské federace. Tato skutečnost byla ihned vzata v úvahu některými z jeho patronů v budoucnosti a napomohla pak jeho vstupu do horních vrstev ruské vlády²⁰².

Po armádě Vladislav poměrně brzy, v roce 1987, odešel do rodícího se podnikání. Stal se vedoucím inzertního oddělení mezioborových vědeckých a technických programů. Ty byly pořádané podnikatelem Michaiilem Chodorkovským. S ním Surkov pracoval až do druhé poloviny 90. let a zastával různé manažerské pozice ve skupině oligarcha „Menatep“²⁰³. Surkov byl uprostřed bláznivé bitvy oligarchických 90. let a snažil se přeskokovat z jednoho ziskového místa na druhé. Stihl pracovat s těmi největšími ruskými miliardáři. Vykonával občas i práci lobbisty, jelikož pomáhal v jednáních s vládními úředníky, kteří by mohli podpořit to či ono obchodní impérium.

Oligarchové byli jednoznačně spokojeni, poněvadž práce Surkova s úřady a státními podniky přinášela obrovský zisk ruským bankám. Ale když v roce 1996 Surkov požádal o příliš vysoký bonus a pak dokonce i o podíl v „Menatepu“, M. Chodorkovskij to náhle odmítl. V reakci na to Surkov firmu ihned opustil.

Našel si ale brzy novou práci: Stal se lobbistou pro dalšího oligarchu - Michaila Fridmana²⁰⁴. Během této doby úzce spolupracoval s tržně orientovanými úředníky, jejichž snahy liberalizovat ekonomiku pomohly oligarchům rychle zbohatnout.

O rok později se Surkov „přestěhoval do televize“ a stal se jedním z vůdců hlavního kanálu v zemi - ORT. Tam totiž pracoval pro velice známého oligarchu - Borise Berezovského.

V roce 1999, v soumraku Jelcinovy éry, Surkov již pracoval ve státním úřadu a sloužil jako zástupce vedoucího prezidentské administrativy. V roce 2011 opustil svůj post a pak

---

²⁰² Козлов, Д., „Владислав Сурков - „Серый кардинал Кремля“, Dostupné z: <http://cacds.org.ua/ru/comments/374>

²⁰³ Finanční společnost vybudována M. Chodorkovským. Byla obviňována v „praní špinavých peněz“ v 90. letech. Přejmenována na „GML holding company“ a existuje dodnes.

²⁰⁴ Ruský podnikatel, miliardář. Podle americké verze Forbes jeho finanční stav v roce 2015 se rovnal 14,6 miliard \$ (68. místo na světě). Ve stejném roce byl v seznamu 200 nejbohatších podnikatelů v Rusku.

v rozhovoru s agenturou „Interfax“ tvrdil, že byl jedním z těch, kteří „pomohli prezidentovi Jelcinovi vykonat mírové předání moci“, a do budoucna - pomáhal „prezidentovi Putinovi stabilizovat politický systém“²⁰⁵.

Na začátku nového století Kreml zažíval těžké časy. Rusko se sotva začínalo vymaňovat z následků finanční krize roku 1998, a nemocný B. Jelcin si zkoušel zvolit svého nástupce. Právě v ten okamžik k němu ruští oligarchové poslali na pomoc jednu ze svých „nejlepších zbraní“ – V. Surkova. Ten měl za úkol pomáhat při organizaci nových voleb do Státní dumy.

Surkovovi se spěšně podařilo „slepit“ novou prokremelskou stranu, jejíž platforma byla nejasná: osobní štěstí, rodinné hodnoty, anti-komunismus. Tato nová strana však získala širokou podporu veřejnoprávní televize a po volbách dokázala vytvořit největší frakci v parlamentu²⁰⁶.

Vladislav Surkov zastával funkci v prezidentské administraci celých 12 let. Za tuto dobu dokázal být maximálně loajální k vládě a stal se velice důvěryhodným spojencem jak pro Jelcina a Putina, tak i pro D. Medveděva.

Je nutné poznamenat, že V. Putin jen zřídka kdy věnuje klíčové pozice ve vládě někomu, nejedná-li se o blízkého přítele z Petrohradu. V. Surkov je možná jediný muž, v jehož ruce byla vnitřní politika země a který byl zároveň členem „starého týmu“, jenž se vytvořil v posledních letech vlády Jelcina. Nejen že se dokázal udržet u moci: Rating „Jednotného Ruska“ ale i výsledky voleb jsou přímo závislé na jeho práci²⁰⁷.

Současně s příchodem Vladimira Putina k moci, začíná Surkov hrát roli nejschopnějšího politického ideologa. Vytváří proputinovské projekty zaměřené na mládež, jako jsou „Jdoucí spolu“ (2000) a „Naši“²⁰⁸ (2005). Později již má na starosti otázky týkající se interakce Putinova

---

²⁰⁵ Козлов, Д., „Владислав Сурков - „Серый кардинал Кремля“, Dostupné z: <http://cacds.org.ua/ru/comments/374>

²⁰⁶ Каллисон, А., Уайт, Г., „Владислав Сурков: от помощника олигархов до главного кремлевского идеолога“, [vedomosti.ru](http://www.vedomosti.ru), 20. 12. 2006, Dostupné z: <http://www.vedomosti.ru/politics/articles/2006/12/20/vladislav-surkov-ot-pomoschnika-oligarhov-do-glavnogo-kremlevskogo-ideologa>

²⁰⁷ Жегулев И., Операция „Единая Россия“. Неизвестная история партии власти / Жегулев И., Романова Л. — М.: Эксмо, 2012. — 304 с. — (Журналистское расследование), с. 87

²⁰⁸ Všeruské mládežnické veřejné politické hnutí vytvořené administrací ruského prezidenta, a to prostřednictvím reorganizace mládežnické organizace „Jdoucí spolu“. Existovalo v letech 2005-2013. V době svého působení se také nazývalo „mládežnické demokratické antifašistické hnutí“. Kurátorem hnutí „Naši“ byl vedoucí Federální agentury pro mládež Vasilij Jakimenko a zástupce vedoucího prezidentské administrace Vladislav Surkov.

režimu a veřejnosti. V různých časových obdobích je zodpovědný za média, statistiky, interakci s náboženskými organizacemi, vedení Komise o vývoji vysílání atd.

V této souvislosti je velmi důležité si pořád připomínat, že nehledě na formální postavení Surkova v hierarchii moci, jeho skutečná síla v ruské politice je mnohem vyšší. Jak se sluší „šedé eminenci“, Surkov se vždycky vyhýbá publicitě.

V době práce v administraci Putina již politický technolog Surkov přesně věděl, jak velkou zkušenost má za sebou. A hojně toho využíval. Proto po několikaleté práci s významnými oligarchy dokázal V. Surkov v průběhu prvního roku Putinovské vlády jejich vliv výrazně zkrotit. Ti se totiž snažili díky svému obrovskému bohatství ovlivňovat politiku, avšak Surkov na ně zaútočil s prohlášením, že jsou „hnilobné bakterie, které dokážou parazitovat jen v umírajícím státním organismu“²⁰⁹. B. Berezovský tehdy byl na útěku před stíháním a uprchl do Londýna. Stejně jako oligarchové kdysi využívali televizních stanic, aby se vypořádali s politickými a obchodními nepřáteli, Surkov byl nyní schopen zcela „ovládnout“ státní televizi, aby mohla posílit Putinovo postavení.

Tento člověk dal najevo, že dokáže podle potřeby změnit své názory, ideologii a dříve zastávané pozice. Že může být dostatečně flexibilní jak v politických, tak ekonomických otázkách. Mimochodem, v ruské politice se to stává poměrně často. Obzvláště, když lidé disponují tak obrovskou mocí, jakou ve svých rukou má V. Surkov.

O své skutečné roli v ruské politice dokonce sám „kardinál“ píše ve vlastním verši:

„On je vždy napřed - v purpurovém hedvábí, na bledém koni,

Мы jsme за ним по колена в бahně a po krk ve víně,

A podél naší silnice hoří domy a mosty“²¹⁰

---

²⁰⁹ Каллисон, А., Уайт, Г., „Владислав Сурков: от помощника олигархов до главного кремлевского идеолога“. Ведомости.ru, 20. 12. 2006, Dostupné z: <http://www.vedomosti.ru/politics/articles/2006/12/20/vladislav-surkov-ot-pomoschnika-oligarhov-do-glavnogo-kremlevskogo-ideologa>

²¹⁰ Текст песни В. Суркова „Будем как все“. Dostupné z: <http://surkov.info/tekst-pesni-vladislava-surkova-budem-kak-vse/>

12 Vztah strana-vláda

Po parlamentních volbách v roce 2003 se V. Surkov stal jedním z „dohlížitelů na činnosti poslanců“ strany. Měl za úkol kontrolovat, jak hlasují ve Státní dumě, nebo jak komunikují s médii.

Říká se, že v dolní komoře parlamentu tento člověk udržoval železnou disciplínu. Například v létě roku 2004 shromáždil několik poslanců ve své kanceláři a vyzval je, aby se nechovali tak, jako by skutečně byli zvolení národem. Podle slov jednoho z účastníků schůzky, A. Jermolina, dostali tehdy poslanci takový úkol: „Jen volte, jak Vám říkají... A ti, kteří nebudou poslouchat, by si měli pamatovat, co se stalo s „Jukosem“²¹¹. Mnoho zaměstnanců bývalé ropné společnosti Chodorkovského bylo totiž zatčeno. Jermolin pracoval ve spřízněné společnosti „Jukosu“ a později si stěžoval na samotný průběh setkání. Ve svých replikách pokračoval následně: „Bylo to jako shromáždění mafie“²¹².

A. Jermolin byl jedním ze tří kandidátů z řad „Jukosu“ na vstup do „Jednotného Ruska“. Co se týče procedury přijetí poslanců do strany, je nutné tomu věnovat zvláštní pozornost. V létě 2004 Jermolinovi zavolali a řekli: „Musíš jít do Kremlu k Vladislavu Jurjevičovi“²¹³. Osobní návštěva Surkova je nezbytná pro každého zástupce „Jednotného Ruska“, i když je lobbistou a zaručili se za něho zodpovědní lidé. Pohovor v Kremlu není „zkouškou na tvrdost“, ale je zcela formálním postupem seznámení se s těmi, kteří jsou „nahore“.

Jak funguje vztah mezi stranou a vládou? Především je nutné poznamenat, že v prezidentské administraci existuje speciální oddělení, které se zabývá prací parlamentu a zúčastněných stran. Jeho představitelé denně nad poslanci dohlížejí.

Svou „jednotku“ má i zvláštní zástupce prezidenta ve Státní dumě. Od roku 2004 byl jim Alexandr Kosopkin²¹⁴ (od roku 2009 je to Garry Minch). Tento muž byl „pravou rukou“

---

²¹¹ Каллисон, А., Уайт, Г., „Владислав Сурков: от помощника олигархов до главного кремлевского идеолога“, *ведомости.ru*, 20. 12. 2006, Dostupné z: <http://www.vedomosti.ru/politics/articles/2006/12/20/vladislav-surkov-ot-pomoschnika-oligarhov-do-glavnogo-kremlevskogo-ideologa>

²¹² Тамtéž

²¹³ Жегулев И., Операция „Единая Россия“. Неизвестная история партии власти / Жегулев И., Романова Л. — М.: Эксмо, 2012. — 304 с. — (Журналистское расследование), с. 83

²¹⁴ Od roku 2004 - zmocněnce zástupce prezidenta v Státní dumě. Hrál jednu z hlavních rolí při vytváření strany „Jednotné Rusko“ v průběhu voleb z roku 2003. V roce 2009 zemřel při leteckém neštěstí, když letěl na ilegální lov na argali, které patří do Červené knihy.

Vladislav Surkova v dolní komoře parlamentu. A byl to právě on, a ne B. Gryzlov, s nímž se setkávali poslanci strany, jakmile situace šla nad rámec jejich pravomocí. Ve Státní dumě měl Kosopkin za úkol všimnout si jakýchkoliv známek chaosu, disentu a svobodomyšlnosti. A včas jim také bránit.

Uvnitř parlamentu s poslanci nikdo nediskutoval, a když v létě roku 2004 byli předvoláni do Kremlu, šli tam s pocitem hrdosti. „Je to čest, že jste povolán do Kremlu. Nikdo ani nemohl pomyslet na to, že teď mu budou nadávat“, říkal A. Jermolin²¹⁵.

Poslanci seděli a vyměňovali si vtipy. Objevil se Surkov. Zamračil se a prošel celý kabinet do svého místa a nikomu nepotřásl rukou. „Máme s vámi velké problémy“²¹⁶, začal oficiálně. Pak vysvětlil podstatu problému. Poslanci hlasují špatně. Jako příklad oběti si vybral nejmladšího 27-letého poslance A. Agejeva²¹⁷.

- „Kdo jsi ty, že mačkáš na tlačítko? Vypadáš tak, jakoby ti nebylo jasné, co je napsáno? – Právě tak musíš mačkat. Myslíte si, že jste poslanci Státní dumy?“²¹⁸, koukal Surkov na všechny ostatní, „Každý jeden z vás mne osobně dluží! Ptal jsem se za každého z vás a zaručil se. Uděláte to, co já Vám řeknu“²¹⁹.

Poslanci byli pochopitelně umlčeni a strašně překvapeni. Poprvé za celé funkční období s nimi takhle mluvil.

Pepel'jajevová L.²²⁰ se nesměle pokusila zasáhnout:

- „Vladislave Jurjeviči, a co když zákon, o němž hlasujeme, není profesionální? Pokud nejen my jsme pod politickým úderem, ale i celá frakce, celá strana?“

---

²¹⁵ Жегулев И., Операция „Единая Россия“. Неизвестная история партии власти / Жегулев И., Романова Л. — М.: Эксмо, 2012. — 304 с. — (Журналистское расследование), с. 85

²¹⁶ Тамtéž

²¹⁷ Ruský podnikatel a politik. Od počátku roku 2000 do roku 2007 byl členem „Jednotného Ruska“, v srpnu 2007 se stal členem strany „Spravedlivé Rusko“. Poslanec Státní dumy RF IV. a VI. shromáždění. PhD v oboru politologie.

²¹⁸ Жегулев И., Операция „Единая Россия“. Неизвестная история партии власти / Жегулев И., Романова Л. — М.: Эксмо, 2012. — 304 с. — (Журналистское расследование), с. 86

²¹⁹ Жегулев И., Операция „Единая Россия“. Неизвестная история партии власти / Жегулев И., Романова Л. — М.: Эксмо, 2012. — 304 с. — (Журналистское расследование), с. 86

²²⁰ Ředitel odboru regionálního rozvoje Ruské federace, náměstek Státní dumy Ruské federace čtvrtého a pátého shromáždění. Člen strany „Jednotné Rusko“ (2003-2011).

- „Není to vaše starost!“, vyštěkl Surkov, „hlasujte tak, jak je to napsáno. O všechno ostatní se postaráme my. Váš úkol - stisknout pravé tlačítko“²²¹.

Než se vrátíme do reality, a ještě jednou se podíváme na model vztahu v politické straně, musíme poděkovat lidem, jako je třeba A. Jermolin. Dokázal otevřeně mluvit o takových věcech. Jermolin o tom dokonce napsal dopis Ústavnímu soudu.

V reakci na to, soudci poměrně rychle odpověděli. Jejich hlavním argumentem bylo to, že otázka vztahů poslanců strany s V. Surkovem nepatří do oblasti kompetencí Ústavního soudu. A generální prokuratura doporučila obrátit se na městský soud, pokud Jermolin utrpěl nemajetkovou újmu. Samozřejmě se o této situaci dozvěděla média a poslanec byl okamžitě vyloučen ze strany.

V souvislosti s výše uvedeným je nutné konstatovat, že právě takovým způsobem Kreml chápe fungování „Jednotného Ruska“. Poslanci jsou jen malými detaily obrovské „průmyslové mašiny“ neboli velké korporace bez práva na osobní názor.

Je logické, že se příštího sjezdu strany A. Jermolin „nedožil“, ale z „jedinorossu“ rychle přešel do struktur SPS²²². Paní Pepeljajevová se však v nové Dumě stala jedním z nejsilnějších lobbistů.

13 Parlamentní volby let 2007, 2011, 2016. Anebo nekončící se „bílý pruh“

Obvykle je zcela logické hledat existující rozdíly mezi tím, jak samotné volby probíhají a tím, jak nakonec dopadají. Avšak v případě „Jednotného Ruska“ je výsledek předem jasný. Fakt, že strana ve volbách již dvakrát získává ústavní většinu, pomáhá ještě lépe pochopit fungování ruské stranické arény.

---

²²¹ Жегулев И., Операция „Единая Россия“. Неизвестная история партии власти / Жегулев И., Романова Л. — М.: Эксмо, 2012. — 304 с. — (Журналистское расследование), с. 86

²²² Svaz pravicových sil (SPS) - oficiálně registrovaný volební blok a liberální politická strana, která existovala v Ruské federaci v letech 1999 - 2008.

Zprvé musíme říci, že „Jednotné Rusko“ se jako první v dějinách moderního ruského státu stalo absolutním stranickým favoritem. Od roku 2003 až do současnosti obsazuje většinu poslaneckých křesel v dolní komoře parlamentu.

Předtím než popíšeme výsledky voleb roku 2007, musíme začít u toho, že už po volbách v roce 2003 si ruská vláda vzala za cíl vytvořit takový stranický systém, v němž by existovalo co nejméně politických subjektů. Dokonce za ideální variantu zástupci prezidentské administrativy považovali čistý bipartismus²²³. V souladu s tím se na politické areně postupně objevily dvě hlavní politické strany: liberálně-centristického a sociálně-demokratického zaměření. Mimo ně by mohlo také existovat několik dalších subjektů - satelitů, jež by posbíraly některé hlasy voličů v regionálních volbách.

V souvislosti s takovou představou, „Jednotné Rusko“ dokonce přemýšlelo o rozdělení na dvě křídla. Netrvalo to však dlouho. Kvůli tomu, že v tehdejších politických reáliích, kdy v parlamentu zasedly až 4 strany, takové schéma bylo prakticky nemožné realizovat. Rozpolcení „Jednotného Ruska“ by naprosto vynulovalo úsilí vlády o lepší předvídatelnost a ovladatelnost volebního procesu.

Daná koncepce také naprosto selhala v souvislosti s událostmi roku 2004. Proběhlé teroristické akty v Beslanu znamenaly potřebu celkové, i když trochu jiné transformace politického systému.

Nakonec v dubnu 2005 lídr strany B. Gryzlov konstatoval, že: „Není potřeba nám vnucovat křídla. My jsme „Medvědi“ a křídla nepotřebujeme. Sebevědomě stojíme na nohou“²²⁴.

V průběhu volebního cyklu 2003-2007 se rozjel na plné obrátky zcela opačný proces. Jednalo se o snižování počtu existujících stran. Po událostech v Beslanu následovala změna zákona o politických stranách, pomocí níž se minimální počet členů zvýšil na 50 tisíc²²⁵.

Dá se říct, že po teroristických aktech v Čečensku, „medvědi“ usoudili, že potřebují více kontrolovat politické dění. Proto začaly „stírat své konkurenty z politické mapy“ Ruské federace. Na konci roku 2003 v zemi bylo zaregistrováno 44 celostátně působících politických

---

²²³ Данилин, „Партийная система современной России“, с. 62

²²⁴ На крылья наложили лапу. Gazeta.ru, 23. 04. 2005. Dostupné z: http://www.gazeta.ru/2005/04/23/oa_155666.shtml

²²⁵ Российская газета, Федеральный закон от 20 декабря 2004 г. N 168-ФЗ О внесении изменений в Федеральный закон „О политических партиях“. Dostupné z: <https://rg.ru/2004/12/24/partii.html>

stran. Dále pak na konci roku 2007 – jenom 15, a na jaře roku 2009 - pouze 7²²⁶. Bylo srozumitelné, že se Kremlu více hodí, když jsou politické strany masové a je jich co nejmíň.

Mimořádně, podle nejaktuálnějších statistik, od 1. února roku 2017 je v Rusku 77 oficiálně registrovaných politických stran²²⁷. Takové dramatické rozšíření stranického spektra bylo způsobeno především tím, že v letech 2011-2012 proběhly masové protesty. V návaznosti na ně se zavedly určité normativní úpravy týkající se registrace politických stran. Počet občanů nutných pro vznik nového politického subjektu se 80 krát snížil a nyní činí 500 lidí²²⁸.

13. 1 Rok 2007

V tehdejších parlamentních volbách se na kandidátní listině objevil sám prezident Vladimir Putin. Předvolební program „Jednotného Ruska“ měl název „Plán Putina“. A jeho hlavními body byly: vývoj Ruska jako jedinečné civilizace, přechod k inovační ekonomice, poskytnutí nové kvality života, zlepšení efektivity státu, posílení obrany a bezpečnosti státu²²⁹ atd.

V konečném důsledku strana získala 64,30 procent hlasů neboli 315 mandátů. Tento obrovský volební úspěch napomohl straně začít se rozhodovat zcela samostatně, aniž by se ohlížela na stanovisko poslanců mimo frakci. Předsednictví v dolní komoře parlamentu a post hlavy frakce si udržel B. Gryzlov²³⁰.

---

²²⁶ Жегулев, „Единая Россия“, с. 153

²²⁷ Список политических партий, зарегистрированных Министерством юстиции Российской Федерации и региональных отделений политических партий, зарегистрированных Управлением Министерства юстиции Российской Федерации по Республике Татарстан. Dostupné z: <http://izbirkom.tatarstan.ru/rus/partii1.htm>

²²⁸ Федеральный закон Российской Федерации от 02. 04. 2012 г. № 28-ФЗ „О внесении изменений в Федеральный закон „О политических партиях“. Опубликовано в „Российской газете“, 04. 04. 2012. Dostupné z: <http://www.rg.ru/2012/04/04/partii-dok.html>

²²⁹ Предвыборная Программа Всероссийской политической партии „Единая Россия“, „План Путина – достойное будущее великой страны“ — Единая Россия (официальный сайт партии). — Версия от 28. 09. 2010

²³⁰ Депутаты Госдумы избрали свое руководство. — ИА REGNUM, 24. 12. 2007

Abychom se zaměřili na další aktéry voleb, je nutné si připomenout, že v Ruské federaci od roku 2004 do roku 2011 existovala uzavírací volební klauzule – 7 %²³¹. Její návrat do 5 % úrovně se de facto odehrál až v roce 2013. Podle názorů řady politologů změna volebního prahu měla přispět ke stabilizaci politického systému v Rusku. Jak vidíme, určitým způsobem přispěla. L. Poljakov to komentuje takto: „Zákon o zvýšení volebního prahu na 7 % v roce 2004 přivedl ke stabilizaci politického života v zemi. Zajistil existenci pouze takových stran, které mají skutečnou podporu voličů“²³².

V Rusku je velice rozšířený názor, že reforma volebního prahu měla za cíl přečkat období dvou volebních cyklů (2007 a 2011), aby se již existujícím politickým stranám podařilo pevně zakotvit do systému.

Druhého místa ve volbách se dočkala Komunistická strana, která získala 11,57 % hlasů. Další stranou, jež překonala hranici 7 %, byla Liberálně demokratická na čele s V. Žirinovskem (8, 14 %). Následovalo pak „Spravedlivé Rusko“ s předsedou S. Mironovem (7,74 %). Ostatní strany nastavenou bariéru překonat nedokázaly.

V souladu s volebními výsledky, bylo jasné, že se žádné liberální strany do parlamentu nedostaly. Navíc se nedokázaly ani kolektivním úsilím k volebnímu prahu přiblížit.

V květnu 2008 Dmitrij Medveděv vyhrál prezidentské volby. Následně se V. Putin stal předsedou „Jednotného Ruska“, avšak členem strany si být nepřál²³³.

Celkově v meziobdobí let 2008-2011 existoval stále patrný trend mít velice málo, ale poměrně silných a důvěryhodných politických subjektů. Na stranické aréně tehdy probíhaly tzv. „fúze“. Jednalo se například o Agrární stranu, která 12. 09. 2008 přijala rozhodnutí o vstupu do „Jednotného Ruska“.

---

²³¹ Право.ру, Подписан закон о снижении проходного барьера на выборах в Госдуму с 7 до 5%, Dostupné z: <https://bankruptcy.pravo.ru/news/view/62884/>

²³² Единая Россия, Официальный сайт партии, Поляков: Снижение проходного барьера в ГД говорит о том, что в РФ сложилась партийная система, 20. 10. 2011. Dostupné z: <https://er.ru/news/63010/>

²³³ Владимир Путин: Обещаю, что буду делать все, чтобы укреплять влияние и авторитет Партии, использовать ее возможности в интересах развития страны. — Единая Россия (официальный сайт партии), 15. 04. 2008

Negativní důsledky voleb donutily pozměnit strategii i některé z liberálních stran. Například SPS (Svaz pravicových sil) byl rozpuštěn a nahrazen zcela novým subjektem. Analogická řešení tehdy přijaly i „Občanská síla“ a „Demokratická strana Ruska“. V roce 2012 však obě byly zase obnovené. 15. listopadu 2008 se konaly souběžně mimořádné sjezdy všech tří stran, během nichž se rozhodlo o jejich hromadném rozpuštění a vytvoření na jejich základě nové politické strany – „Pravá věc“²³⁴.

Tím pádem se v letech 2007-2011 nečekaně rychle objevil „vícestranický“ politický systém. Největší úlohu v něm hrály čtyři parlamentní strany: „Jednotné Rusko“, Komunistická strana, Liberálně demokratická strana a „Spravedlivé Rusko“. Patřily sem však i tři „menší“ politické subjekty: „Jabloko“²³⁵, „Pravá věc“ a „Patrioti Ruska“²³⁶. Hlavním úkolem prezidenta Medveděva tehdy bylo posílit roli zbývajících stran v politice.

Jedním z nejdůležitějších prezidentských počinů, který se týkal politických stran, se stal zákon z 20. prosince roku 2008. Pojednával o tom, že strana, jež vyhrává v regionálních volbách, získává výhradní právo navrhnout prezidentovi tři nebo více kandidátů na post guvernéra regionu²³⁷.

13. 2 Rok 2011

24. září roku 2011, během stranického sjezdu „Jednotného Ruska“, bylo přijato rozhodnutí, že se tváří stranické kandidátky stane D. Medveděv. Tento fakt přitáhl velkou pozornost jak mediálních prostředků, tak veřejnosti. Dokonce i samotných členů strany. Ruská společnost byla zmatená kvůli tomu, že ve volbách „proputinovská“ strana měla na kandidátce D.

---

²³⁴ 26. března 2016 přejmenována na „Stranu růstu“, které předsedá Boris Titov

²³⁵ Současně v orgánech ruské vlády jsou zastoupeny pouze ve Federální antimonopolní službě, kde obsadili značnou část manažerských pozic. Jenom ve 4 parlamentech subjektů Ruské federace mají malý počet poslanců (od 1 až 3 osoby). Předsedou je E. Slabunova

²³⁶ Oficiálně zaregistrovaná politická strana, která se vytvořila v roce 2005 v důsledku rozkolu Komunistické strany. Vytvořená na platformě „Ruské strany práce“. Zakladatel a vůdce – G. Semigin

²³⁷ Данилин, „Партийная система современной России“, с. 80

Medveděva. Nakonec se toto „přeformátování“ vedení a nahrazení Putina Medveděvem ukázalo jako velká předvolební chyba.

K horšímu volebnímu výsledku také přispělo to, že prakticky všechny politické strany se zaměřily na kritiku „Jednotného Ruska“. Postupně se objevila široká protikoalice, která se negativně vyjadřovala jak o straně samotné, tak i o Vladimíru Putinovi zvlášť²³⁸.

Parlamentních voleb v roce 2011 se účastnilo sedm v té době existujících politických subjektů. Konečné výsledky byly následující:

- „Jednotné Rusko“ – 49.32 %
- Komunistická strana – 19.19 %
- „Spravedlivé Rusko“ - 13.24 %
- Liberálně-demokratická strana – 11.67 %
- ostatní strany 7 % práh nepřekonal.

Tím pádem si čtyři strany rozdělily mandáty ve Státní dumě a „Jednotné Rusko“, v porovnání s rokem 2007, získalo pouze 238 křesel. Komunistická strana tehdy obsadila 92 křesla, Liberálně demokratická strana - 56 a „Spravedlivé Rusko“ - 64.

Existovalo široké spektrum rozmanitých stížností a nesrovnalostí ohledně průběhu voleb. K přezkumu a přepočítání výsledků to přesto nevedlo.

V roce 2011 „Jednotné Rusko“ zaznamenalo poměrně velkou ztrátu voličské podpory. Vedení strany bylo takovými výsledky dost překvapeno. Avšak to nevadilo metropolitním intelektuálům a studentům 10. prosince roku 2011 vyjít na Bolotné náměstí. Chystal se tam protest, který se týkal otázky spravedlivých voleb. A účastnilo se ho zhruba 25 tisíc obyvatel²³⁹.

Pokud se podíváme na situaci v regionech od roku 2011, „Jednotné Rusko“ obsadilo všechny zákonodárné sbory. Z nichž v polovině poslanci dostali více než dvě třetiny z celkového počtu mandátů a v ostatních více než polovinu.

Zkusme shrnout dopad parlamentních voleb od roku 2011 a popsat pár důležitých závěrů:

- „Jednotné Rusko“ utrpělo vážné ztráty elektorátu ve srovnání s volbami do Státní Dumy v prosinci roku 2007 (dostaly o 15,0 % hlasů a o 77 mandátů méně);

---

²³⁸ Данилин, „Партийная система современной России“, с. 80, с. 86

²³⁹ МИТИНГ на Болотной прошел без происшествий. Известия. 10. 12. 2011. Dostupné z: <http://izvestia.ru/news/509239>

- strana nedokázala provést volby bez častých porušení, ne-li masivního podvodu, který spočíval především v neoprávněném vkládání kandidátek a připsání hlasů. Způsobilo to ve společnosti pocit, že se procento získaných hlasů ve skutečnosti neodpovídá jejich reálnému počtu;
- během volební kampaně „Jednotné Rusko“ opět utrpělo vážné politické ztráty. Souviselo to se stálou konfrontací vedení „Jednotného Ruska“ s názory A. Navalného²⁴⁰, který „jedinorossov“ pojmenoval „stranou podvodníků a zlodějů“²⁴¹;
- volební porážka „Jablka“ a propad „Pravé věci“ jen potvrdily správnost předpokladu, že se moderní ruské pravicové strany o vstupu do Státní dumy mohou jenom snít²⁴².

V reakci na masové protesty obyvatelstva, „Jednotné Rusko“ se vyslovilo o potřebě zavedení několika důležitých iniciativ, jež se přímo týkají politických stran. Jednalo se například o radikální snížení minimálního počtu členů stran. V jistém smyslu to bylo zcela přirozenou reakcí na chování opozičních politických subjektů.

2. dubna roku 2012 D. Medvědev podepsal zákon o snížení minimálního počtu členů politických stran, podle něhož nyní pro založení jakékoliv strany mělo stačit pouze 500 lidí oproti bývalým 40 tisícům²⁴³. V podstatě se tento zákon stal základním bodem pro vytváření zcela nového formátu vytváření a existence politických stran.

Možnost vytváření nového politického subjektu ze skupiny alespoň 500 lidí poskytla dostatek příležitostí pro masovou tvorbu stranického systému v letech 2012-2013. Do konce roku 2012 bylo zaregistrováno již 46 nových politických stran²⁴⁴.

---

²⁴⁰ ruský právník a politický opoziční aktivista. Od roku 2009 je známý jako kritik korupce v Rusku a také režimu Vladimira Putina. Podílel se na organizaci demonstrací a psal články do ruských periodik. V červenci 2013 byl odsouzen k pětiletému nepodmíněnému trestu za zpronevěru, který mu byl v říjnu téhož roku změněn na podmíněný.

²⁴¹ Vedomosti.ru, Большинство россиян считает, что „Единая Россия“ - партия жуликов и воров, 29. 04. 2013, Dostupné z: http://www.vedomosti.ru/politics/articles/2013/04/29/partiya_dlya_bogatyh

²⁴² Кочеров, С., „Итоги выборов в Госдуму 4 декабря 2011 года“, in: Независимое аналитическое обозрение, Dostupné z: <http://www.polit.nnov.ru/2011/12/07/itogi/>

²⁴³ Федеральный закон Российской Федерации от 02. 04. 2012 г. № 28-ФЗ „О внесении изменений в Федеральный закон „О политических партиях“. Опубликован в „Российской газете“, 04. 04. 2012. Dostupné z: <http://www.rg.ru/2012/04/04/partii-dok.html>

²⁴⁴ Данилин, „Партийная система современной России“, с. 93

04. března roku 2012 V. Putin získal 63,6 procent hlasů v prvním kole prezidentských voleb a stal se potřetí hlavou státu²⁴⁵. V dubnu téhož roku úřadující prezident Medveděv přijal nabídku stát se členem Putinovského „Jednotného Ruska“, a následně vést stranu ve volbách. Hned druhý den po nastoupení Putina do prezidentského úřadu, byl Medveděv jmenován předsedou vlády²⁴⁶.

13. 3 Rok 2016

Zatím poslední parlamentní volby proběhly 18. září roku 2016. Pro Ruskou federaci se v podstatě jednalo o tzv. „nejnudnější volby“ v posledních letech. V kontrastu se všemi již proběhlými se tento volební boj konal překvapivě nenuceně, jako by systém byl zcela zakonzervován. Z kandidátních listin vykukovaly vybledlé obličeje a neexistovala žádná nová politická hesla. Způsobilo to samozřejmě lhostejnost obyvatelstva.

„Není třeba se domnívat, že strany v Dumě skutečně bojovaly o moc. Spíše naopak - bez zbytečného úsilí se snažily udržet svou aktuální pozici... Jiní aktéři, i když jsou mimo parlament, vystupovali také zcela adekvátně. Byli si dobře vědomi toho, že 5 % bariéru nepřekonají... Boj však pokračoval, protože není důležitý výsledek, ale samotná účast“²⁴⁷.

Nové složení Státní dumy si volilo méně než 50 % Rusů. Dokonce v některých regionech k volbám přišla méně než třetina registrovaných voličů. Celková volební účast v zemi činila 47,8 %²⁴⁸.

Hlavním rysem voleb 2016 byl návrat smíšeného volebního systému (po přestávce v 13 let). Na jeho základě, se z celkového počtu poslanců Státní dumy (450) 225 mělo být zvoleno díky

---

²⁴⁵ Постановление ЦИК РФ. О результатах выборов Президента Российской Федерации, 07. 03. 2012. — № 5724

²⁴⁶ Путин назначил Медведева премьер-министром России. — РИА Новости, 08. 05. 2012

²⁴⁷ Радзиховский, Л., „Голосование отражает фундаментальные черты нашего общества“. In: Российская газета, 18. 09. 2016, Dostupné z: <https://rg.ru/2016/09/18/radzihovskij-golosovanie-otrazhaet-fundamentalnye-cherty-nashego-obshchestva.html>

²⁴⁸ Meduza.io, Итоги выборов в Госдуму — 2016. Россияне не проявили интереса к голосованию; „Единая Россия“ опять победила, 19. 09. 2016, Dostupné z: <https://meduza.io/feature/2016/09/19/vybory-v-gosdumu-2016-glavnoe>

systému poměrného zastoupení. Dalších 225 - v jednomandátových volebních obvodech. Celá Ruská federace tehdy hlasovala pro 14 politických subjektů: „Jednotné Rusko“, „Rodina“, „Ruská strana důchodců za spravedlnost“, „Komunistické Rusko“, „Zelení“, „Liberálně demokratická strana“, „Parnas“, „Strana růstu“, „Občanská síla“, „Jabloko“, Komunistická strana, „Občanská platforma“, „Vlastenci Ruska“ a „Spravedlivé Rusko“.

Podle výsledků voleb do Státní dumy sedmého shromáždění, frakci dnes očekávaně tvoří tytéž politické subjekty, které spolupracovaly i po minulých volbách. Jedná se kooperaci „Jednotného Ruska“, KPRF, LDPR a „Spravedlivého Ruska“. Ostatní politické síly zase nedokázaly překonat pětiprocentní bariéru. Je nezbytné ale uvést, že kromě těchto parlamentních stran, do nové Státní dumy se dostal jeden představitel „Rodiny“ (Vlasti) a jeden z řad „Občanské platformy“²⁴⁹. A spolu s nimi také jediný mimostranický kandidát „jedinorossu“ - Vladislav Reznik²⁵⁰.

V důsledku uplatnění smíšeného systému, „Jednotné Rusko“ se těšilo z ohromujícího volebního výsledku a dosáhlo 54,20 %. Celkový zisk byl následující: 140 křesel díky systému poměrného zastoupení a 203 v jednomandátových volebních obvodech. Tím pádem vládnoucí strana má v dnešním parlamentu celkově 343 míst, a je to její vlastní rekord²⁵¹. Připomeňme si ještě jednou, že v roce 2011 „jedinorossy“ získali pouze 238, a v roce 2007 – 315 křesel.

Druhou podle počtu získaných mandátů se stala Komunistická strana. Se svými 13,34 % obsadila 42 mandátů. S malým volebním rozdílem pokračovala i Liberálně demokratická strana. Pro ni hlasovalo 13,14 % voličů, což odpovídá 39 křeslům v parlamentu. „Spravedlivé Rusko“ získalo pouze 6,22 % hlasů. Obsadilo tak pouze 23 míst v dolní komoře²⁵².

---

²⁴⁹ Oficiálně zaregistrovaná ruská pravicová politická strana, vytvořena 4. 06. 2012. Předseda – Rifat Šajchutdinov

²⁵⁰ Тамтёж

²⁵¹ Петров, В., „Российская газета“ публикует постановление ЦИК об итогах выборов, in: Российская газета, Dostupné z: <https://rg.ru/2016/09/23/cik-obnarodoval-rezultaty-vyborov-v-gosdumu.html>

²⁵² Interfax.ru, Выборы-2016. Итоги, 19. 09. 2016, Dostupné z: <http://www.interfax.ru/russia/528903>

V podmínkách fungování ruského stranického systému není překvapivé, že ani jeden z liberálních politických subjektů opět nepřekonal hranici 5 %. „Jabloko“ získalo jen 1,99 % hlasů a politická strana „Parnas²⁵³“ - méně než 1 procento.

Co se týče podvodů a volebních falsifikací, bylo jich, jako vždy poměrně dost. Ella Pamfilova²⁵⁴ ve svém dokladu prezidentovi Ruské federace vyslovila velké znepokojení a řekla, ať si „vyvodí závěry o tom, jak někteří vedoucí komisí dělali ostudu v průběhu kampaně, aniž by učinili jakákoliv opatření, které by situaci napomohly“²⁵⁵.

Podle slov Pamfilovové zaregistrovala Ústřední volební komise pouze v den samotného hlasování 181 přestupků, což je však o 64 méně než během parlamentních voleb v roce 2011. Každá třetí zpráva pro CVK byla spojena s nelegálními činy a každá pátá se stížností o zfalšování výsledků hlasování nebo přípravě masivního podvodu²⁵⁶.

Při pokusu tuto podkapitolu nějakým způsobem shrnout, nezbyvá nic jiného než konstatovat, že stávající ruský politický systém nezahrnuje žádnou konkurenční soutěž mezi aktuálně existujícími politickými subjekty. Dá se říct, že systémové strany samozřejmě mohou mít různé cíle, avšak jsou každopádně připojeny ve „vertikále moci“. Jsou v podstatě jejími rozmanitými projekcemi.

Právě s takovou realitou se dnes potýkají samotní ruští voliči. Zřejmě chápou, že v takovém systému jakákoliv opozice reálně neexistuje. A jakmile přicházejí nové volby, vědí, že zase hlasují „v systému“ a de facto „pro systém“. V dané situaci nemá smysl chodit sem tam a snažit se to nějak ovlivnit. Proto nejjednodušší variantou pro ně je znovu dát svůj hlas „Jednotnému Rusku“.

---

²⁵³ Д'яв – Републіканская страна Рускай федэрацыі – Страна Нацыянальнай свабоды. Афіцыйна з'явілася ўжо ў 1990. У 2015 года была перайменавана на „Парнас“. Рускае правасярэдняе партыя на чале з М. Кас'яновым.

²⁵⁴ Савецкая і руская дзяржаўная палітычная і грамадзянская фігура, актывістка ў вобласці людзкіх правоў. Пярэдседца Цэнтральнай выбарчай камісіі Расіі з 28. сакавіка года 2016

²⁵⁵ Interfax.ru, ЦИК подготовит доклад президенту о нарушениях в ходе выборов, 19. 09. 2016, Даступнае з: <http://www.interfax.ru/russia/528863>

²⁵⁶ Interfax.ru, Выборы-2016. Итоги, 19. 09. 2016, Даступнае з: <http://www.interfax.ru/russia/528903>

14 Odstoupení vs. propuštění. Skutečná příčina rezignace V. Surkova

Vladislav Surkov disponoval obrovským vlivem v „Jednotném Rusku“, ale i celkově v administraci prezidenta (jak Putina, tak Medveděva). Od prosince roku 2011 také působil jako místopředseda vlády během prezidentství D. Medveděva, kdy bok po boku pracoval s V. Putinem. Po vítězství v prezidentských volbách stejnou pozici zastával i v kabinetu pod vedením Dmitrije Medveděva. Před skutečným opuštěním vlády byl Surkov prvním zástupcem vedoucího prezidentské administrativy a měl na starosti vnitřní politické záležitosti.

8. května roku 2013, v předvečer prodlouženého víkendu, nejschopnější politický technolog Ruské federace podal svou rezignaci. Jeho opuštění vládního postu se stalo opravdovou senzací.

Podle oficiálních informací se Surkov rozhodl napsat rezignační dopis po setkání s V. Putinem, který ostře kritizoval ruské ministry kvůli neplnění prezidentských dekretů. Tak negativní hodnocení „vládních úspěchů“ Surkov nečekal. Řekl poté, že veškeré jeho úspěchy nyní ztrácí smysl. Zdůraznil však, že z celkového počtu prezidentských dekretů (150), 111 již bylo splněno²⁵⁷.

Příčina rezignace Surkova se zdá být jasná, avšak je velice nepravděpodobné, že právě kritika Putina ho přinutila svůj post opustit. Člověk, který disponuje tak bohatým politickým portfoliem a který má spoustu kontaktů v ruské politice, nemůže jen tak odstoupit kvůli názoru pana prezidenta.

Právě proto existuje celé spektrum teorií, jež napomáhají pochopit, co se skutečně stalo. Někteří ruští politologové říkají, že rezignace Surkova je důkazem politické krize v Rusku. Jiní si myslí, že je to tzv. „útok na liberály“ a zejména na premiéra Medveděva. Ostatní se dokonce domnívají, že Surkov je jednoduše unavený a chce se realizovat i mimo politiku. Po zkoumání některých odborných článků je možné předpokládat, že právě druhý z uvedených důvodů se jeví jako nejlepší pro porozumění situaci.

Vladimir Putin je známý svou nechtí kooperovat s jakýmkoliv opozičními lídry a silami. Přesněji řečeno eliminuje své soupeře všemi možnými způsoby. Časopis Forbes v návaznosti na to vydal článek, který příčinu rezignace Surkova vidí v logickém vyústění informace, jež

---

²⁵⁷ mir24.tv, „Отставка Суркова – новый сюжет политической комедии“, 12. 05. 2013. Dostupné z: <http://mir24.tv/news/politics/7069788>

byla poskytnuta V. Putinovi. Týká se toho, že místopředseda vlády financoval jednoho z vedoucích představitelů opozice. Dále se pak myšlenka rozvíjela v tom směru, že „útok na Surkova“ byl zahájen již několik měsíců před tím. Navíc, že byl jakoby zaměřen nejenom na něho, ale i na dnešního premiéra, D. Medveděva²⁵⁸.

K nejdůležitějším epizodám dané situace náleží případ kolem nadace „Skolkovo“²⁵⁹, jejíž místopředseda, Alexej Beltiukov, se stal obžalovaným v případě placení licenčních poplatků opozičnímu politikovi I. Ponomarevovi. Publikace Forbes se odvolává na ověřený zdroj a tvrdí, že během výslechu Beltiukov potvrdil, že převod peněz Ponomarevovi byl sankcionován samým V. Surkovým²⁶⁰.

Poměrně silným katalyzátorem konfliktu se ukázala být přednáška tehdejšího místopředsedy vlády v Londýně, během níž hájil nadaci „Skolkovo“ a kritizoval Vyšetřovací výbor kvůli obvinění fondu z korupce. Prohlásil tehdy: „S ohledem na současnou situaci ohledně „Skolkovo“ nebyl prokázán ani jeden podvod, existují pouze předpoklady Vyšetřovacího výboru. Musíme to dotáhnout k soudu... a pochopit, jestli se vůbec jedná o nějaký trestný čin“²⁶¹.

Vyšetřovací orgány a auditní komora už od začátku února začaly důsledně předkládat finanční a trestní nároky vůči činnosti inovačního centra „Skolkovo“ - hlavního projektu v době prezidenství Dmitrije Medveděva. „Od samého počátku to vypadalo jako promyšlený útok na Surkova a jeho šéfa Medveděva, za který mohli jejich oponenti z prezidentské administrativy: Sergej Ivanov (bývalý soupeř Medveděva v boji za status „následovníka“) a Vjačeslav Volodin (jenž nahradil Surkova na postu prvního zástupce vedoucího prezidentské administrativy)²⁶².

---

²⁵⁸ Lenta.ru, Forbes рассказал о политической версии отставки Суркова. 08. 05. 2013. Dostupné z: <https://lenta.ru/news/2013/05/08/surkov2/>

²⁵⁹ Inovační centrum. Moderní vědecký a technologický inovační komplex pro vývoj a komercializaci nových technologií v městské části Moskvy. Federální zákon N244-FZ „O inovačním centru „Skolkovo““ podepsal prezident Dmitrij Medveděv 28. září roku 2010.

²⁶⁰ Lenta.ru, Forbes рассказал о политической версии отставки Суркова 08. 05. 2013. Dostupné z: <https://lenta.ru/news/2013/05/08/surkov2/>

²⁶¹ Forbes.ru, Правительство на вынос: почему уволен Владислав Сурков, 08. 05. 2013, Dostupné z: <http://www.forbes.ru/sobytiya/vlast/238807-vladislav-surkov-ushel-v-otstavku>

²⁶² Tamtéž

Informační bezpečnostní agentury a kremelská administrace informovali V. Putina o tom, že Surkov schválil financování jednoho z vůdců ruského protestního hnutí²⁶³. Právě toto bylo skutečným důvodem k rezignaci „šedého kardinála“. Londýnské vystoupení místopředsedy vlády proces jenom urychlilo. Podle názoru jednoho z členů prezidentské administrativy bylo také podezření, že Surkov chrání a financuje také ostatní vůdce hnutí, například otce a syna Gudkových²⁶⁴.

15 Vladislav Surkov jako kurátor rusko-ukrajinského konfliktu

I když Vladislav Surkov v roce 2013 nečekaně odstoupil z funkce, dodnes existuje názor, že po své rezignaci dostal neméně důležitou funkci. Jinými slovy Surkov neodešel z pole velké politiky, poněvadž se stal „pověřeným“ prezidenta Putina v otázkách zahraničních konfliktů. Říká se, že se aktuálně zabývá zamrzlými konflikty, za něž je Rusko odpovědno.

Veškerá rozhodování v této oblasti leží na administraci prezidenta. V podstatě ale od roku 2013 právě V. Surkovu náleží poslední slovo. V politických kruzích koluje názor, že kromě konfliktů v Abcházii, Jižní Osetii a Podněstří se toto „zahraniční oddělení“ zabývá i ukrajinským Donbasem a Krymem²⁶⁵.

Do všech oblastí totiž proudí ruská finanční, ale občas i humanitární pomoc. Vladislavu Surkovovi to všechno dali na starost. S největší pravděpodobností je to kvůli tomu, že sám pochází z Čečenska a jasně rozumí „náročné kavkazské kuchyni“ se všemi jejími specifiky.

---

²⁶³ masové politické akce ruských občanů, které začaly po volbách do Státní dumy VI. shromáždění 4. prosince 2011. Pokračovaly během prezidentské kampaně v Rusku, a po prezidentských volbách 4. března roku 2012, v nichž Putin vyhrál v prvním kole.

²⁶⁴ G. Gudkov - ruský podnikatel a politik, ze dne 25. ledna 2014 je spolupředsedou politické strany „Aliance zelených a sociálních demokratů“. Zbaven mandátu poslance Státní dumy 14. září 2012 v souvislosti s porušením statutu poslance. D. Gudkov – syn G. Gudkova, ruský politik a veřejná postava. Poslanec Státní dumy VI. shromáždění, člen strany "Spravedlivé Rusko". Jako náměstek Státní dumy otevřeně zastupoval a hájil názor opozice ohledně řady aktuálních otázek vnitřní a zahraniční politiky Ruské federace.

²⁶⁵ Sevdon.net, „Братва из „ЛНР“: поименно – кто рулит боевиками в Луганской области“, 17. 10. 2016, Dostupné z: <http://sevdon.net/novosti-sayta/10090-bratva-iz-lnr-poimennenno-kto-rulit-boevikami-v-luganskoy-oblasti.html>

Je nezbytné popsat, co vše je zahrnuto do rozsáhlého balíčku „dohledu nad zahraničními objekty“. Za prvé, patří sem politické otázky: tj. jestli je potřeba zvolit hlavu té či oné tzv. republiky, nebo jestli některé politické strany a hnutí musí vzít účast ve volbách. Dále se pak jedná o to, kteří ministři a jaká křesla obsadí, anebo kteří budou sesazeni vůbec. V případě Ukrajiny se to týká samozřejmě i „Minských dohod“²⁶⁶.

Poměrně důležitým aspektem v otázce kontroly zahraničních území je také distribuce financí. Surkov je osobou, která je zcela zodpovědná za finanční toky v miliardách rublů měsíčně.

De facto se V. Surkov stal „kurátorem Ukrajiny“ již v létě roku 2013. A byl to právě on, kdo určil přechod na novou a více rigidní politiku vůči Ukrajině ze strany Ruské federace. Ta byla charakterizována projevující se obchodní válkou a blokadou, jež měly za cíl přinutit V. Janukovyče nasměrovat Ukrajinu na cestu euroasijské integrace. A poté její zajistit spolehlivé a stabilní upevnění na ruské geopolitické oběžné dráze²⁶⁷. Surkov byl také tvůrcem pozitivního obrazu Ruska v ukrajinských mediálních prostředcích a osobně pracoval s proruskými politiky, jako je například Viktor Medvedčuk²⁶⁸.

Je zcela logické diskutovat o samotných příčinách vzniku samozvaných republik na Donbasu. Ale to, že jejich současná existence a konfrontace s ukrajinskou vládou je zcela pod kontrolou Surkova, bylo již několikrát ruskými a ukrajinskými odborníky potvrzeno. Například jeden z významných ukrajinských politických expertů T. Berezovets²⁶⁹ říká, že: „Surkov během počáteční fáze konfliktu nabízel mírové řešení. Avšak to neznamená, že Kreml Ukrajinu nechal.

---

²⁶⁶ Minský protokol známý také jako Minsk I. nebo první Minská mírová dohoda je dohoda Ukrajiny, Ruské federace, Doněcké lidové republiky a Luhanské lidové republiky, která měla vyvést zúčastněné země z probíhající války. Podepsaná byla po intenzivním vyjednávání 5. září 2014 v Minsku pod patronátem OBSE. Ve svém poslání zastavit válku na východní Ukrajině selhala, proto 12. února 2015 vznikla za stejným účelem nová dohoda označovaná jako Minsk II.

²⁶⁷ Козлов, Д., „Владислав Сурков - „Серый кардинал Кремля“. Dostupné z: <http://cacds.org.ua/ru/comments/374>

²⁶⁸ Ukrajinský politik a státník, vůdce veřejného hnutí „Ukrajinská volba“ od roku 2012. V červnu 2014 Medvedčuk zprostředkoval předběžná jednání mezi OBSE, oficiálními orgány Ukrajiny a samozvanými republikami LNR (Luhanská národní republika) a DNR (Doněcká národní republika). Cílem jednání bylo urovnání politické krize a konec ozbrojeného konfliktu na východní Ukrajině. Je hojně kritizován kvůli tomu, že jakoby od roku 2012 financuje „vznik extremistických skupin, které vedly ke konfliktu na Donbasu“.

²⁶⁹ Ukrajinský politolog a tvůrce projektu „Svobodný Krym“ v roce 2014

Spíše naopak. Odmítají dnes vojenskou intervenci, ale současně se opírají o ekonomickou a politickou nestabilitu. Zejména o tzv. „pátou kolonu“ v novém ukrajinském parlamentu“²⁷⁰.

Ze strany ruského politologického spektra se můžeme obrátit na A. Piontkovského²⁷¹, který roli Surkova v dané souvislosti popisuje takto: „Vladislav Surkov nemá žádné soukromé účely na Ukrajině. Prostě plní úkol Vladimira Putina destabilizovat situaci v zemi... Nařídili by mu milovat Ukrajinu – on by ji miloval. Říkali by destabilizovat ji – destabilizoval by ji. Surkov je drahý přísluhovač Putina, který již spáchal hodně trestných činů. Jeho strategickým cílem je nedopustit vývoj Ukrajiny podle evropského modelu. To je mnohem důležitější než jakékoliv území nebo Krym“²⁷².

Ten fakt, že jméno Surkova je spojeno s konfliktem na Ukrajině, se potvrdil již během začátku „Euromajdanu“. Byl zřejmě osobně odpovědný za demonstrace ruský mluvícího obyvatelstva (které se pak staly záminkou pro výskyt „zelených mužů“ na Krymu) a tajně radil separatistům na Donbasu²⁷³. V době samotného průběhu „Euromajdanu“ se Surkov opakovaně setkal s Janukovyčem. Po zvolení nové ukrajinské vlády, jeho návštěvy stále pokračovaly.

Během jednání v Minsku Surkov hrál roli prostředníka mezi všemi účastníky: Merkelovou, Putinem, Hollandem a Porošenkem na straně jedné a vůdci rebelů na straně druhé. Jako odměna za úspěchy mu byl udělen Krymský řád „Za plnění povinnosti“, jenž se vyznačoval „projevem osobní odvahy a patriotismu v obraně ústavních práv a svobod obyvatel Krymu“²⁷⁴.

Je možné, že události posledních měsíců, manifestace ukrajinských vojáků nebo demonstrace pravicových radikálů před budovou parlamentu, jsou jakousi součástí „tvůrčího přístupu“ Surkova. Takové situace velmi napomáhají i nadále destabilizovat situaci na Ukrajině.

Dá se však říci, že aktuálně vlna „ideologického“ proruského separatismu ustoupila a ponechala za sebou jenom lokální úspěchy na několika ukrajinských teritoriích. Avšak rychlé

---

²⁷⁰ Joinfo.ua, „Сурков готовит Украине новый сценарий: украинский политолог“, 10. 12. 2014

²⁷¹ Ruský matematik a politický analytik, kritik prezidenta Vladimira Putina.

²⁷² Obozrevatel.com, „Пюнтковский раскрыл задачи Путина и Суркова по Украине“, 29. 10. 2016. Dostupné z: <https://www.obozrevatel.com/politics/76495-piontkovskij-raskryil-zadachi-putina-i-surkova-po-ukraine.htm>

²⁷³ Vernet, D., „Владислав Сурков – ценный и загадочный советник Путина“, in: inosmi.ru, 27. 10. 2016. Dostupné z: <http://inosmi.ru/politic/20161027/238091438.html>

²⁷⁴ státní vyznamenání republiky Krym. Vstoupilo v platnost dle zákona № 34-SAM „O státním vyznamenání republiky Krym“, dne 17. července roku 2014

zhoršení sociálně-ekonomické situace, zejména v průmyslových oblastech, se hojně využívá v ruských médiích. Poskytuje možnost vládě Ruské federace vyvolávat vzpoury v ukrajinské společnosti. Tentokrát už pravděpodobně bez ideologického zabarvení, ale se sociálními a oligarchickými znaky.

K realizaci jakýchkoliv plánů po destabilizaci situace na Ukrajině, se V. Surkov s jeho syntézou ledové racionality, zkušenosti práce ve speciálních jednotkách rozvědky, „žraloka kapitalismu“ a „nejschopnějšího politického úředníka“ stal opravdu vynikající zbraní ruské vlády. Zbraní, které se Ukrajina musí naučit odolat.

16 „Tandem Putin-Medveděv“. Kdy a proč vlastně vznikl?

Od roku 2000 s příchodem Vladimira Putina k vládě se v Ruské federaci odehrával velice široký reformační proces. V předcházejících kapitolách již byly uvedené některé důležité zákony a úpravy ústavních norem, k nimž za celou tuto dobu došlo. Zbývá však charakterizovat poslední z důležitých událostí, které napomáhají pochopit aktuální podobu ruské vlády.

Jedná se o vytvoření tzv. „dvojité vlády“ premiéra Putina a prezidenta Medveděva od roku 2008. Než přistoupíme k vysvětlení, proč vlastně vznikla, nejprve si určíme, co se pod tímto pojmem chápe.

Tzv. „dvojitá vláda“ znamená v podstatě „vládu tandemu“, kdy samotná definice „tandemu“ představuje vztah mezi hlavou státu a zástupcem exekutivy neboli předsedou vlády. Jedná se o formu politického režimu, ve které dva lidé vykonávají svou práci společným úsilím (nebo když jedna osoba učí druhou), a která je jediným legitimním zdrojem vlády v zemi.

Taková hierarchie vztahů se v ruském státě vyvinula poměrně nedávno. Hned po prezidentských volbách v roce 2008, v nichž došlo k předání prezidentských pravomocí z jedné osoby na druhou.

Vladimir Putin poměrně dlouhou dobu přemýšlel o člověku, kterému by předal veškerou politickou moc (stejná situace se odehrávala během vlády B. Jelcina, jenž si za nástupce kdysi vybral právě Putina). Většina tiskových zpráv se snažila připravit čtenáře na to, aby Rusko chápali jako tradiční monarchii. Při takovém systému by bylo pro samotného Putina zcela

logické si úřad ponechat. Tehdejší prezident si ale tak primitivní způsob zachování vlastní síly nevybral. Považoval za mnohem rozumnější krok formálně neporušovat Ústavu a „přenést své pravomoci“ na nástupce, kterého si sám určí. A který se bude podřizovat veškerým jeho doporučením.

Je trochu ironické, jak v daném případě samotná Ústava napomohla V. Putinovi stát se sebevědomým premiérem a neztratit svou bývalou sílu. V souladu s jejími normami, se v ruce Putina ocitla skutečná moc v zemi, kterou ale tentokrát pomoci Ústavy mohl obhájit. Ta se opírala o to, že on sám se stal hlavou vládnoucí strany, jež má ústavní většinu ve Státní dumě. Při tomto scénáři by ani čerstvě zvolený Medveděv nedokázal nějak oslabit vládu premiéra.

Je nutné ale upozornit na to, že současně Putinem vybudovaná „vertikála moci“ poskytuje prezidentovi enormní sílu a prakticky neomezenou moc. Právě proto se ex-prezident pečlivě „obložil svého mladého nástupce po všech stranách červenými vlajkami“, za které by se nemělo vstupovat²⁷⁵.

Dá se říct, že v letech 2008-2009 režim, při němž pravomoci byly rozdělené mezi prezidenta a zřejmě „politického“ spíše než „technického“ premiéra, fungoval prakticky perfektně.

Vladimir Putin během IX. sjezdu „Jednotného Ruska“ 15. dubna roku 2008 souhlasil s přijetím pozice předsedy strany (po skončení svého prezidentského úřadu). Tím pádem se bývalý prezident stal předsedou „Jednotného Ruska“, a D. Medveděv, který předtím pracoval jako první náměstek předsedy vlády, obsadil post hlavy státu.

Zvnějšku to vypadalo poměrně zvláště: Na jedné straně mladý a ambiciózní prezident, který je obdařen rozsáhlými ústavními pravomocemi a na straně druhé - silný premiér s osmiletou prezidentskou zkušeností, který navíc měl pověst národního vůdce země.

Během prvních měsíců na postu předsedy vlády si Vladimir Putin stále nemohl na novou roli zvyknout. Proto občas vědomě či nevědomě demonstroval svou nelibost. Nicméně závažné důvody ke stížnostem neexistovaly. Všechno šlo podle základního scénáře: inaugurace, schválení parlamentem nové vlády atd. Avšak na poslední chvíli se Putin rozhodl, že nemůže

---

²⁷⁵ Справочно-информационный портал Grilga.com, „Точка зрения. Двоецарствие, или тандем Путин-Медведев“. Dostupné z: <http://westeasttoronto.grilga.com/?p=2472>

zcela bez dohledu ponechat prezidentskou administrativu. Proto v ní tehdy zůstal jeho nejbližší spolupracovník - Vladislav Surkov jako první zástupce hlavy administrace²⁷⁶.

V samotné vládě veškeré klíčové pozice stále náležely „kremelským žralokům“. Hlavní postavou v Bílém domě se stal Igor Šuvalov²⁷⁷, který do nedávné doby byl poradním pana Putina.

Co se týče vládního období (2008-2012) D. Medveděva, můžeme krátce definovat jeho hlavní charakteristiky:

- během vlády D. Medveděva se nic zásadně nezměnilo. Hospodářská politika byla stanovena až do roku 2020 a svoboda projevu neexistovala a neexistuje dodnes;
- došlo k pozitivnímu vývoji v oblasti zahraniční politiky. Medveděv osobně to charakterizoval takhle: „My jsme s Američany udělali hodně v poslední době, vzhledem k tomu, že náš vztah nikdy nebyl ideální jak v sovětském, tak v post-sovětském období. Osobně si myslím, že poslední 4 roky byly nejlepšími v rusko-amerických dějinách“²⁷⁸. Liberální image Medveděva samozřejmě vyvolávala pozitivní reakci na Západě. Avšak veškeré snahy o oteplování vztahů ze strany prezidenta pak zcela vědomě zničil sám V. Putin;
- vládní tandem nebyl schopen zareagovat na hospodářskou krizi, která vznikla v roce 2008. Reakcí na ní ale bylo, že se D. Medveděv osobně stal odpovědný za politiku „modernizace“ ekonomiky. V dané souvislosti Timothy Colton, profesor na Harvardu, říká, že: „Medveděv i nadále hraje roli „mladšího“ politika na pozadí popularity Vladimira Putina“²⁷⁹;
- významný politolog Steven M. Fish, který je profesorem univerzity v Berkeley, souhlasí s tímto názorem. Věřící totiž, že vliv Medveděva se zásadně nevystupňoval během jeho funkčního období a že ten stále zůstává „slabým prezidentem“. „Medveděv nezanechal

---

²⁷⁶ Справочно-информационный портал Grilga.com, „Точка зрения. Двоецарствие, или тандем Путин-Медведев“. Dostupné z: <http://westeasttoronto.grilga.com/?p=2472>

²⁷⁷ Ruský právník a politik. Od května 2012 slouží jako první místopředseda vlády Dmitrije Medveděva. Předtím zastával stejnou pozici ve druhém kabinetu Vladimira Putina.

²⁷⁸ Interview D. Medveděva pro ruská média, 26. 04. 2012, Dostupné z: <http://www.vesti.ru/doc.html?id=781210>

²⁷⁹ Марат, Э., „Тандем Медведев-Путин с точки зрения экспертов“, in: Golosameriki.ru, Dostupné z: <http://www.golos-ameriki.ru/a/em-russia-putin-2010-11-22-109997164/190621.html>

po sobě žádné stopy, - říká Fish, - zatímco Putin si zachoval popularitu i navzdory hospodářské krizi“²⁸⁰;

- v období Rusko-gruzínské války²⁸¹ se zase ukázalo, že hlavní role ve veškerých jednáních náleží premiéru Putinovi²⁸²;
- pozitivním přínosem administrace D. Medveděva byla změna formátu setkání s lídry všech parlamentních stran, a nikoliv pouze s „Jednotným Ruskem“. První setkání tohoto druhu se uskutečnilo již v březnu 2008. Tento formát se později stal dominantním v rámci kooperace politických stran s vládou.

Z výše uvedeného vyplývá, že se moderní tradice ruské vlády a samotná struktura tandemu se ukázaly být mnohem silnější než jakékoliv ústavní normy. „V Rusku mezi kvalitativní charakteristiky ruské civilizace patří jedna z nejdůležitějších, která spočívá ve stabilní vzdálenosti mezi normativním modelem a skutečnými mechanismy společenské a politické interakce“²⁸³.

Během let 2008-2009 vládnoucí tandem pracoval bez problémů. Avšak blížící se volby do Státní dumy v roce 2011 přinesly určité změny. V průběhu prvních tří let prezidentské vlády, D. Medveděv nikdy otevřeně nekritizoval kabinet V. Putina. Ke konci jeho úřadu však na povrch začal vyplouvat jakýsi nevyhlášený boj mezi oběma lídry.

První otevřená kritika Putinovské vlády se týkala druhého soudu nad M. Chodorkovským²⁸⁴. Podle slov tehdejšího vicepremiéra A. Dvorkoviče, svým rozhodnutím soud nejenom poškodil ruské klima pro investice, ale také potvrdil skutečnost, že právo je v Rusku velmi zkorumpované.

---

²⁸⁰ Тамтэж

²⁸¹ Válečný konflikt mezi Gruzii na jedné straně a Ruskem, Jižní Osetií a Abcházíí na straně druhé (meziobdobí 7. 08. 2008 – 16. 08. 2008).

²⁸² Григорьев, А., „Тандем Медведев-Путин. Воспоминание о будущем“, in: Golosameriki.ru, Dostupné na: <http://www.golos-ameriki.ru/a/medvedev-putin-perspective-2011-01-05-112962709/191985.html>

²⁸³ Магаршак, Ю., „Третий Путин + Медведев“, in: Krugozormagazine.com. Dostupné z: <http://www.krugozormagazine.com/show/Russia.1474.html>

²⁸⁴ 03. 03. 2009 Khamovnický okresní soud v Moskvě začal předběžná slyšení v nové trestní věci. Chodorkovskij a Lebeděv byli obviněni v tom, že spolu s hlavními akcionáři „Jukosu“, 12. června roku 1998, unesli akcií dceřiné společnosti „Východní ropní společnost“ ve výši 3,6 miliardy rublů.

O několik týdnů později D. Medveděv odjel do Davosu, aby ujistil investory o tom, že do Ruské federace stále proudí zahraniční kapitál. Spolu s tím také ve Státní dumě protlačil smlouvu START²⁸⁵, kterou před svým odjezdem dojednal s Obamou. Zároveň obnovil debatu o vstupu Ruska do WTO, kterou V. Putin před dvěma lety zvrátil. Veškeré tyto kroky hlavy státu se dají charakterizovat takhle: „Medveděv představoval konkurenční cestu do budoucnosti a vlivní lidé v Kremlu a ve vládě se přikláněli buď k jeho cestě, nebo k té Putinově“²⁸⁶.

Velkou roli v roztržce mezi tehdejšími předsedou vlády a prezidentem sehrál také názor D. Medveděva o vývoji politických stran a roli opozice: „V případě, že opozice nemá šanci vyhrát ve férovém souboji, degraduje a stává se marginální. Ale pokud vládnoucí strana také nikdy neprohrává a nic neztratí, stává se „bronzovou“ a nakonec degraduje také. Jako každý živý organismus, který zůstává zcela nehybný“²⁸⁷. Je zřejmé, že se tehdy jednalo o kritiku dominantní pozice „Jednotného Ruska“.

Někteří z ruských politologů se v letech 2011-2012 snažili upozornit obyvatelstvo na to, že Medveděv je na straně liberálů a pravého politického spektra. Například masové povolební protesty na Bolotném náměstí v roce 2011 prezident komentoval takovými slovy: „Je dobře, že se to odehrálo. Znamená to, že by se mělo změnit úplně všechno: Od technologií průběhu voleb až do prezentací jejich výsledků, aby se zabránilo podezření, že vláda někoho oklamala“²⁸⁸.

Oba „tandemoví hráči“ se tehdy rozešli i v otázce „vertikály moci“. Hlava státu uvažovala, že při existenci takového vládního systému je zcela nezbytné, aby se sám prezident staral o všechny záležitosti. D. Medveděv během svého víceméně liberálního vládnutí to samozřejmě také komentoval: „Cokoliv prezident sám nekoordinuje, nesnaží se koordinovat ani nikdo jiný. To je špatné. Znamená to, že máme zbytečný a celkově neadekvátní systém kontroly, který by měl být změněn“²⁸⁹.

---

²⁸⁵ Dohoda o snížení počtu strategických zbraní je vzájemná dohoda o snižování počtu jaderných zbraní, uzavřená mezi Spojenými státy americkými a Ruskou federací.

²⁸⁶ Myers, S., „Nový cár. Vzestup a vláda Vladimíra Putina“, s. 339

²⁸⁷ Наша демократия несовершенна, мы это прекрасно понимаем. Но мы идем вперед. Запись в видеоблоге Дмитрия Медведева. 23. 11. 2010. Dostupné z: <http://www.kremlin.ru/news/9599>

²⁸⁸ Interview D. Medveděva pro ruská média, 26. 04. 2012, Dostupné z:

<http://www.vesti.ru/doc.html?id=781210>

²⁸⁹ Sakwa, R., „The Crisis of Russian Democracy: The Dual State, Factionalism and the Medvedev Succession“, p. 50

Vidíme, že tento politik jasně dával najevo svou nechuť vládnout ve vybudované „vertikále“ politického systému. Ten fakt, že podle jeho názoru všechny rozkazy a signály vždy pocházejí z Kremlu, jen ukazuje, že daný systém je zcela neživotaschopný.

Poslední kapkou, která přispěla k výraznému zhoršení vztahů, se stala odpověď Medveděva na jednu z otázek v Davosu. Ta se týkala průběhu tzv. „Arabského jara“²⁹⁰ a jeho dopadů na muslimskou společnost. Prezident státu tehdy řekl, že nejenže podporuje protesty tisíců lidí na ulicích Tuniska, ale že vláda musí nějakým způsobem na to reagovat. Tím ale neskončil. Pokračoval aplikací dané situace na realitu Ruska, když říkal, že vůle lidu byla z volebního procesu zcela vytlačena. „Je to problém samotných vlád a jejich odpovědnosti. I když vláda, která je u moci, zjistí, že je mnoho vznesených požadavků nepřijatelných, musí vést nadále dialog se všemi skupinami, jinak ztratí svůj reálný základ“²⁹¹.

Tato výstižná slova prezidenta Medveděva se staly „červeným hadrem“ pro předsedu vlády. Putin očekávaně dospěl k názoru, že hlava státu je v podstatě na straně ruských protestních lídrů a podporuje proces komunikace vlády s prostým obyvatelstvem. Ještě víc se ale lekl chuti Medveděva ve vládě zůstat.

V reakci na chování prezidenta, v květnu roku 2011 vytvořil Putin nový politický konstrukt - „Všeruskou lidovou frontu“²⁹². Daná instituce měla za cíl sjednotit rozmanité vládní a nevládní organizace Ruské federace s cílem vytvořit jakési podmínky pro stabilní vývoj státu. Za chvíli bylo jasné, že se v první řadě jedná o uměle vytvořeného přímého soupeře Medveděva ve volbách. Čerstvě vzniklá „VLF“ v podstatě přiměla okolí Medveděva pochopit, že má pouze dvě reálné možnosti reagování: domluva vs. konfrontace. Pokud by si vybrali tzv. „konfrontaci“, veškeré jejich snahy by se zaměřily na realizaci nových stranických projektů s cílem bojovat o moc. Skutečně konfrontovat však nikdo nechtěl. Proto politický „tábor“ prezidenta si hromadně zvolil druhou možnost - domluvu.

Po rozhodnutí o Putinově návratu začal Medveděv rychle klesat na neformálním politickém žebříčku. Následně konzervativní křídlo strany a pomsta siloviků zničily téměř všechno jeho dědictví na postu hlavy státu. Medveděvova kapitulace v roce 2011 a smíření se s přiděleným místem v nové hierarchii ukázaly, že je schopen zcela rezignovat na svůj politický život a

---

²⁹⁰ vlna protestů, nepokojů, povstání a revolucí, které probíhaly či probíhají ve většině arabských států od konce roku 2010 až do současnosti.

²⁹¹ Myers, S., „Nový cár. Vzestup a vláda Vladimíra Putina“, s. 339

²⁹² koalice politických organizací, sociální hnutí, kterou vytvořil Vladimir Putin v květnu 2011. Jednalo se o „rovný svazek“ rozdílných politických aktérů, aby podpořily stabilní směřování Ruska

naprosto se podřídít Putinovi. Dá se říct, že rok 2012 znamenal pro Dmitrije Medveděva „politickou smrt“, a jeho dědictví bylo roztrhané na kusy mnoha nepřáteli a bývalými spolupracovníky a kolegy.

V souladu s tím zastávala ruská společnost názor, že Medveděv nedokáže takové ponížení psychicky vydržet. Místo toho ale v dubnu roku 2012 se najednou přiznal, že vlastně nikdy nebyl politickým liberálem: „Podle osobního přesvědčení jsem člověk s konzervativními hodnotami“²⁹³. Pomocí daného tvrzení se prezident v podstatě rozloučil s kdysi existující liberální minulostí.

Po parlamentních volbách v roce 2011 a následně prezidentských v roce 2012 přešla role hlavy státu pochopitelně k Vladimiru Putinovi. Medveděv ale z politické arény nezmizel. Stal se zase předsedou „Jednotného Ruska“.

Ve snaze definovat jeho současné postavení ho můžeme nazvat tzv. „politickou obětí“. Na jedné straně má vlastnosti technokratického premiéra. Zdá se však, že už dávno ztratil jakékoliv právo na významnou roli v politických a personálních rozhodnutích. Vláda zcela náleží osobnímu ovládnutí V. Putina. Vůdčí osobnosti v kabinetu řeší všechny otázky v Kremlu, a nikoliv během osobního setkání se s Medveděvem.

Na straně druhé je ale premiérem politickým, poněvadž cele čtyři roky byl v čele státu. Má menší, ale stále existující volební legitimitu a vlastní politické vidění. Právě toto donutilo Vladimira Putina dobrovolně mu nechat určitou politickou autonomii po volbách v roce 2011. Ta se však rychle vyčerpala. „Na rozdíl od skutečně technokratických premiérů, - V. Zubkova²⁹⁴ a M. Fradkova²⁹⁵, kteří nikdy nebyli nezávislími, nikdo na ně na veřejnosti nešlapal. Ale na Medveděva za poslední roky šlapal kdokoliv a kdykoliv“²⁹⁶.

---

²⁹³ Interview D. Medveděva pro ruská média, 26. 04. 2012, Dostupné z:

<http://www.vesti.ru/doc.html?id=781210>

²⁹⁴ V. Zubkov - bývalý ruský předseda vlády a ekonom. Do 12. září roku 2007 byl vedoucí odboru hospodářské kriminality federálního ministerstva financí, odkud byl Vladimírem Putiným nominován do funkce předsedy vlády Ruské federace

²⁹⁵ M. Fradkov - ruský premiér od března roku 2004 do září 2007.

²⁹⁶ Carnegie.ru, Почему возвращается тандем Путина и Медведева, 02. 09. 2015, Dostupné z: <http://www.capital.ua/ru/publication/52298-pochemu-vozvraschaetsya-tandem-putina-i-medvedeva>

Vládní logika byla založena na fenoménu kontradikce²⁹⁷ a distance. Putin měl svůj vlastní program plný tzv. „květnových úkazů²⁹⁸“. Medveděvovi náležel úkol všechny jeho plány realizovat. Jak po volbách, tak dnes stále pracuje schéma „boss – podřízený“, které je charakterizováno mírně chladným postojem hlavy státu k předsedovi vlády.

Je nezbytné poukázat na to, že na podzim roku 2013 dokonce vznikla pravděpodobnost rezignace D. Medveděva. Avšak hned na začátku roku 2014 veškeré spory mezi Putinem a Medveděvem najednou zmizely. Model distance byl nahrazen modelem spolupráce.

Důvodem k tomu byl jednoduchý oportunistus. Zhoršení ekonomické situace v Rusku a vypuknutí ukrajinské krize de facto přiměly Putina k tomu, aby se přestal distancovat od vlády a začal se s ní identifikovat. Veškeré jeho snahy rozdělit politické a administrativní funkce se ukázaly být zcela neúspěšné a prezidentovi nezbývalo nic jiného, než převzít politickou odpovědnost za kontroverzní a bolestivé rozhodnutí vlády a Centrální banky.

V lednu roku 2014 Putin oznámil, že se bude jednou za dva týdny setkávat s Medveděvem a diskutovat o rozvoji země. Tím dal jasný signál existující elitě: premiéra se již nedotýkat. Putin pochopil, že ve stínu aktuálních událostí právě politická stabilita je nejdražší záležitostí²⁹⁹.

V srpnu 2015 se z D. Medveděva stal skutečně politický premiér. Signalizovala to především rostoucí aktivita vládních ministrů, kdy podřízení předsedy vlády nakonec začali aktivně prosazovat svou politiku. Do pozadí naopak odešli někteří z hlav velkých státních podniků. Nakonec se v roce 2016 předseda vlády zase ocitl na stranické kandidátce „Jednotného Ruska“.

Společné výlety do posilovny anebo roztomilé čajové dýchánky Putina s Medveděvem, k nimž poslední dobou dochází, občas působí docela neprofesionálně, ba dokonce směšně. Avšak ve skutečnosti znamenají veřejnou prezentaci nového politického modelu, v němž Medveděv jaksi nabývá „politických kvalit“. Putin pomocí daných setkání „napomáhá vůdci „Jednotného Ruska“ vrátit si politický kapitál, který pak může využívat pro různé účely“³⁰⁰. Říká se, že právě tyto mediální triky jsou jedním z hlavních přínosů pro ruskou volební kampaň.

---

²⁹⁷ neboli rozporu, protikladu

²⁹⁸ Série z 11 úkazů prezentovaných Putiným 7. 05. 2012, když se potřetí stal prezidentem státu. Obsahují v sobě 218 nařízení vládě RF, které musí být splněny v průběhu let 2012 – 2020.

²⁹⁹ Carnegie.ru, Почему возвращается тандем Путина и Медведева, 02. 09. 2015, Dostupné z: <http://www.capital.ua/ru/publication/52298-pochemu-vozvraschaetsya-tandem-putina-i-medvedeva>

³⁰⁰ Фишман, М., „Пародия на тандем. Зачем Путин пил чай с Медведевым“, 01. 09. 2015, in: Republic. Dostupné z: <https://republic.ru/posts/55803>

Znamená to ale „tandemový návrat“? – To ukáže čas. Jednu věc ale víme jistě: Medveděv je rehabilitován. Vladimir Putin ho momentálně potřebuje. Obzvlášť jako člověka, který prokázal, že i po své „politické smrti“ dokáže být zcela loajální vládě. A který také svými činy potvrzuje, že může hrát podle pravidel. A že je schopen počkat, pochopit a tolerovat. V ruském politickém prostředí jsou takové kvality vždy oceňovány.

Jakou roli v „tandemovém fungování“ hrají osobní vztahy mezi aktéry? Několik autorů se přiklání k tomu, že: „vztahy uvnitř tandemu nejsou osobního charakteru. Jsou spíše otázkou přežití a rozvoje Ruska jako takového. Vznik nové formy „tandemové vlády“ se plánuje nikoliv pomocí subjektivního rozhodnutí jednoho člověka, ale kvůli skutečné potřebě zachovat stabilitu a řád v zemi“³⁰¹.

Sám D. Medveděv se ale v interview pro ruská média na to dívá úplně jinak:

- Maksimovskaya M.: „Vaše předsednictví se blíží ke svému konci, ale všichni se samozřejmě ptají na osud Vašeho tandemu. Vzhledem k tomu, že si znovu vyměníte posty s Vladimírem Putinem, chtěla bych Vás zeptat: Patří tandemu stále místo v ruské politice?“

- Medveděv D.: „Všechny tyto módní slova mně docela dráždily, avšak teď už jsem si na ně zvykl. Za prvé chci říci, že nás s Vladimírem Putinem spojuje nejen politická spolupráce, ale také normálně přátelství, které trvá již 20 let. Za druhé: Věřím, že je dobré, když osud země a veškeré politické procesy závisí nejenom na uvažování jedné osoby, ale také na rozhodnutí přijatém v průběhu jednání, kde je však málo lidí, kteří mají skutečný vliv na politický proces. Myslím, že to je normální, že je to posun směrem k demokracii“³⁰².

---

³⁰¹ Насыров, Р., „Тандемократия как феномен власти: политологический аспект“, In: Евразийский политический журнал, № 10 (53) 2012. Dostupné z: https://www.eurasialaw.ru/index.php?option=com_content&view=article&id=3566&Itemid=561

³⁰² Interview D. Medveděva pro ruská média, 26. 04. 2012, Dostupné z: <http://www.vesti.ru/doc.html?id=781210>

Závěr

Výše uvedená diplomová práce měla za svůj cíl vyhledat faktické nesrovnalosti spojené s existujícími ústavními normami a faktickou realitou Ruské federace. Jednalo se především o analýzu některých ústavních zákonů a jejich dopadů na politický a stranický systém. Ale také o to, jak a proč se zaváděly určité politické reformy.

Nejprve je nutné poznamenat, že počáteční kapitoly byly věnované krátkému institucionálnímu vývoji Ruské federace. Popsali jsme okolnosti vzniku nové Ústavy v roce 1993, kdy se odehrával politický konflikt mezi čerstvě zvoleným prezidentem a tehdejší vládou. Jinými slovy, kdy se jednalo o politický spor mezi bývalou podobou sovětské vlády a vládou vytvářejícího se prezidentského systému. Tento spor následně přerostl v ozbrojený střet, v němž vyhrál B. Jelcin, a poté rozpustil parlament³⁰³.

Rozhodnutí Jelcina byla v naprostém rozporu s ústavními pravidly. To ho však nezastavilo. Vydal řadu dekretů a dával jasně najevo, že je schopen sám zcela „ovládnout politické dění“ a udržet veškerou moc ve svých rukou. Některé z jeho dekretů se třeba týkaly: rezignace V. Ruckého³⁰⁴ z postu místopředsedy³⁰⁵ (v souladu s Čl. 121 Ústavy viceprezident mohl být odvolán z funkce pouze sjezdem poslanců na základě stanoviska Ústavního soudu); pozastavení činnosti Ústavního soudu³⁰⁶; změny systému místní správy a úpravy některých stávajících zákonů. Důsledkem jednoho z dalších Jelcinovských protiústavních dekretů byla eliminace bývalého vedoucího postavení Komunistické strany Sovětského svazu.

Jakmile byla vytvořena nová Ústava, mnozí doufali, že ruský stát půjde cestou demokratizace. A že základní právní dokument v sobě zahrnuje systém brzd a protivah, který bude fakticky dodržen. Avšak brzy již bylo jasné, že se Boris Jelcin chystá vytvořit superprezidentskou republiku, v níž pomocí vydávání dekretů dokáže uchopit co nejsilnější moc ve státě.

---

³⁰³ Podle Čl. 121 Ústavy RF, prezidentovi pravomoci nemohou být použité ke změně státního aparátu Ruské federace, rozpuštění nebo pozastavení veškerých právně volených orgánů veřejné správy

³⁰⁴ Ruský státník a politik, generálmajor letectva, Hrdina Sovětského svazu, doktor ekonomie, profesor

³⁰⁵ Указ президента РФ «Об освобождении Руцкого А. В. От должности вице-президента РФ». Dostupné z: <http://docs.cntd.ru/document/901111649>

³⁰⁶ Указ президента РФ от 07. 10. 1993 N 1612 „О Конституционном суде РФ». Dostupné z: <http://giod.consultant.ru/documents/1198364>

Na začátku nového tisíciletí se uskutečnil jakýsi přechod k systému poloprezidentskému. Souviselo to s rezignací B. Jelcina a nástupem Vladimíra Putina do vlády.

Je nutné poukázat na to, že ruský politický systém je v podstatě zcela závislý na konkrétní postavě prezidenta. Ten totiž hraje roli ústředního aktéra ve veškerých politických procesech v zemi. Je to dáno jak samotnou Ústavou, která exekutivní složku moci dělí mezi přímo voleného prezidenta a premiéra, jehož pochopitelně navrhuje sám hlava státu. Ale také reálnými politickými událostmi, k nimž aktuálně dochází.

V souvislosti s danou problematikou jsme dospěli k názoru, že se samotná podoba ruské Ústavy v průběhu času nějak zásadně nemění. De facto ale dochází k reálnému posunu ve prospěch výkonné složky vlády. Navíc jsme momentálně svědkové určitého „stírání hranic“ mezi exekutivní a legislativní větví vlády. Svědčí o tom fakt, že většina ruské Státní dumy je teď kontrolována administrací Vladimíra Putina. Proč k tomu došlo a kdo v takové situaci nejvíce vyhrává? Nalezli jsme na to pár odpovědí.

Ruská federace ve skutečnosti nikdy nefungovala jako „normální“ demokratický stát. Vývoj stranického spektra, vztahy mezi jednotlivými politickými aktéry a rozsáhlé využívání prezidentských pravomocí – tyto faktory jasně ukazují určitá specifika daného státu.

Co se týče vytváření nových politických stran, dá se říci, že se na ruské stranické aréně nejedná o boj tradičně soupeřících ideologií. Neexistují tu také silné opoziční strany. Jde spíše o to, že máme v podstatě jednu politickou stranu, která jakoby reprezentuje celý ruský lid a je schopna se udržet u moci již 16 let. Máme tím na mysli „Jednotné Rusko“.

S ohledem na to, jak se daný politický subjekt vytvářel, můžeme konstatovat, že jeho prvořadým cílem bylo vítězství ve volbách a podpora prezidenta Putina. Zmíňme se také o tom, že předchůdcem „Jednotného Ruska“ byl od roku 1999 politický blok „Jednota“. A ten se vlastně vytvářel také pouze s jedním cílem – vyhrát parlamentní volby. Hlavním politickým technologem „Jednoty“ byl ruský businessman B. Berezovskij, který kdysi říkal: „Od samého počátku jsem ji vytvořil pro jednorázové použití. Jen s cílem vyhrát parlamentní volby. Pak už bychom si vymysleli ideologii a vytvořili normální stranu...“³⁰⁷.

---

³⁰⁷ Общественно-политический журнал Эхо России, Бerezовский: „Единство“ я создавал как презерватив одноразового пользования, то есть лишь для того, чтобы выиграть парламентские выборы, 5. 03. 2011, Dostupné z: <http://ehorussia.com/new/node/2604>

Je to poněkud zvláštní, však se již dlouhou dobu vytváří zcela oprávněný názor, že hlavní politické strany Ruska jsou jenom uměle vytvořené „politické projekty“. „Jednotné Rusko“ je pochopitelně nejspolehlivější oporou V. Putina, ale také D. Medveděva v době jeho prezidentského úřadu. Zajímavé však je, že sám Vladimir Putin, i když stranu veřejně podporuje, se jejím členem nikdy nestal. Dokonce ani v době, kdy v roce 2008 Dmitrij Medveděv vyhrál prezidentské volby a Putin se stal předsedou „Jednotného Ruska“³⁰⁸.

S ohledem na administrativní a centralizační reformy jsme učinili závěr, že již v průběhu svého prvního roku ve vládě Vladimir Putin přistoupil k reformování celého politického systému. Poměrně rychle hlava státu zkusila centralizovat vládu v celé Ruské federaci. Tento proces začal pomocí vybudování tzv. „vertikály moci“. A poté se upevnil díky centralizaci federální struktury státu.

Bylo zřízeno celkem sedm federálních okruhů³⁰⁹ (dnes již 8), v nichž zasedali prezidentem jmenovaní zástupci. Ti měli za úkol pomáhat prezidentovi „dohlížet“ nad regiony a koordinovat společnou politiku. Jinými slovy, díky rozčlenění ruského území na jednotlivé federální okruhy, a díky urputné práci prezidentských „polpredů“ (neboli politických představitelů) byl vytvořen mechanismus řešení všech důležitých regionálních otázek centrální vládou. Za hlavní „úspěchy“ dané reformy se dají považovat následující: postupné vytlačení regionálních elit z pole „velké politiky“ a hromadné přerozdělování ekonomických zásob ve prospěch největších státních firem a federálního centra.

V. Putin výrazně omezil jakýkoliv vliv regionálních politiků na centrální vládu. Přinutilo je to rychle se „vepsat do stranické vertikály“. Zřejmě také pochopili, že regiony ztratily jakoukoliv možnost vytvářet regionální politické strany, a tím pádem nemají skutečně žádnou moc. Dříve existující regionální elita se proto dnes absolutně konformuje se strukturou „vertikály moci“ a zároveň s „vertikálním přerozdělováním finančních prostředků“.

V roce 2004 hlava státu oznámila svůj záměr zrušit přímou volbu regionálních patronů. Prohlásila, že důvodem k tomu byl teroristický čin v Beslanu a že pomocí danému kroku zmírní

---

³⁰⁸ Владимир Путин: Обещаю, что буду делать все, чтобы укреплять влияние и авторитет Партии, использовать ее возможности в интересах развития страны. — Единая Россия (официальный сайт партии), 15. 04. 2008

³⁰⁹ 13 мая 2000 г. Президент Российской Федерации В.В. Путин подписал Указ, создававший конституционно-правовой институт федеральных округов

jakékoliv teroristické projevy. Zdá se ale, že proběhlá událost se stala pouze vhodnou záminkou pro totální ovládnutí regionální politiky v celku.

Dalším znakem upevnění prezidentské moci se stalo odstranění bývalé provázanosti mezi politickými a ekonomickými elitami. Jedná se například o uvěznění hlavy ropné společnosti „Jukos“ M. Chodorkovského a londýnský exil B. Berezovského.

Abychom ještě lépe vysvětlili čtenáři dopady proběhlých politických reforem v zemi, musíme konstatovat, že skutečně od roku 2005 „Jednotné Rusko“ celkem dvakrát získalo většinu ve Státní dumě. Poté, jak byl zaveden smíšený volební systém v regionech, „strana vlády“ obsadila nejen Radu federace a Státní dumu, ale i naprostou většinu legislativních orgánů všech federálních subjektů země.

Proto je zcela logické, že přijetí zákonů je dnes zcela formální záležitostí. Dá se jako příklad uvést zákon o volbách do Státní dumy (volba výhradně pomoci kandidátních listin) anebo zákon, který umožňuje politické straně, jež vyhrála v regionálních volbách, navrhnout prezidentovi kandidáta na post hlavy regionu.

Při pokusu zmírnit veřejnou kritiku proběhlých reforem a ve snaze poukázat na stále existující demokratické prvky, ve stejném (2005) roce V. Putin vytvořil tzv. „Veřejnou komoru“. Jednalo se o nepolitický orgán, který měl za úkol hrát roli jakéhosi pojítka mezi vládou Ruské federace a samotnými občany. Náleželo mu dokonce kontrolovat zákony, které přijímá Státní дума, a posílat svá doporučení hlavě státu. Dá se říct, že dnešní „Veřejná komora“ některé ze svých funkcí opravdu splňuje. Stala se z ní v podstatě organizace, která provádí rozmanité společenské aktivity, pořádá veřejné akce a navrhuje pár ústavních dodatků. Nikoliv ale skutečná občanská platforma.

Dnes je možné vidět, jak velký pocit hrdosti za své „úspěchy“ má ruské politické vedení. Zároveň i to, že vůbec nelituje proběhlých centralizačních reforem. „Jednotné Rusko“ zcela otevřeně prohlašuje: „Tato země vytvořila podmínky pro budování harmonického spojení obou větví vlády - výkonné a zákonodárné. Velký volební cyklus byl úspěšně dokončen“³¹⁰. S největší pravděpodobností to máme pochopit přesně tak, jak si myslíme. Strana otevřeně obhajuje skutečnou propojenost složek vlády, místo toho, aby chránila ústavně demokratický princip brzd a protivah.

---

³¹⁰ Единая Россия, официальный сайт партии. „История партии. Становление современной партии парламентского большинства“. Dostupné z: <http://er.ru/history/>

Nakonec posledním zajímavým faktorem, s nímž jsme se seznámili v průběhu sepsání práce, je od roku 2008 existující „vládní tandem“ Dmitrije Medveděva a Vladimira Putina. Přesněji řečeno, vznik dvojité vlády těsně po vítězství Medveděva v prezidentských volbách. Došlo tehdy k tomu, že prezident a premiér de facto velmi úzce spolupracovali a tvořili společnou politiku. Paradoxním však bylo, že na jedné straně ruská společnost měla mladého, ale ambiciózního prezidenta (který je obdařen rozsáhlými ústavními pravomocemi), a na straně druhé – skutečně silného premiéra, který měl osmiletou prezidentskou zkušenost a stál v čele nejsilnější strany v parlamentu, jež disponovala ústavní většinou. Navíc měl pověst národního vůdce země.

V souvislosti s uvedenými fakty je nutné říci, že sílící autoritářská tendence vyplývající z Ústavy velice napomáhá postavě prezidenta fungovat zcela autonomně. Vladimir Putin se momentálně jakoby nachází nad všemi složkami moci, a zákonodárná složka vlády má roli druhořadou. V důsledku toho administrativa prezidenta v podstatě řídí parlament³¹¹. Jak Státní дума, tak Rada federace plní své role v rámci systému takovým způsobem, že zcela bezesporu přijímají a schvalují veškeré zákony ze strany Kremle.

Jak se dá situace zlepšit? Můžeme pro začátek uvést pár nezbytných kroků. Nejprve si řekneme, že jenom skutečně existující parlamentarismus dokáže modernizovat jak stát, tak ruskou společnost. Parlament, který nemá žádný vliv na vytvoření vlády a její politiku, je zcela neživotaschopný. V případě, že vláda Ruské federace nakonec půjde cestou demokratizace, Ústava musí do sebe zahrnout několik důležitých úprav: omezit politickou a administrativní moc prezidenta země, poskytnout parlamentu možnost formování výkonné vlády, a spolu s tím zvýšit stupeň odpovědnosti hlavních politických stran za činnost této vlády. Nakonec horní komora parlamentu Ruské federace by se měla stát orgánem, který skutečně reprezentuje jednotlivé regiony a jejich zájmy.

---

³¹¹ Российская политическая энциклопедия, „Парламентаризм в России и Германии. История и современность“, с. 208

Summary:

The main purpose of the thesis was to describe the actual inconsistencies between the Constitutional powers and the real political regime in Russia. Thanks to the initial chapters, we got to know the Soviet regime of power and the role of the Communist Party bureau. It became clear that the government in the RSFSR was carried out with the help of the ruling elite of the Communist Party of the Soviet Union.

Gorbachev's „perestroika” led to a change in moods in society, as well as to general changes in the political and economic situation. During the disintegration of the Soviet Union, the Russian federal republic faced the inevitable problem of forming power institutions. In other words, it was necessary to provide a reform of the political regime from the Soviet model to a more democratic one. The role of the reformer became essential for Boris Yeltsin, who created in the emerging independent state a presidential republic with a bicameral parliament. His merit was also the deliverance of the Communist Party of the Soviet Union of power and the main role in politics. The first democratically elected president allowed Russia to embark on the path of a multiparty system. No matter how it sounds positive, it should nevertheless be mentioned that most of the political reforms and steps on the part of Yeltsin were carried out by issuing decrees and those decrees were quite often ran counter to the Constitution. The president often exceeded his authority and tried to retain power only in his own hands.

With V. Putin's coming to power at the beginning of the new millennium, Russia switched to the „semi-presidential” system. Unlike Yeltsin, the next president did not see an urgent need to change Constitutional norms and powers. But in a timely manner he managed to subordinate the executive power (and later the legislative one) to the presidential administration.

Vladimir Putin, already at the initial stage of his first term, began to build a „vertical of power”, which was characterized by several profound reforms. It was about centralizing the federal structure of the state at first with the help of creating federal districts, where a representative of the president sat at the head of each district, who was subordinate to any of his decrees. Quite quickly, a system of control of the regions by the central authorities was built. In 2004, the president announced the cancellation of the election of governors. From that very moment, he appointed all representatives of the regions individually. And the governors themselves and other regional representatives soon came to the conclusion that if they want to

take at least a small part in a regional policy and receive financial support from the state, they would have to join the ranks of „United Russia”.

A further step in establishing control over the state was the disengagement of the political and economic spheres. In other words, Vladimir Putin was (and still is) successful in eliminating his opponents. This includes journalists, media structures, as well as well-known oligarchs and oil tycoons.

As for the main political force of the president – „United Russia”, it is worth mentioning that the party created in 2001 in the next three parliamentary elections already twice received a constitutional majority. And Putin himself, by the way, was never a member of the party. As a result of the mixed electoral system in the regions, „United Russia” was able to obtain the majority of seats both in the Federation Council and in the State Duma. In accordance with this, in the current political regime is absolutely adequate, when any laws proposed directly by the head of state are instantly considered by the parliament and come into force.

Many of president Putin's actions have been widely criticized by the public. Therefore, the head of state made an attempt to pacify the people, and in 2005 created the „Public Chamber of the Russian Federation”. This body was supposed to play the role of a civil platform through which people themselves can monitor the adoption of laws and the activities of the government. In fact it turned out to be a non-political structure that does not affect the political process at all, and only engages in various social events.

One of the last important factors of the inadequate policy of the Russian authorities is the existence of Vladimir's Putin and Dmitry's Medvedev political tandem, which became real after the presidential elections in 2008, when Medvedev assumed the post of head of state. Even in such a situation, Putin was able to keep the power in his hands. A „double power” was created, in which Medvedev was de jure president, and in fact only adviser to a Prime Minister Vladimir Putin.

In the end we can sum up that the diploma thesis described important political reforms of the Russian government. A small „excursion” into the background of the emergence of the Russian state has been arranged and acquainted the reader with the main actors of the political process. Such as M. Gorbachev, B. Yeltsin, V. Putin and D. Medvedev. Considered also the role of Vladislav Surkov, as the „gray cardinal” of the Kremlin and personal trustee of Vladimir Putin.

In an attempt to summarize what was written above, we can safely say that the Russian government has created the conditions for building a harmonious union of the two branches of power: executive and legislative one. In this regard, the purpose of this work can be considered fulfilled, since the processes of strengthening power through constitutional amendments and presidential decrees have been clearly stated.

Seznam použité literatury:

Tištěné zdroje v českém jazyce:

- 1) MLEJNEK, Josef. Postavení hlavy státu v postkomunistických zemích: od pádu komunismu v roce 1989 do roku 2010. Praha: Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, 2011. ISBN 978-80-87404-11-9.
- 2) MYERS, Steven Lee. Nový car: vzestup a vláda Vladimíra Putina. Praha: Argo, 2016. ISBN 978-80-257-1752-3.
- 3) SALMINEN, Veronika. Putin: nezkreslená zpráva o mocném muži a jeho zemi. V Praze: Daranus, 2015. ISBN 978-80-87423-68-4.
- 4) SARTORI, Giovanni. Srovnávací ústavní inženýrství: zkoumání struktur, podnětů a výsledků. Druhé vydání. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2011. Studijní texty. ISBN 978-80-7419-048-3.

Tištěné zdroje v anglickém jazyce:

- 1) BROWN, Archie. The October Crisis of 1993. Context and Implications. In: Post-Soviet Affaris. Vol. 9, No 3, 1993
- 2) FISH, Stephen. Russia in the new century: stability or disorder?: When more is less: Superexecutive Power and Political Underdevelopment in Russia. Boulder, Colo, Oxford: Westview Press, 2001. ISBN 0813390419.
- 3) HERSPRING, Dale. Putin's Russia: past imperfect, future uncertain. 3rd ed. Lanham: Rowman & Littlefield, c2007. ISBN 978-0-7425-5392-7.
- 4) JUDAH, Ben. Fragile empire: how Russia fell in and out of love with Vladimir Putin. New Haven: Yale University Press, 2014. ISBN 978-0-300-18121-0.
- 5) McFAUL, Michael. The Power of Putin, in: Current History (October 2000), pp. 307-314.
- 6) ROSS, Cameron. Russian politics under Putin. Manchester: Manchester University Press, 2004. ISBN 0-7190-6800-2.
- 7) SAKWA, Richard. Russian politics and society. 4th ed. New York: Routledge, 2008. ISBN 978-0-415-41527-9.
- 8) SAKWA, Richard. The crisis of Russian democracy: the dual state, factionalism, and the Medvedev succession. Cambridge: Cambridge University Press, 2010. ISBN 978-0-521-14522-0.

9) SHEVTSOVA, Liliya. Putin's Russia. Rev. and expanded ed. Washington: Carnegie Endowment for International Peace, 2005. ISBN 0-87003-213-5.

Tištěné a elektronické zdroje v ruském jazyce:

1) АЛЕКСЕЕВА, А. Гражданское общество и публичная политика: идейные истоки и современность. In: Общество: политика, экономика, право, 2010, № 2

2) БАЕВА, Е. Централизация власти в Российской Федерации в контексте административной реформы государственного управления, 2007. Dostupné z: http://www.lomonosov-msu.ru/archive/Lomonosov_2007/08/baeva-11@mail.pdf

3) БАКЛИ, Н., ГАРИФУЛЛИНА, Г. Политэкономика выборов и назначений губернаторов в России: препринт WP1/2013/04 / Н. Бакли, Г. Гарифуллина. In: Нац. исследования „Высшая школа экономики“. Издательство Высшей школы экономики. Москва, 2013.

4) БАРАНОВ, Н., Политические отношения и политический процесс в современной России. Издательство „Питер“, 2008. ISBN: 978-5-469-01676-2

5) Ведомости Съезда народных депутатов РСФСР и Верховного Совета РСФСР (1990, 1991, 1992)

6) ВИНОГРАДОВ, М., РУДАКОВ, В. Кто были основатели движения „Единство“, из которого выросла партия „Единая Россия“? И почему в ЕР не любят об этом вспоминать? 05. 10. 2009, Dostupné z: http://www.compromat.ru/page_28343.htm

7) ГОЛОВИСТИКОВА, А., ДМИТРИЕВ, Ю. Проблемы теории государства и права: Учебник. М.: ЭКСМО, 2005, in: Особенности политической системы в России. Dostupné z: <http://lib.sale/uchebnik-teoriya-istoriya-gosudarstva/106-osobennosti-politicheskoy-sistemyi.html>

8) ГРИГОРЬЕВ, А., „Тандем Медведев-Путин. Воспоминание о будущем“, in: Golosameriki.ru, Dostupné na: <http://www.golos-ameriki.ru/a/medvedev-putin-perspective-2011-01-05-112962709/191985.html>

9) ГРОХОТОВ, А. Административная реформа в контексте централизации власти в России на современном этапе. Dostupné z: http://scjournal.ru/articles/issn_1997-292X_2011_7-2_16.pdf

10) ГРУДЦЫНА, Л. Общественная палата: спектакль национального масштаба, Журнал Адвокат, 2007, №5

11) ГРУДЦЫНА Л. Публичные образования, содействующие формированию институтов гражданского общества в России. Право и жизнь. 2011. № 151(1)

- 12) ГРЫЗЛОВ, Б. Экстремизм как угроза современной демократии. In: Российская газета, 15. 12. 2006, Dostupné z: <http://vnv2005.mpress.ru/smi/?id=3883>
- 13) ДАНИЛИН, П. Партийная система современной России. ЗАО Издательский дом „Аргументы недели“, 2015. ISBN 978-5-9905755-9-2
- 14) ДМИТРИЕВ, Ю., Проблемы теории государства и права: Учебник, in: Особенности политической системы в России. Dostupné z: <http://lib.sale/uchebnik-teoriya-istoriya-gosudarstva/106-osobennosti-politicheskoy-sistemy.html>
- 15) Единая Россия, официальный сайт партии. История партии. Становление современной партии парламентского большинства. Dostupné z: <http://er.ru/history/>
- 16) ЖЕГУЛЕВ, И. Операция „Единая Россия“. Неизвестная история партии власти / Эксмо, 2012. Журналистское расследование
- 17) КАБЫШЕВ, С., ВЕКШИН А. Общественная палата: её роль и место в российской политике // Формула права, 2005, №1 (4)
- 18) КАЗАНЦЕВ, А., Суверенная демократия в современной России структура концепта и идеологемы. In: ПОЛИС, Электронная библиотека. Гражданское общество в России. Dostupné z: http://www.civisbook.ru/files/File/Kazanzev_suv.pdf
- 19) КАЛЛИСОН, А., УАЙТ, Г. Владислав Сурков: от помощника олигархов до главного кремлевского идеолога, ведомости.ru, 20. 12. 2006, Dostupné z: <http://www.vedomosti.ru/politics/articles/2006/12/20/vladislav-surkov-ot-pomoschnika-oligarhov-do-glavnogo-kremlevskogo-ideologa>
- 20) КАСПЕ, С. Лучший итог деятельности Общественной палаты в минувшем году то, что она не принесла никакого вреда. Dostupné z: lentacom.ru
- 21) КИРЕЕВ, В. Идея суверенной демократии на политическом горизонте России, Российская газета - Федеральный выпуск №4338. Dostupné z: <https://rg.ru/2007/04/11/suverennaya-demokratiya.html>
- 22) КОЗЛОВ, Д. Владислав Сурков - „Серый кардинал Кремля“, Dostupné z: <http://cacds.org.ua/ru/comments/374>
- 23) Конституция Российской Федерации 1993 года
- 24) Конституция РСФСР 1937 года
- 25) Конституция СССР 1977 года
- 26) КОРГУНЮК, Ю. Общественная палата Российской Федерации, in: Фонд знаний „Ломоносов“, 03. 02. 2011

- 27) КОЧЕРОВ, С. Итоги выборов в Госдуму 4 декабря 2011 года. In: Независимое аналитическое обозрение, Dostupné z: <http://www.polit.nnov.ru/2011/12/07/itogi/>
- 28) КРЫШТАНОВСКАЯ, О. Анатомия российской элиты, М.: Захаров, 2005. ISBN 5-8159-0457-0 ББК 63.3
- 29) КУДРИН, А. России нужна генеральная линия по децентрализации власти, 23. 11. 2013, Газета Россия сегодня, Dostupné z: <https://ria.ru/society/20131123/979167763.html>
- 30) КУЛИНЧЕНКО, А. Государственная власть и процессы общественной организации: К вопросу о государственном строительстве в современной России. Полис. 2004, №6
- 31) КЫНЕВ, А. Начало постпутинского призыва: Как избирали губернаторов в России в 2003-2004, Dostupné z: <http://www.indem.ru/idd2000/anal/KinViGu34.htm>
- 32) ЛАПИНА, Н. Режим контролируемого плюрализма, In: Независимая газета, 2004
- 33) ЛАПИНА, Н. Централизация власти в России: Как реализовывался политический проект. In: Современные политические процессы, № 1 (8) / 2008, Dostupné z: <http://cyberleninka.ru/article/n/tsentralizatsiya-vlasti-v-rossii-kak-realizovyvalsya-politicheskiy-proekt>
- 34) ЛАПТЕВ, И. Власть без славы, ОЛМА-ПРЕСС, 2001. ISBN: 5-224-03229-6
- 35) ЛУЧИН, В. Конституционный кризис в Российской Федерации (1991-1993 гг.). Право России. Dostupné z: <http://portalus.ru>, №1392909600, 20 февраля 2014
- 36) ЛЫСЕНКО, В. Федерализм в России. Губернаторы: выбирать нельзя назначать, 2004, номер 3 (11). Dostupné z: <http://www.kazanfed.ru/publications/kazanfederalist/n11/6/>
- 37) МАГАРШАК, Ю. Третий Путин + Медведев, in: Krugozormagazine.com. Dostupné z: <http://www.krugozormagazine.com/show/Russia.1474.html>
- 38) МАРАТ, Э. Тандем Медведев-Путин с точки зрения экспертов, in: Golosameriki.ru, Dostupné z: <http://www.golos-ameriki.ru/a/em-russia-putin-2010-11-22-109997164/190621.html>
- 39) МУЛИН, С. Нация набрала немного совести. Утверждены первые 42 члена Общественной палаты, 03. 10. 2005, Dostupné z: <http://2005.novayagazeta.ru/nomer/2005/73n/n73n-s04.shtml>
- 40) НАСЫРОВ, Р., ТанDEMократия как феномен власти: политологический аспект. In: Евразийский политический журнал, № 10 (53) 2012. Dostupné z: https://www.eurasialaw.ru/index.php?option=com_content&view=article&id=3566&Itemid=561

- 41) НЕМЦОВ, Б. Исповедь бунтаря. Партизан, 2007. ISBN 978-5-91114-004-5- Источник: <http://www.yeltsincenter.ru/books/ispoved-buntarya>
- 42) НИКОНОВ, В. Конституционный дизайн. Современная российская политика: Курс лекций/Под ред. В. Никонова. М. ОЛМА-ПРЕСС, 2003. ISBN 5-224-03298-9
- 43) Общественно-политический журнал Эхо России. Березовский: „Единство“ я создавал как презерватив одноразового пользования, то есть лишь для того, чтобы выиграть парламентские выборы, 5. 03. 2011. Dostupné z: <http://ehorussia.com/new/node/2604>
- 44) ОБРАХ, Г. Политология. 2000, in: Проблемы политической трансформации и модернизации в современной России. Dostupné z: <http://lib.sale/kurs-politologii-obschij/problemyi-politicheskoy-transformatsii-63532.html>
- 45) ПАНОВ, П. Институциональные политические практики в России 1990-х и 2000-х: от архипелага к “материку обменов”? Два президентских срока Владимира Путина: динамика перемен. Под редакцией Н. Лапиной, 2008 (в печати)
- 46) ПЕРЕГУДОВ, С. Политическая система России после выборов 2007-2008 гг. Факторы стабилизации и дестабилизации (Часть I). In: ПОЛИС, 2009, № 2
- 47) ПЕТРОВ, Н. Общественная палата для власти или для общества? // Proetcontra. 2006. №1
- 48) ПИМЕНОВ, А. Горбачев, Ельцин и распад Советского Союза. 06. 11. 2009. Dostupné z: <http://www.golos-ameriki.ru/a/archie-brown-2009-11-05-69348467/662807.html>
- 49) ПИХОЯ, Р. Конституционно-политический кризис в России 1993 г.: хроника событий и комментариев историка // Отечественная история. 2002, № 5.
- 50) ПЛЯЙС, Я., ГАМАН-ГОЛУТВИНА, О. Парламентаризм в России и Германии. История и современность. In: Российская политическая энциклопедия. 2006. ISBN 5-8243-0798-9
- 51) Послание президента Российской Федерации Федеральному собранию Российской Федерации (2003, 2005, 2006)
- 52) Предвыборная Программа Всероссийской политической партии „Единая Россия“, „План Путина – достойное будущее великой страны“ — Единая Россия (официальный сайт партии). — Версия от 28. 09. 2010
- 53) Программа Всероссийской Партии „Единая Россия“. Министерство Юстиции РФ, 01. 12. 2001
- 54) РУМЯНЦЕВ О. Конституционный кризис в России и возможный выход из него. История новой России. Dostupné z: <http://ru-90.ru/content/румянцев-ог-конституционный-кризис-в-российской-федерации-и-возможный-выход-из-него>

55) СОЛОВЬЕВ, А., ДОРОФЕЕВ, В. Россия 2000-х: Путин и другие. Альпина нон-фикшн. Москва, 2015. ISBN 978-5-91671-343-5

56) Список политических партий, зарегистрированных Министерством юстиции Российской Федерации и региональных отделений политических партий, зарегистрированных Управлением Министерства юстиции Российской Федерации по Республике Татарстан. Dostupné z: <http://izbirkom.tatarstan.ru/rus/partii1.htm>

57) СТАНОВАЯ, Т. Центр и регионы. Год после отмены прямых губернаторских выборов, 2005. In: Политком.ru, Информационный сайт политических комментариёв. Dostupné z: <http://politcom.ru/304.html>

58) СУЛЕЙМАНОВ, А., ГАЙДУК, В. Прямые выборы глав субъектов Российской Федерации, „за“ и „против“ (2004–2012 гг.), in: Евразийский юридический журнал, № 6 2012, Dostupné z: https://www.eurasialaw.ru/index.php?option=com_jcontentplus&view=article&id=3206:-20042012-lr-lr&catid=148:2010-08-12-05-13-05&Itemid=196

59) СУРКОВ В. Национализация будущего // Эксперт № 43 (537). 20 ноября 2006.

60) Текст песни В. Суркова „Будем как все“. Dostupné z: <http://surkov.info/tekst-pesni-vladislava-surkova-budem-kak-vse/>

61) УРНОВ, М., КАСАМАРА, В. Современная Россия: вызовы и ответы. Сборник материалов, 2005. Экспертиза Фонд аналитических программ. ISBN 5-902871-01-8

62) ФИШМАН, М., Пародия на тандем. Зачем Путин пил чай с Медведевым. 01. 09. 2015, In: Republic. Dostupné z: <https://republic.ru/posts/55803>

63) ЧИРИКОВА, А. Политика централизации: “вертикаль власти” в оценках региональных элит. Два президентских срока Путина: динамика перемен. Под редакцией Н. Лапиной, 2008 (в печати)

Federální zákony a úkazy:

1) Декрет президента Российской федерации № 314 „О системе и структуре федеральных органов исполнительной власти“.

2) Закон РСФСР от 25 декабря 1991 г. „Об изменении наименования государства Российская Советская Федеративная Социалистическая Республика“ // „Ведомости Съезда народных депутатов Российской Федерации и Верховного Совета Российской Федерации“, 1992, N 1, с.62.

3) Указ президента РФ «Об освобождении Руцкого А. В. От должности вице-президента РФ».

- 4) Указ от 20 августа 1991 г. N 64 „Об управлении Вооруженными Силами Союза ССР в условиях чрезвычайной ситуации“.
- 5) Указ президента РФ от 07. 10. 1993 N 1612 „О Конституционном суде РФ».
- 6) Указ Президента РФ от 1 сентября 2000 г. N 1602 „О Государственном совете Российской Федерации“.
- 7) Федеральный закон о поправке к Конституции Российской Федерации от 30 декабря 2008 г. N 6-ФКЗ „Об изменении срока полномочий Президента Российской Федерации“
- 8) Федеральный закон от 20 декабря 2004 г. N 168-ФЗ О внесении изменений в Федеральный закон „О политических партиях“.
- 9) Федеральный закон от 4 апреля 2005 г. N 32-ФЗ Об Общественной палате Российской Федерации. Статья 2: Цели и задачи Общественной палаты.
- 10) Федеральный закон от 04. 04. 2005 г. № 32-ФЗ „Об общественной палате Российской Федерации“ (ред. от 27. 12. 2005). СЗ РФ, 11. 04. 2005, № 15, ст. 1277.
- 11) Федеральный закон от 10 июня 2008 г. N 76-ФЗ „Об общественном контроле за обеспечением прав человека в местах принудительного содержания и о содействии лицам, находящимся в местах принудительного содержания“ (с изменениями и дополнениями).
- 12) Федеральный закон Российской Федерации от 02. 04. 2012 г. № 28-ФЗ „О внесении изменений в Федеральный закон „О политических партиях“. Опубликован в „Российской газете“, 04. 04. 2012.
- 13) Федеральный закон от 23 июля 2013 г. N 235-ФЗ „О внесении изменений в Федеральный закон „Об Общественной палате Российской Федерации“
- 14) Федеральный конституционный закон от 21. 03. 2014 N 6-ФКЗ (ред. от 28. 12. 2016) „О принятии в Российскую Федерацию Республики Крым и образовании в составе Российской Федерации новых субъектов - Республики Крым и города федерального значения Севастополя“
- 15) Федеральный закон от 28 декабря 2016 года №487-ФЗ „О внесении изменений в статьи 4 и 8 Федерального закона „Об Общественной палате Российской Федерации“

Ostatní prameny:

Cizí názvy:

- 1) Carnegie.ru, Почему возвращается тандем Путина и Медведева, 02. 09. 2015, Dostupné z: <http://www.capital.ua/ru/publication/52298-pochemu-vozvraschaetsya-tandem-putina-i-medvedeva>
- 2) Delfi.ee, Эстония, 19. 08. 2016. Dostupné z: <http://inosmi.ru/politic/20160819/237585872.html>
- 3) Forbes.ru, Правительство на вынос: почему уволен Владислав Сурков, 08. 05. 2013, Dostupné z: <http://www.forbes.ru/sobytiya/vlast/238807-vladislav-surkov-ushel-v-otstavku>
- 4) HUDOC, European Court of Human Rights, Chamber judgment Communist Party and Others in Russia, 19. 06. 12, Dostupné z: [http://hudoc.echr.coe.int/eng-press#{"display":\["1"\],"dmdocnumber":\["909756"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/eng-press#{)
- 5) Interfax.ru, Выборы-2016. Итоги, 19. 09. 2016, Dostupné z: <http://www.interfax.ru/russia/528903>
- 6) Interfax.ru, Крымский федеральный округ включен в состав Южного федерального округа, Dostupné z: <http://www.interfax.ru/russia/520930>
- 7) Interfax.ru, ЦИК подготовит доклад президенту о нарушениях в ходе выборов, 19. 09. 2016, Dostupné z: <http://www.interfax.ru/russia/528863>
- 8) Interview D. Medveděva pro ruská média, 26. 04. 2012, Dostupné z: <http://www.vesti.ru/doc.html?id=781210>
- 9) Joinfo.ua, „Сурков готовит Украине новый сценарий: украинский политолог“, 10. 12. 2014
- 10) Lenta.ru, Forbes рассказал о политической версии отставки Суркова. 08. 05. 2013. Dostupné z: <https://lenta.ru/news/2013/05/08/surkov2>
- 11) Meduza.io, Итоги выборов в Госдуму — 2016. Россияне не проявили интереса к голосованию; „Единая Россия“ опять победила, 19. 09. 2016, Dostupné z: <https://meduza.io/feature/2016/09/19/vybory-v-gosdumu-2016-glavnoe>
- 12) mir24.tv, „Отставка Суркова – новый сюжет политической комедии“, 12. 05. 2013. Dostupné z: <http://mir24.tv/news/politics/7069788>
- 13) Obozrevatel.com, „Пионтковский раскрыл задачи Путина и Суркова по Украине“, 29. 10. 2016. Dostupné z: <https://www.obozrevatel.com/politics/76495-piontkovskij-raskryil-zadachi-putina-i-surkova-po-ukraine.htm>
- 14) Potocki, M., „Szara eminencja Kremla vs. Ukrainy. Kim jest Władisław Surkow?“, in: dziennik.pl, 04. 03. 2015, Dostupné z: http://www.1001portails.com/rss_dziennik_pl_dziennik-wiadomosci-t-53516-25990010-szara_eminencja_kremla_ds_ukrainy_kim_jest_wladislaw_surkow_.html#.WJcJtC9961v
- 15) Sevdon.net, „Братва из „ЛНР“: поименно – кто рулит боевиками в Луганской области“, 17. 10. 2016, Dostupné z: <http://sevdon.net/novosti-sayta/10090-bratva-iz-lnr-poimенно-kto-rulit-boevikami-v-luganskoy-oblasti.html>

16) Transparency International, Corruption Perception Index, Dostupné z: http://www.transparency.org/news/feature/corruption_perceptions_index_2016

17) Vedomosti.ru, Большинство россиян считает, что „Единая Россия“ - партия жуликов и воров, 29. 04. 2013, Dostupné z: http://www.vedomosti.ru/politics/articles/2013/04/29/partiya_dlya_bogatyh

18) Vernet, D., „Владислав Сурков – ценный и загадочный советник Путина“, in: inosmi.ru, 27. 10. 2016. Dostupné z: <http://inosmi.ru/politic/20161027/238091438.html>

Ruské názvy:

1) Августовский путч: кто за что боролся, и кто хотел развалить СССР. Dostupné z: <http://www.segodnya.ua/politics/society/avgustovskiy-putch-kto-za-chto-borolsya-i-kto-hotel-razvalit-sssr-744291.html>

2) Большой восьмерки“ больше не существует, 20. 03. 2014, Dostupné z: http://www.bbc.com/ukrainian/ukraine_in_russian/2014/03/140320_ru_s_eu_sanctions_upd

3) Владимир Путин: Обещаю, что буду делать все, чтобы укреплять влияние и авторитет Партии, использовать ее возможности в интересах развития страны. — Единая Россия (официальный сайт партии), 15. 04. 2008

4) Газета „Коммерсантъ“ № 194 от 23. 10. 2007, стр. 3, Иностранцы наблюдатели на выборах в РФ, Dostupné z: <http://www.kommersant.ru/doc/817918>

5) Газета „Независимая газета“

6) Газета „Новые известия“

7) Газета „Сегодня“

8) Генеральная Ассамблея ООН призвала уважать территориальную целостность Украины, Dostupné z: <http://www.un.org/russian/news/story.asp?newsID=21375#.WHVWIfnhDs0>

9) Горбачев считает обсуждение своей роли в развале СССР глупостью, 10. 04. 2014. Dostupné z: <https://lenta.ru/news/2014/04/10/gorbachev/>

10) Гром и молния. Путин о суверенитете. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=h_C3zPpJWYY

11) Депутаты Госдумы избрали свое руководство. — ИА REGNUM, 24. 12. 2007

12) Единая Россия (Выборы-2003): Вместе с Президентом. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=JMOvB4puF7c>

13) Избиратель.ру, Онлайн-журнал о выборах: Отмена прямых губернаторских выборов в России. Dostupné z: <http://izbiratel.ru/vyboryros/2006/10/05/otmena.html>

- 14) Избраны главы всех 29 думских комитетов. — СОВА, ИАЦ, 13. 02. 2004
- 15) Козлов, Д., „Владислав Сурков - „Серый кардинал Кремля“. Dostupné z: <http://cacds.org.ua/ru/comments/374>
- 16) Митинг на Болотной прошел без происшествий. Известия. 10. 12. 2011. Dostupné z: <http://izvestia.ru/news/509239>
- 17) На крылья наложили лапу. Gazeta.ru, 23. 04. 2005. Dostupné z: http://www.gazeta.ru/2005/04/23/oa_155666.shtml
- 18) Наша демократия несовершенна, мы это прекрасно понимаем. Но мы идем вперед. Запись в видеоблоге Дмитрия Медведева. 23. 11. 2010. Dostupné z: <http://www.kremlin.ru/news/9599>
- 19) Онлайн-журнал wikien.xyz: Новости и общество. Политика: „Вертикаль власти Путина“. Dostupné z: <http://wikien.xyz/novosti-i-obshhestvo/politika/87400-vertikal-vlasti-putina.html>
- 20) Петров, В., „Российская газета“ публикует постановление ЦИК об итогах выборов, in: Российская газета. Dostupné z: <https://rg.ru/2016/09/23/cik-obnarodoval-rezultaty-vyborov-v-gosdumu.html>
- 21) Постановление ЦИК РФ. О результатах выборов Президента Российской Федерации, 07. 03. 2012. — № 5724
- 22) Право.ru, Подписан закон о снижении проходного барьера на выборах в Госдуму с 7 до 5%, Dostupné z: <https://bankruptcy.pravo.ru/news/view/62884/>.
- 23) Предвыборная Программа Всероссийской политической партии „Единая Россия“, „План Путина – достойное будущее великой страны“ — Единая Россия (официальный сайт партии). — Версия от 28. 09. 2010
- 24) Программа Всероссийской Партии „Единая Россия“. Министерство Юстиции РФ, 01. 12. 2001
- 25) Путин назначил Медведева премьер-министром России. РИА Новости, 08. 05. 2012
- 26) Радзиховский, Л., „Голосование отражает фундаментальные черты нашего общества“. In: Российская газета, 18. 09. 2016. Dostupné z: <https://rg.ru/2016/09/18/radzhovskij-golosovanie-otrazhaet-fundamentalnye-cherty-nashego-obshchestva.html>
- 27) Результаты выборов в Думу IV созыва, 07. 12. 2003. Dostupné z: <http://www.politika.su/fs/gd4rezv.html>
- 28) Речь М. Горбачева на семинаре в Американском университете в Турции, 22. 01. 2007. Dostupné z: <http://apocalypse-2012.com/president/mikhail11.html>

29) Российская газета, Федеральный закон от 20 декабря 2004 г. N 168-ФЗ О внесении изменений в Федеральный закон „О политических партиях“. Dostupné z: <https://rg.ru/2004/12/24/partii.html>

30) Российская газета. Федеральный выпуск #3634 (0), интервью В.В. Путина директору информационных программ „Первого канала“ Кириллу Клейменову, главному редактору службы информации НТВ Татьяне Митковой и политическому обозревателю телеканала „Россия“ Николаю Сванидзе. Dostupné z: <https://rg.ru/2004/11/19/putin.html>

31) Совет Федерации одобрил закон о некоммерческих организациях, 27. 12. 2005. Dostupné z: <http://www.rbc.ru/politics/27/12/2005/5703bb8a9a7947afa08c91d4>

32) Список политических партий, зарегистрированных Министерством юстиции Российской Федерации и региональных отделений политических партий, зарегистрированных Управлением Министерства юстиции Российской Федерации по Республике Татарстан. Dostupné z: <http://izbirkom.tatarstan.ru/rus/partii1.htm>

33) Справочно-информационный портал Grilga.com, „Точка зрения. Двоецарствие, или тандем Путин-Медведев“. Dostupné z: <http://westeasttoronto.grilga.com/?p=2472>

34) США и ЕС вводят санкции против чиновников РФ и Украины, 17. 03. 2014, Dostupné z: http://www.bbc.com/russian/russia/2014/03/140317_eu_sanctions_russia.shtml

35) Тайны августа 1991-го, Горбачев сознательно пожертвовал страной и властью ради почетной безбедной старости. Dostupné z: <http://www.km.ru/front-projects/gkchp/gorbachev-soznatelno-pozhertvoval-stranoi-i-vlastyu-radi-pochetnoi-bezbednoi-st>

36) 25 лет со дня Августовского путча в СССР: как это было. Dostupné z: <http://news.bigmir.net/world/741557-25-let-so-dnja-Avgustovskogo-putcha-v-SSSR--kak-eto-bylo>

Seznam příloh:

Příloha č. 1: Důležité historické mezníky tři hlavních postav Ruské federace (textový seznam)

Příloha č. 2: Výsledky parlamentních voleb v Ruské federaci v letech 2007, 2011 a 2016 (tabulka)

Přílohy:

Příloha č. 1: Důležité historické mezníky tři hlavních postav Ruské federace (textový seznam)

1) Boris Jelcin:

- 12. 06. 1991 - vyhrál prezidentské volby RSFSR a získal 57,3 % hlasů. Stal se prvním zvoleným prezidentem.
- 18. - 21. 08. 1991 – hrál hlavní roli během odporu vůči pučistům v době Srpnového puče.
- 06. 11. 1991 – po neúspěšném puči podepsal dekret o ukončení činnosti KSSS.
- 08. 12. 1991 - Boris Jelcin (spolu s L. Kravčukem a S. Šuškevičem) podepsal Bělověžskou dohodu, v níž se deklarovalo rozpuštění SSSR a vytvoření Společenství nezávislých států.
- 21. 09. 1993 - Jelcin vydal dekret №1400 „O postupné ústavní reformě v Ruské federaci“. Pomocí dekretu se pozastavila realizace legislativní, regulační a řídicí funkce Nejvyšším sovětem Ruské federace. Došlo k ukončení pravomocí lidových poslanců Ruské federace. Podpis dekretu přivedl k politické krizi na podzim roku 1993, která skončila ozbrojeným konfliktem a útokem na Bílý dům dne 4. října.
- 15. 10. 1993 - schválení dekretu „O provedení lidového hlasování o návrhu Ústavy“. 12. prosince byla Ústava přijata. Její příprava a samotné přijetí se odehrály na pozadí konfrontace mezi oběma složkami vlády - výkonnou (zastoupenou Borisem Jelcinem) a zákonodárnou (Nejvyšší radou).
- 31. 12. 1999 – B. Jelcin rezignoval na post hlavy státu a jeho jmenoval Vladimira Putina úřadujícím ruským prezidentem.

2) *Vladimir Putin:*

- 26. 03. 2000 - Vladimir Vladimirovič Putin byl zvolen druhým prezidentem Ruské federace.
- srpen 2000 - změna procedury formování Rady federace, v důsledku níž guvernéri a vedoucí regionální zákonodárné moci byli nahrazeni prezidentem jmenovanými zástupci. Putin podepsal zákon „O změně a doplnění Federálního zákona: o obecných zásadách organizace legislativních, zákonodárných a výkonných orgánů státní moci subjektů Ruské federace“. Novelizovaný zákon poskytl ruskému prezidentovi právo odvolávat guvernéry a rozpustit regionální parlamenty. Jako náhrada za ztracené příležitosti pro guvernéry, byla zřízena Státní rada jako model poradního sboru.
- prosinec 2003 - prezident změnil pořádek formování Státní dumy a územní zastoupení v parlamentu byla zrušena. Volba poslanců do Státní dumy začala provádět výhradně pomocí kandidátních listin. Po volbách do Státní dumy pro-prezidentská strana „Jednotné Rusko“ získala ústavní většinu. Boris Gryzlov se stal jejím předsedou. Při něm dolní komora přestala být „místem pro diskusi“ a začala ignorovat názory ostatních členů parlamentu. Nejvíce křesel v parlamentu obsazuje dodnes.
- 14. 03. 2004 – Vladimir Putin zvolen do druhého funkčního období. Žádný z protikandidátů nepředstavoval vážnou hrozbu pro znovuzvolenou hlavu státu.
- září 2004 - zrušení přímých guvernérských voleb. Tato reforma byla provedena po dramatických událostech v Beslanu v tomtéž roce. Podle nových právních předpisů, guvernér již neměl být volen celou populací regionu, ale zákonodárným shromážděním. Kandidáta také měla navrhnout samotná hlava státu. Prezident získal právo odvolat guvernéra za nesprávné plnění povinností. To znamená, že prezident přijal plnou odpovědnost za práci guvernérů.
- březen 2004 - reforma politického systému spojena s vytvořením 7 federálních okruhů. Putin změnil systém vztahů federálních subjektů a regionů. Byly vytvořeny nové územně správní subjekty v čele s politickými zástupci prezidenta.
- červenec 2005 - Putin podepsal zákon „O změně legislativních aktů Ruské federace, o volbách a referendech a jiných legislativních aktech Ruské federace“. Nový zákon zakazoval politickým blokům brát účast ve volbách. Pro vstup do regionálních legislativních shromáždění strany musely získat minimálně 7 % hlasů.
- červenec 2005 – vytvoření tzv. „Veřejné komory“. Veřejně podpořená nevládní struktura, která zajišťuje interakci mezi občany a občanskými sdruženími, orgány státní správy a místní samosprávy.
- únor 2006 - zástupce ruské prezidentské administrace Vladislav Surkov předložil koncept tzv. „suverénní demokracie“. Ta podle interpretace autora znamená, že politika prezidenta by měla být v první řadě podporována ze strany většiny

ruského obyvatelstva; právě tato podpora je podle něho hlavním principem demokratické společnosti.

- prosinec 2006 - začátek roku 2007 - Putin schválil plán o vojenské reakci v případě gruzínské invaze do Jižní Osetie. 7. a 8. 08. 2008 Dmitrij Medveděv a Vladimir Putin vydaly společné rozhodnutí o zahájení „vojenské operace, jež má za cíl přinutit Gruzii k míru“.
- 08. 05. 2008 - den po inauguraci Dmitrije Medveděva byla na post předsedy vlády Ruska schválena kandidatura V. Putina.
- 04. 03. 2012 - v prezidentských volbách v Rusku v prvním kole zvolen V. Putin. Předsedou vlády se stal D. Medveděv.
- 07. 05. 2012 – hlava státu podepsala řadu vyhlášek, jež se vztahují jak k oblasti domácí, tak zahraniční politiky. V tisku existují pod názvem „květnové úkazy“.
- 23. 05. 2012 - prezidentem společnosti „Rosněft“ byl jmenován Igor Sečín, jehož média charakterizují jako jednoho z Putinových nejbližších důvěrníků. Začátek třetího prezidentského období Putina se vyznamenal zvýšeným zaměřením hlavy státu na paliva a energii, a to především na ropný průmysl.
- rok 2013 - Putin vyhrál první místo v ročním žebříčku „nejvlivnějších lidí na světě“ podle časopisu „Forbes“. V souladu s názorem zpracovatele ratingu, Putin získal první místo, protože v roce 2013 ukázal sám sebe jako „monarchu aktivně demonstujícího ctnost ve své vlastní zemi a na mezinárodní scéně“. V roce 2014 se výsledek zopakoval. Poté v roce 2016 Putin již počtvrté byl jmenován nejmočnějším mužem na světě.
- srpen 2013 - rusko-americké vztahy dosáhly svého nejnižšího bodu od konce Studené války. Napjaté vztahy mezi Obamou a Putinem byly vyvolány především nabídkou dočasného útočiště v Rusku bývalému zaměstnancovi CIA E. Snowdenu, neshodami v situaci se Sýrií a problémy v oblasti lidských práv v Rusku.
- prosinec 2013 – podle úkazu Putina byl po 10 letech uvěznění vysvobozen Michail Chodorkovský.
- 18. 03. 2014. - v Kremlu došlo k podepsání dohody o přijetí Krymu do skladu Ruské federace, a vzniku nových státních subjektů - Krymu a Sevastopolu.
- 26. 07. 2014 - oficiální představitel amerického prezidenta obvinil Putina ze sestřelení malajského „Boeing“ v Doněcké oblasti.

3) Dmitrij Medveděv

- 02. 03. 2008 – oficiálně získal 70 % hlasů voličů a vyhrál prezidentské volby. První měsíce předsednictví Medveděva konaly v atmosféře dvojvládní mezi ním a Putinem, který se stal předsedou vlády. Potvrdila se prognóza, že největší moc zůstane v rukou Putina, a Medveděv mu bude i nadále sloužit.

- 30. 07. 2008 - Medveděv podepsal „Národní plán boje proti korupci“. V souladu s ním všechny vysoce postavení úředníci a policisté jsou nyní nuceni hlásit nejen své, ale i příjmy svých blízkých příbuzných.
- 26. 09. 2008 – podepsán dekret, jenž uznával nezávislost Abcházie a Jižní Osetie. V reakci na to Tbilisi přerušilo diplomatické styky s Moskvou a pojmenovalo dvě republiky okupovanými územími. Vztahy s Gruzii se nezlepšily dodnes.
- 05. 11. 2008 - Medveděv navrhl ve Federálním shromáždění upravit Ústavu tak, aby funkční období prezidenta bylo zvýšeno na 6 let. Příslušný zákon byl schválen oběma komorami parlamentu a 2/3 regionálních parlamentů. Prezident ho podepsal dne 30. prosince.
- 12. 11. 2009 – prezident rozhodl, že se zaměří na vývoj webových technologií. Přistoupil k vytvoření ruské „Silicon Valley“. Chtěl, aby i v Rusku vzniklo místo pro vědu, kde přední ruští a světoví vědci vyvinou a zavedou do praxe nové technologie v oblasti energetiky, jaderného průmyslu, IT, telekomunikací a biomedicíny. Takovým místem se stalo Skolkovo.
- 27. 11. 2009 – byly podepsány pozměňovací návrhy k Čl. 7 zákona „O porotcích federálních obecných soudů v Ruské federaci“. Ze seznamu poroty soudců byli vyloučeni státní zástupci, vyšetřovatelé, právníci, notáři, stejně jako soukromí detektivy, úředníci ministerstva vnitra, federální celní služby, služby federální věznice atd. Kromě toho, případy terorismu se nyní řeší nikoliv místními, ale Nejvyšším soudem.
- 1. 07. 2009 – prezident navrhl pozměnit pravidla pro jmenování guvernérů. Podle jeho názoru bylo zcela logické ponechat právo navrhnout kandidáta na guvernéra přímo politické straně, která vyhrála v regionálních volbách. 1. července zákon vstoupil v sílu.
- 08. 04. 2010 – D. Medveděv s B. Obamou podepsali v Praze třetí smlouvu START, čímž posunuli z místa proces globálního jaderného odzbrojení. Podle této dohody, USA a Rusko do 10 let mají snížit své jaderné arzenály o třetinu.
- 1. 06. 2012 - prezident podepsal federální zákon „O změně federálního zákona o obecných zásadách organizace legislativních a výkonných orgánů státní moci subjektů Ruské federace“ a federálního zákona „O základních zárukách volebních práv a práva na účast v referendu občanů Ruské federace“. V souladu se změnou zákona, hlava regionu může být opět zvolena přímo občany Ruské federace. A to na základě všeobecného, rovného a přímého volebního práva tajným hlasováním. Političtí analytici věří, že ke skutečnému uplatnění přímé volby zatím došlo pouze v republikách severního Kavkazu. V administraci prezidenta bylo totiž rozhodnuto, že tento postup nemůže být rozšířen ve všech regionech, ale jenom v severním Kavkazu, kde existuje složitá politická situace.

Nicméně, již v dubnu roku 2013, potřetí zvolený prezident Vladimir Putin podepsal zákon o právu regionů rozhodnout: nechat přímé volby guvernérů nebo jmenovat vedoucí hlavy regionů prostřednictvím zákonodárného shromáždění subjektů federace. Volbu regionálních patronů

pomocí návrhu samotné hlavy státu nyní preferují Severokavkazské republiky, Krym a Sevastopol.

Příloha č. 2: Výsledky parlamentních voleb v Ruské federaci v letech 2007, 2011 a 2016 (tabulka)

1) Rok 2007

Místo	Název politické strany	% hlasů	Získané mandáty
1.	„Jednotné Rusko“	64. 30 %	315
2.	Komunistická strana	11. 57 %	57
3.	Liberálně-demokratická strana	8. 14 %	40
4.	„Spravedlivé Rusko“	7. 74 %	38

2) Rok 2011

Místo	Název politické strany	% hlasů	Získané mandáty
1.	„Jednotné Rusko“	49. 32 %	238
2.	Komunistická strana	19. 19 %	92
3.	„Spravedlivé Rusko“	13. 24 %	64
4.	Liberálně-demokratická strana	3. 53 %	56

3) Rok 2016

Místo	Název politické strany	% hlasů	Získané mandáty
1.	„Jednotné Rusko“	54. 20 %	343
2.	Komunistická strana	13. 34 %	42
3.	Liberálně-demokratická strana	13. 14 %	39
4.	„Spravedlivé Rusko“	6. 22 %	23
5.	„Rodina“ (Vlast)	1. 51 %	1
6.	„Občanská platforma“	0. 22 %	1
7.	„Jednotné Rusko“ (mimo stranický kandidát)		1